

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DİJİTAL ÇAĞDA VAROLUŞ VE İLETİŞİM: KİMLİK VE AİDİYETİN YENİ YÜZLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Çiğdem YILDIZDÖKEN

HAZIRLAYAN
Elif Ercan ASLAN

MALATYA-2025

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**DİJİTAL ÇAĞDA VAROLUŞ VE İLETİŞİM: KİMLİK VE AİDİYETİN YENİ
YÜZLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Elif Ercan ASLAN

DANIŞMAN
Doç. Dr. Çiğdem YILDIZDÖKEN

MALATYA-2025

ONUR SÖZÜ

Doç. Dr. Çiğdem YILDIZDÖKEN’in danışmanlığında hazırladığım “Dijital Çağda Varoluş Ve İletişim: Kimlik Ve Aidiyetin Yeni Yüzleri” başlıklı bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını onurumla doğrularım.

Elif Ercan ASLAN

Malatya-2025

ÖNSÖZ

Bu çalışma, dijital çağın insan yaşamına getirdiği köklü dönüşümleri, özellikle de kimlik, aidiyet ve varoluş olgularını felsefi bir perspektiften ele almak amacıyla hazırlanmıştır. Günümüzde birey, yalnızca fiziksel dünyada değil, aynı zamanda dijital ortamların sunduğu çok katmanlı etkileşim alanlarında da kendini inşa etmekte ve ifade etmektedir. Bu durum, varoluşun anlamı, kimliğin gerçekliği ve aidiyetin doğasına ilişkin kadim soruların, çağımızın yeni bağlamları içerisinde yeniden sorulmasını gerekli kılmaktadır.

Çalışmanın çıkış noktası, geçmişte şekillenmiş felsefi kavramların ve akımların günümüz dünyasında, çoğu zaman farkında olmadan, nasıl yaşamlarımızın içinde yer aldığını anlamaktır. Felsefe, yalnızca akademik bir disiplin olarak değil, gündelik hayatın her alanında, dijital ortamlardaki etkileşimlerimizden kimlik inşa süreçlerimize kadar varlığını sürdürmektedir. Bu bağlamda, Sartre, Heidegger ve Baudrillard gibi düşünürlerin kavramları, dijital çağın kimlik, aidiyet ve benlik deneyimleriyle ilişkilendirilerek ele alınmıştır. Amaç, felsefi mirasın dijital çağın sorunlarını anlamada nasıl kullanılabileceğini ortaya koymak ve modern bireyin kendi varoluşunu yeniden düşünmesine katkı sunmaktır.

Bu yolculuğun her aşamasında değerli bilgi ve deneyimleriyle bana yol gösteren tez danışmanım Doç. Dr. Çiğdem YILDIZDÖKEN'e; akademik ve manevi desteklerini esirgemeyen aileme, dostlarıma ve düşünsel paylaşımlarıyla çalışmamı zenginleştiren tüm katılımcılara teşekkür ederim.

Elif Ercan ASLAN

Malatya – 2025

ÖZET

Bu tez, dijital çağda bireyin kimlik arayışı, aidiyet ihtiyacı ve varoluşsal deneyimini felsefi bir perspektiften incelemektedir. Günümüzde birey, yalnızca fiziksel dünyada değil, aynı zamanda sayısız dijital izdüşüm aracılığıyla da kendini var etmektedir. Her tıklama, paylaşım ve etkileşim, bireyin “kim olduğu” sorusuna dair yeniden yazılan bir fragman hâline gelmekte; dijital mecralar ise iletişim araçlarının ötesine geçerek bireyin benlik deneyimini dönüştüren varoluş alanlarına dönüşmektedir.

Bu dönüşüm, dijital çağın oluşturduğu koşullar çerçevesinde bireyin benlik bilincini ontolojik-varoluşsal düzeyde deneyimlemesini sınırlandırmakta; birey, kendini daha çok ontik temsiller üzerinden tanımladığı konformist bir zemin içinde var etmektedir. Bu bağlamda çalışmanın konusu olan dijital çağın inşa ettiği kimlik temsilleri, beraberinde getirdiği felsefi problemlerle birlikte; Sartre’ın özgürlüğe mahkûm birey anlayışı ve otantik yaşam arayışı, Heidegger’in “Dasein” kavramı çerçevesindeki varlık meselesi sorgusu ve Baudrillard’ın simülasyon teorisi ışığında ele alınarak felsefi bir tartışma zeminine taşınmaktadır.

Çalışmamız, dijital çağın birey üzerindeki varoluşsal etkilerini felsefi bir sorgulamayla değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Dijital ortamlarda sergilenen benlik biçimleri, çoğu zaman otantiklikten uzak ve başkalarının beklentilerine göre şekillenmiş kırılğan kimlikler üretmektedir. Dijital kimlik ile sahici varoluş arasındaki gerilim, bireyin özgün benliğiyle yüzleşmesini zorlaştırmakta; çevrimiçi aidiyet biçimleri ise geçici ve yüzeysel bağlanmalar yoluyla bireysel yabancılaşmayı derinleştirmektedir. Bu doğrultuda dijitalleşme, yalnızca teknolojik bir dönüşüm değil, aynı zamanda bireyin kimlik ve aidiyet deneyimini kökten etkileyen varoluşsal bir mesele olarak ele alınmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Dijital kimlik, aidiyet, varoluş, otantiklik, yabancılaşma

ABSTRACT

This thesis examines the individual's quest for identity, need for belonging, and existential experience in the digital age from a philosophical perspective. Today, individuals exist not only in the physical world but also through countless digital projections. Every click, share, and interaction becomes a rewritten fragment of the question "who am I" while digital platforms evolve beyond mere communication tools into existential spaces that transform the experience of selfhood.

This transformation, shaped by the conditions of the digital age, limits the individual's experience of self-awareness on an ontological-existential level; the individual increasingly defines themselves through ontic representations within a conformist framework. In this context, the identity representations constructed by the digital age, which form the subject of this study, are brought into a philosophical discussion in light of the philosophical problems they entail, through Sartre's notion of the individual condemned to freedom and the quest for an authentic life, Heidegger's inquiry into the question of being within the framework of the concept of 'Dasein', and Baudrillard's theory of simulation.

The study aims to evaluate the existential impacts of the digital age on the individual through a philosophical inquiry. The forms of self presented in digital environments often produce fragile identities that lack authenticity and are shaped by the expectations of others. The tension between digital identity and authentic existence makes it difficult for the individual to confront their true self, while online forms of belonging deepen personal alienation through temporary and superficial attachments. Therefore, digitalization is addressed not only as a technological transformation but also as an existential issue that fundamentally affects the individual's experience of identity and belonging.

Keywords: Digital identity, belonging, existence, authenticity, alienation

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi.....	8
1.2. Araştırmanın Hipotezi ve Yöntem.....	12
1.3. Dijital Çağ ve İletişim: Temel Kavramlar	18
1.3.1. Dijitalleşme.....	18
1.3.2. Dijital Kimlik	19
1.3.3. Otantiklik	20
1.3.4. Simülasyon	21
1.3.5. Çevrimiçi Topluluk	23
1.3.6. Gözetim.....	25
1.3.7. Veri Kimliği.....	25
1.4. İletişim Teknolojilerindeki Evrim ve Toplumsal Etkiler	26
2. VAROLUŞÇU FELSEFE VE KİMLİK.....	35
2.1. Varoluşçuluk ve Kimlik Arayışı	38
2.2. Kimlik ve Aidiyetin Felsefi Temelleri.....	40
2.3. Dijital Dünyada Kimlik ve Varoluşun Yeniden İnşası	42
2.4. Kimlik Krizi ve Dijital Bağlantılar	45
3. DİJİTAL KİMLİK, AİDİYET VE VAROLUŞSAL SORUNLAR.....	48
3.1. Dijital Kimlik: Tanım ve Özellikler.....	49
3.2. Dijital Topluluklar ve Aidiyet Duygusu.....	52
3.3. Dijital Çağda Kimlik ve Aidiyetin Geleceği.....	56
3.4. Dijital Çağda Varoluşsal Sorunlar	61
3.4.1. Anksiyete	63
3.4.2. Yalnızlık.....	67
3.4.3. Dijital İzolasyon	75
SONUÇ	83

KAYNAKÇA.....	87
---------------	----

1. GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz dijital çağ, zaman ve mekân kavrayışımızı kökten değiştirmiş, toplumsal yaşam biçimlerini dönüştürmüştür. Dijitalleşme, bireylerin kimlik inşası süreçlerine yeni bir boyut getirmiştir. Nitekim günümüzde bireyler, gerçek yaşantılarının pek çok yönünün dijital ortamlara taşındığına tanıklık etmektedir. Özellikle kimlik mefhumu, dijital katılımı ile birlikte kavramsal bir değişim geçirmiş ve sanal dünyada yeniden tanımlanır hale gelmiştir. Geleneksel anlamda kimlik yüz yüze etkileşimler ve fiziki aidiyetler temelinde oluşurken, sanal dünyaya paralel biçimde inşa edilen dijital kimlik ise gerçek yaşamın kimlik mantığından yapısal ve anlamsal olarak farklı bir anlam kazanmaktadır (Sarıyar, 2019, s. 10). Bu durum, dijitalleşme ile birlikte kimlik fenomeninin gerçekliğinin sorgulanır hale gelmesine yol açmıştır (Sarıyar, 2019, s. 13). Başka bir deyişle, dijital çağda bireyin “kendisi” ile dijital izdüşümü arasındaki sınırlar bulanıklaşmakta; gerçek benlik ile çevrimiçi benlik arasındaki ayrım muğlaklaşmaktadır. Böyle bir ortamda, felsefe disiplininin kadim soruları tekrar gündeme gelmiştir: “Dijital çağda ben kimim, gerçekliğim neye dayanıyor?” sorusu, teknolojinin şekillendirdiği çağdaş insanın varoluşsal arayışının merkezinde yer almakta; bu soru, bireyin benlik bilincini, hakikatle olan bağını ve dijital dünyanın gölgesinde şekillenen benliğini sorgulamasına kapı aralamaktadır.

Dijital platformlarda kimlik inşası, bireyin kendini ifade etme ve sunma arzusuyla şekillenmektedir. Özellikle sosyal ağlar, genç kuşaklar başta olmak üzere geniş kitlelere benliğini inşa etme ve kimlik oluşturma imkânı sunmaktadır. Nitekim sosyal medya sitelerinin popülerliğinin en önemli sebeplerinden biri, kullanıcıların kendilerini istedikleri biçimde temsil edebilme isteğidir. Örneğin gençler Facebook gibi platformlarda profillerini dikkatle yapılandırarak dijital kimliklerini inşa etmekte ve istedikleri yönlerini öne çıkararak bir benlik sunumu (*presentation of self*) gerçekleştirmektedir (Boz, 2012, s. 115)¹. Bu yönüyle dijital kimlik, statik bir verili

¹ Benlik sunumu, bireyin sosyal etkileşimlerde başkaları üzerinde belirli bir izlenim bırakmak amacıyla kendisini belli bir biçimde temsil etmesidir. Erving Goffman’a göre birey, toplumsal yaşamda bir rol üstlenerek bir sahnede oyun sergiler gibi davranır; bu durum dijital ortamlarda da benzer biçimde izlenim yönetimi yoluyla sürer (Goffman, 2022, s. 25). Goffman’ın benlik sunumu olarak tercüme edilen bu ifadesi çağdaş düşüncede tartışmaya açıktır. Bunun nedeni benlik kavramının kendi içinde otantik bir anlam içeriğinde sahip oluşu ve ontolojik temelden hareket etmesinden kaynaklıdır. Sunum terimi ise ontik bir

olmaktan çok, performatif ve dinamik bir oluşum sürecidir. Varoluşçu felsefe perspektifinden bakıldığında da kimlik aslında sabit bir özden ziyade bireyin eylemleriyle sürekli biçimlenmekte, inşa edilmektedir. Jean-Paul Sartre’ın ünlü ifadesiyle “varoluş özden önce gelir”; insan, kendini yaptığı tercihlerle biçimlendirir ve özünü yaratır (Sartre, 2021, s. 27). Dijital dünyada bu varoluşçu ilkenin adeta somut bir zemine kavuştuğu söylenebilir: Bireyler çevrimiçi platformlarda kendilerini yeniden tanımlama, *yeniden inşa etme* özgürlüğüne sahiptir. Ancak bu özgürlük, aynı zamanda büyük bir sorumluluğu ve belirsizliği de beraberinde getirir. Hangi “ben” gerçektir? Bireyin ekranda kurguladığı kimlik mi, yoksa ekran dışında deneyimlediği kimlik mi? Bu ikilem, dijital çağ insanının sürekli müzakere etmek zorunda kaldığı varoluşsal bir sorudur.

Dijital kimlik inşasının getirdiği bir diğer kritik boyut, otantiklik meselesidir. Otantiklik, felsefi bağlamda bireyin kendine karşı dürüst ve özüyle uyumlu bir yaşam sürmesi, “kendisi olması” anlamına gelir. Martin Heidegger’e göre insan, genellikle gündelik yaşamda “*das Man*” (herkes) içinde kaybolur; yani toplumun ve çevrenin dayattığı roller ile “yabancılaşmış” bir hayat sürer. Otantik varoluş ise bireyin kendi özüne uygun, özgün bir yaşam tarzı benimsemesini gerektirir (Heidegger, 2024, s. 167). Ne var ki dijital ortamlar, otantiklik arayışını hem kolaylaştıran hem de zorlaştıran bir ikilem yaratmaktadır². Bir yandan, insanlar çevrimiçi anonimlik veya uzaklık sayesinde gündelik hayatta göstermekten çekindikleri yönlerini ifade ederek daha “özgün” bir benlik sunabilirler. Öte yandan, sosyal medyanın küratöryel doğası bireyleri en iyi yönlerini vitrine çıkarmaya, kusursuz bir imaj oluşturmaya teşvik eder; bu da bir tür “kendini aldatma” riskini beraberinde getirir. Sartre’ın “kötü niyet” (*mauvaise foi*) adını verdiği kavram tam da bu duruma ışık tutar: İnsan, toplumun beklentilerine uyum sağlamak veya başkalarının onayını kazanmak uğruna kendi özgürlüğünü ve gerçek tercihlerini inkâr ettiğinde kendine karşı sahte bir tavır içine girer (Sartre, 2021, s. 653). Günümüz dijital kültüründe bireyler, beğeni toplama ve onaylanma arzusuyla gerçek

anlam içeriğine sahip olması dolayısıyla çağdaş düşüncede ki tartışmalara açık hale getirecek nedenleri oluşturmaktadır.

² Bu ikilem, yalnızca dijital çağın bir özelliği değil; aynı zamanda çağdaş düşüncenin yapısal bir sorunudur. Modernitenin yerleşik ikiliklerini (özne-nesne, yerel-küresel, gerçek-sanal) aşma çabası, küresel dünyada daha karmaşık biçimlerde yeniden üretilmektedir. Zygmunt Bauman, *Akışkan Modernite* adlı eserinde, kimliğin sabit ve tanımlı bir yapı olmaktan çıktığını; bireyin sürekli değişen, geçici bağlamlar içinde akışkan kimlik stratejileri geliştirdiğini vurgular. Bu bağlamda, Bauman’a göre çağdaş birey, bu yeni dualizmlerle başa çıkabilmek için “sürekli yeniden tanımlanan benlik” biçimleriyle var olmaya çalışır (Bauman, 2000, ss. 84–90).

düşünce ve duygularını bastırmakta; bunun yerine idealleştirilmiş bir dijital benlik inşa etmektedir. Bu durum, varoluşçu anlamda bir tür “kötü niyet” hali olarak değerlendirilebilir. Jean Baudrillard ise otantiklik meselesine bambaşka bir açıdan yaklaşarak, modern dünyada gerçekliğin yerini simülasyonun aldığını öne sürmüştür. Baudrillard’a göre günümüzde göstergeler, gerçekliğin yerini alarak bir “*hipergerçeklik*” yaratmaktadır (Baudrillard, 2005, s. 13). Sosyal medyadaki paylaşımlar, sanal profiller ve çevrimiçi etkileşimler de, Baudrillard’ın (2005, s. 6) tanımladığı şekilde, gerçeğin yerini alan fakat gerçek olmayan imgeler toplamı olan *simülakrlar*dır. Bu bağlamda dijital kimlik, bir simülasyon olarak “otantik kimlik” ile arasındaki bağı gevşetir. Kişinin çevrimiçi varlığı, fiziki varlığının bir yansıması olmaktan çıkarak bağımsız ve kurgusal bir karaktere bürünebilir. Sonuç olarak dijital çağda “kendine sadık kalmak” hiç olmadığı kadar güçleşmiştir; zira bireyin hem kendine hem başkalarına sunduğu benlik, sayısız filtre, kurgu ve beklentiyle şekillenmektedir. Kimliğin gerçekliği konusunda artan şüphe, akademik çalışmalarca da vurgulanmıştır (Sarıyar, 2019, s. 13). Kimliğin muğlaklaşarak dönüşüme uğraması, bireyde içsel bir otantiklik krizine yol açmakta; “gerçek benlik” duygusu zayıflayabilmekte bireyde derin bir içsel otantiklik krizine yol açmaktadır. Bu durum, “benlik” duygusunun zayıflamasına neden olabilmektedir. Burada “benlik”, yalnızca bireyin kendine dair öznel algısı değil; aynı zamanda felsefi olarak varoluşun merkezindeki özne olarak toplumsal rollere, normlara ve aidiyetlere göre şekillenen dinamik bir kimlik inşasıdır. Bu bakımdan dijital çağda benlik, psikolojik, sosyolojik ve varoluşsal düzlem arasında sürekli olarak gerilim yaşamaktadır. Tezin ilerleyen bölümlerinde, ‘benlik’ kavramının bireysel kimliğin dijital temsiller aracılığıyla nasıl dönüştüğü, bu dönüşümün varoluşsal ve toplumsal düzeyde ne gibi etkiler yarattığı detaylı biçimde ele alınacaktır.

1990’ların sonlarından itibaren hız kazanan dijitalleşme süreciyle birlikte şekillenen dijital çağ, bireyin kimlik ve aidiyet deneyiminde köklü dönüşümlere yol açmakta; bu süreçte paradoksal bir biçimde hem aidiyet duygusu güçlenmekte hem de yabancılaşma derinleşmektedir. İnsanın anlam arayışı ve ait olma gereksinimi, geleneksel toplumsal yapılarda aile, mahalle veya cemaat gibi fiziksel yakınlığa dayalı topluluklarla karşılık bulurken; dijital toplumda bu yapılar yerini sanal platformlardaki ağsal birlikteliklere bırakmıştır. Artık bireyler, coğrafi sınırlardan bağımsız olarak sosyal medya gruplarında, çevrimiçi oyun topluluklarında ya da forumlarda ortak ilgi ve

deneyimler etrafında yeni türden kabilesel aidiyetler geliştirebilmektedir (Turkle, 2011, s. 157). Bu sanal topluluklar, bireye fiziksel çevresinde bulamadığı anlayış ve desteği sağlayarak marjinalleşme ya da dışlanma durumlarının kısmen telafisini sunar. Örneğin, özel bir ilgi alanına sahip bir birey, benzer tutkuları paylaşan kişilerle dijital ortamda kolayca etkileşim kurabilir ve bu sayede daha az yalnız hissedebilmektedir (Baym, 2015, s. 72).

Bununla birlikte, dijital aidiyetin yapısal doğası geçicilik ve yüzeysellik riski barındırmaktadır. Katılımın “bir tıkla” sağlandığı, aynı hızla da sonlandırılabilirdiği bu ilişkiler, derinlikten ve sürdürülebilirlikten yoksun olabilir. Zygmunt Bauman (2003), çağdaş ilişkilerin akışkan ve kırılğan doğasına dikkat çekerek dijital toplulukların da benzer bir istikrarsızlık taşıdığını belirtmiştir. Bu bağlamda, birey bir yandan farklı gruplara kolayca dahil olabilmenin hafifliğini yaşarken, diğer yandan bu gruplarda kök salamamanın getirdiği aidiyetsizlikle yüzleşmektedir.

Heidegger’in “*Dasein*” kavramına içkin olan “*Mitsein*” (birlikte-varoluş), dijital çağda yeniden düşünülmesi gereken felsefi bir temadır³. Fiziksel olarak bir arada olmayı esas alan bu anlayış, günümüzün sanal etkileşim ortamlarında yerini ekran aracılığıyla kurulan bir “birlikte-oluş” biçimine bırakmıştır. Ancak bu sanal birliktelik, eğer sahici bir anlam paylaşımı sunmuyorsa, bireyin yabancılaşma hissini derinleştirebilir. Yüzlerce çevrimiçi “arkadaş” arasında yer alan birey, aslında kimsenin kendisini gerçekten tanımadığı ve önemsemediği karanlık bir yalnızlıkla karşı karşıya kalabilmektedir (Turkle, 2011, s. 280). Bu noktada yabancılaşma kavramı önem kazanmaktadır.

Yabancılaşma kavramı, dijital çağın çelişkilerini açıklamak için sıklıkla başvurulmuş temel felsefi temalardan biridir. Klasik anlamıyla yabancılaşma, bireyin kendi emeğine, ürününe, öz varlığına ve dolayısıyla insanlık durumuna yabancılaşması şeklinde tanımlanır (Marx, 2000, s. 114). Karl Marx, özellikle sanayi toplumunda işçinin üretim sürecinde nesneleştiğini ve bu süreçte kendi doğasından uzaklaştığını belirtmiştir. Günümüzde ise dijitalleşme ile birlikte yabancılaşma olgusu yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda varoluşsal ve ilişkisel düzeylerde de kendini göstermektedir. Birey, dijital dünyada hem kendine hem de çevresine yabancılaşma riskiyle karşı karşıyadır. Sosyal medya ve dijital platformlar aracılığıyla sürekli çevrimiçi kalma hâli, bireyde sahte bir

³ Dasein ve Mitsein kavramları, Martin Heidegger’in Varlık ve Zaman (2024) adlı eserinde yer almakta olup, özgün kaynak: Sein und Zeit (1927)’dir.

iletişim duygusu yaratmakta; bu durum gerçek etkileşimin yerini yüzeysel ve çoğu zaman mekanik bir etkileşime bırakmaktadır (Turkle, 2011, s. 14).

Bu bağlamda yabancılaşma, bireyin dijital kimliğini inşa ederken kendi öznel varlığıyla kurduğu ilişkinin kopmasına yol açarak kimliğin sahiciliğini tehdit eden temel bir dinamik haline gelmektedir. Birey, dijital ortamda kendisini sunarken sıklıkla başkalarının onayına ve algoritmik beğeni sistemlerine göre şekillenen bir benlik üretir (Bauman, 2000, ss. 83-86; Bucher, 2018, ss. 42-45). Bu durum, bireyin kendi öz değerlerinden uzaklaşmasına, içsel bütünlüğünü yitirmesine ve başkalarının beklentilerine göre şekillenen bir kimlik yapısına hapsolmesine neden olur. Sonuç olarak dijital kimlik, bireyin özgün varoluşunu yansıtmdan çok, yabancılaştığı bir temsil nesnesine dönüşür. Yabancılaşma bu yönüyle yalnızca birey ile dünya arasındaki mesafeyi değil, bireyin kendisiyle kurduğu ilişkinin niteliğini de belirleyen kritik bir gösterge dir (Turkle, 2011, ss. 14-18).

Byung-Chul Han (2024), bu fenomeni “iletişimsizlik içinde iletişim” olarak tanımlayarak, dijital çağda bireylerin sürekli konuşuyormuş gibi görünmelerine rağmen, aslında derin bir sessizlik ve anlaşılamama hâli yaşadıklarına dikkat çeker. Bu bağlamda, dijital teknolojiler bir yandan bireyler arasındaki fiziksel mesafeleri ortadan kaldırırken, diğer yandan duygusal ve varoluşsal anlamda bireyleri birbirlerinden uzaklaştırmaktadır. Dijital ortamda sürdürülen ilişkiler çoğunlukla fiziksel dünyanın duygusal yoğunluğundan ve sürekliliğinden yoksundur. Bu da bireyin sosyal etkileşimlerinde yüzeysellik, yalnızlık ve tatminsizlik yaşamasına neden olabilmektedir. (Bauman, 2003, s. 65).

Dijital etkileşimin yoğunlaştığı günümüz dünyasında birey, sürekli bağlantıda olmanın getirdiği bilişsel yük ve karşılaştırmalı benlik algısıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum, özellikle gelişimsel olarak kimliğini inşa etmeye çalışan geçen bireylerde, içsel bir huzursuzluk ve yetersizlik duygusunu tetikleyebilir. Sanal ortamda sürekli görünür olma arzusu ile gerçek benlik arasında oluşan gerilim, zamanla bireyin ie kapanmasına, duygusal yalnızlaşmasına ve kendi varoluşunu sorgulamasına yol açar. Böylece dijital ortamda kurulan ilişkiler, dışarıdan yoğun bir iletişim olarak görünse de özünde bireyi daha da yalnızlaştıran bir alana dönüşebilir. Bu doğrultuda dijital ağ, bireye görünürde sınırsız bir bağlantı imkânı sunarken, aynı zamanda içsel bir izolasyon ortamı da yaratmaktadır. “Hakiki olmayan varoluş”un bireyde yarattığı iç sıkıntısı ve huzursuzluk

hali, dijital kalabalık içinde kendini kaybeden modern bireyin durumuna ışık tutmaktadır (Heidegger, 2024, s. 135). Sürekli çevrimiçi olan birey, sonunda gerçek ilişkilerden koparak yalnızlaşmakta ve dijital etkileşimlerin getirdiği boşluk duygusuyla yüzleşmektedir. Bu yabancılaşma biçimi, varoluşçu felsefede sıkça dile getirilen “saçma” (absürd) hissiyatını da tetiklemektedir (Camus, 1991, s. 15). Birey, hızla akan binlerce içerik arasında anlamlı olanı seçmekte zorlandıkça, yaşamın anlamsız ve amaçsız bir deneyime dönüştüğü yönündeki varoluşsal sorgulamalarla karşı karşıya kalmaktadır.

Varoluşsal sorgulama, dijital çağ bireyinin kimlik, anlam ve değer arayışının merkezinde yer almakta; bireyin benlik bilinci ve yaşam amacına dair düşünsel bir yüzleşme alanı oluşturmaktadır. Geleneksel toplum yapılarında din, aile, kültür gibi normatif yapılar bireye hayatın anlamı konusunda görece sabit ve yönlendirici yanıtlar sunarken; modern birey bu sorularla daha bireysel ve yalnız bir düzlemde karşı karşıya kalmaktadır (Taylor, 1989, s. 3). İnsan, kendi yaşamını şekillendirme sorumluluğuyla karşı karşıya olduğunda, kaçınılmaz biçimde özgürlüğün yükünü de taşır. Bu özgürlük, bireye özgün bir varoluş olanağı sunsa da, aynı zamanda anlam arayışını kendi iradesiyle sürdürme zorunluluğunu da beraberinde getirir. Günümüzde bu varoluşsal sorumluluk yalnızca fiziksel dünyayla sınırlı kalmamakta; dijital ortamda da birey, kimliğini tanımlamak ve sürdürülebilir bir anlam üretmek için çaba göstermek zorunda kalmaktadır. Böylece dijital çağda bireyin yükü katmanlı bir hâl alır ve benlik inşası, hem fiziksel hem de sanal boyutta derinleşen bir deneyime dönüşür.

Günümüz bireyleri için “Dijital kimlik benliği ne ölçüde temsil ediyor?”, “Sosyal medya paylaşımlarımın amacı nedir?” gibi sorular, gündelik yaşamın sıradan birer parçası haline gelmiştir. Sosyal medyada gerçekleştirilen eylemler bile çoğu zaman bireyin kendini ifade etme ve varoluşunu anlamlandırma çabasının uzantısı olarak işlev görmektedir (Boyd, 2014, s. 8). Bu süreç, bireyin dijital ortamda sürekli kendi yansımasıyla karşılaşmasını sağlayarak, Jacques Lacan’ın “ayna evresi” kavramını çağrıştıran bir dijital öz farkındalık üretir. Ancak bu farkındalık her zaman istikrar sağlamaz; kimi zaman bireyin kimlik deneyiminde çatışma ve karmaşıklık yaratır (Turkle, 2011, s. 173). Lacan’ın ayna evresinde olduğu gibi, birey dijital ortamda kendi imgeleriyle özdeşleşme sürecinde hem kendine yaklaşır hem de kendinden uzaklaşır; böylece kimlik, sabit değil, kırılğan ve parçalı bir yapıya bürünür.

Benzer şekilde, Heidegger de bireyin modern teknoloji aracılığıyla kendi öz varlığıyla kurduğu ilişkinin zayıflayabileceğini vurgular Heidegger (1977), modern teknolojinin insanı “Varlık” (*Sein*) sorusundan uzaklaştırabileceği tehlikesine dikkat çekerken, teknolojik nesnelerin araçsallaştırılması yoluyla bireyin kendi özünü unutabileceğini savunur. Dijital çağda bu durum, bireyin sosyal medya algoritmaları tarafından yönlendirilmesiyle görünür hale gelmektedir. Birey, kendi seçimleri gibi görünen davranışları aslında dijital sistemin önerilerine göre gerçekleştirmekte; bu da otantik irade ile sistematik yönlendirme arasındaki sınırları bulanıklaştırmaktadır (Zuboff, 2019, s. 376). Dolayısıyla birey, “Gerçekten özgür müyüm, yoksa dijital mekanizmaların bir aracı mıyım?” sorusu etrafında varoluşsal bir sorgulama içine girmektedir.

Bu bağlamda Baudrillard’ın (2005) “*simülakr*” kavramı çerçevesinde ortaya koyduğu analiz de dikkat çekicidir. Modern toplum, gerçekliğin yerini alan imajlar ve gösteriler dünyasında anlamı yitirme riskiyle karşı karşıyadır. Sosyal medya akışında karşılaşılan yüzeysel içerikler, bireyin hakikatle ilişkisini zayıflatmakta; anlamlı yaşam deneyimlerinin yerini estetikleştirilmiş sanal temsiller almaktadır. Günümüz insanı, her gün maruz kaldığı yoğun dijital uyarıcılar karşısında özsel olanı ayırt etmekte güçlük çekmekte ve bu da onu giderek artan bir varoluşsal tatminsizlikle baş başa bırakmaktadır (Han, 2024, s. 45).

Sonuç olarak, dijital çağ bireyleri arasında dijital detoks, çevrimdışı deneyimlere yönelme ve daha “gerçek” bir yaşam tarzı arayışı giderek yaygınlaşmaktadır. Bu tür yönelimler, bireyin dijital sistemin dışına çıkarak otantik varoluşu yeniden kurma çabalarının birer yansıması olarak değerlendirilebilir. Nihayetinde dijital çağda kimlik, aidiyet, yabancılaşma ve anlam gibi meseleler, bireyin kendini ve dünyadaki yerini sorgulama çabasının güncellenmiş tezahürleridir.

Dijital kimlik, rastlantısal ya da kendiliğinden oluşan bir yapı değil; bireyin bilinçli tercihleri, eylemleri ve yönelimleriyle sürekli inşa ettiği bir varoluş biçimidir. Bu anlamda kimlik, sabit değil, dinamik ve sorumluluk gerektiren bir süreçtir. Aynı zamanda dijital ortamın sunduğu çoklu temsiller, roller ve etkileşim alanları içinde birey, kendi benliğine sadık kalma mücadelesi verir. Bu mücadele, insanın bulunduğu dünyayla kurduğu ilişkinin ne kadar sahici ve derin olduğu sorusunu da beraberinde getirir; çünkü dijital varlık alanı, bireyi hem çeşitli kimlikler üretmeye teşvik eder hem de kendi hakikatine

yabancılaşma riskiyle yüz yüze bırakır. Bu çerçevede Heidegger, bireyin yalnızca dijital verilere sıkışan değil, varlığın anlamına ilişkin sorumluluğunu taşıyan bir özne olarak düşünülmesini gerekli kılar. Baudrillard (2005), *simülakr* ve *hipergerçeklik* kavramlarıyla dijital çağın görünüş ile hakikat arasındaki sınırları nasıl bulanıklaştırdığını gözler önüne serer. Simülasyon kuramı, dijital dünyanın gerçeklikten kopuşunu ve anlamın giderek boşalmasını eleştirel bir perspektifle değerlendirmeye imkân tanır. Bu perspektifler ışığında tez çalışmasının giriş bölümünde tartışılan kimlik inşası, otantiklik, aidiyet, yabancılaşma ve varoluşsal sorgulama temaları, söz konusu düşünürler eşliğinde ele alınmıştır. Dijital çağ insanının deneyimleri, klasik felsefi sorulara yeni boyutlar getirerek devam etmektedir. Anlaşılmaktadır ki, teknolojik gelişmeler ne denli ileri giderse gitsin, insanın kendini tanıma, anlam bulma ve sahici bir hayat sürme arayışı bitmeyecektir. Bu bağlamda, çalışmamız dijitalleşen dünyada insana dair bu temel soruları yeniden sormakta ve yanıtlarını çağımızın verileri ışığında aramaktadır. Sonraki bölümlerde, dijital çağda kimlik ve varoluş konuları derinlemesine incelenecek; varoluşçu felsefenin kavramları ile günümüzün somut olguları buluşturularak modern bireyin dijital dünyadaki serüvenine dair kapsamlı bir çözümleme sunulacaktır.

1.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Dijital çağ, zaman ve mekân algısını radikal şekilde değiştirerek bireylerin kimlik kavrayışında derin dönüşümlere yol açmıştır. İnsanlar, günlük yaşamlarının her alanına nüfuz eden dijital teknolojiler sayesinde fiziksel dünyaya paralel bir sanal dünya deneyimlemektedir. Nitekim dijitalleşme ile birlikte kimlik kavramı da yeni bir boyut kazanmıştır; tarihsel olarak yüz yüze etkileşimler ve fiziksel aidiyetler temelinde şekillenen kimlik, artık çevrimiçi ortamlarda inşa edilen, anlam ve kapsam bakımından muğlaklaşan bir olgu haline gelmiştir (Sarıyar, 2019, s. 22). Bu dönüşüm, aidiyet duygusunun ve bireylerin kendini bir topluluğa bağlı hissetme biçimlerinin de değişmesine neden olmaktadır. Günümüzde dijital platformlarda insanlar, fiziksel toplulukların yerini kısmen alan sanal topluluklar aracılığıyla yeni aidiyet formları geliştirebilmektedir. Bu durum, dijital sosyoloji literatüründe vurgulandığı gibi, teknoloji kaynaklı yalnızlık ve yabancılaşma sorunlarını gündeme getirmesinin yanı sıra sanal ortamların bireylere toplumsal aidiyet duygusu da sağlayabileceğini göstermektedir (Yavuz, 2024, s. 1575). Dolayısıyla dijital çağda kimlik inşası, bir yandan bireyleri gerçek

hayattan koparıp yabancılaşmaya sürükleyebilecek riskler barındırırken, diğer yandan da yeni aidiyet imkânları ve toplumsallık deneyimleri sunmaktadır.

Bu bakımdan tezimiz dijital çağda kimlik, aidiyet, yabancılaşma ve varoluşsal sorgulama temalarını bir arada ele alarak söz konusu ikilemlerin anlaşılmasını amaçlamaktadır. Araştırmanın temel motivasyonu, dijitalleşmiş hayatın bireyin benlik tanımına ve anlam arayışına etkilerini hem sosyal bilimler hem de felsefi bir perspektifle incelemektir. Modern iletişim teknolojilerinin hızlı yükselişiyle birlikte ortaya çıkan sanal etkileşim ortamları, bireylerin kendini ifade etme ve toplumla bağ kurma biçimlerinde daha önce görülmemiş değişiklikler yaratmıştır. Örneğin sosyal medya kullanıcılarında dijital kimlik olgusunu inceleyen bir araştırma, çevrimiçi kimliklerin toplumsal etkileşimlerde ve hatta kolektif eylemlerde etkin roller oynayabildiğini ortaya koymuştur (Engin, 2015, s. 65). Bu bulgu, dijital kimliğin sadece bireysel bir temsil değil, aynı zamanda toplumsal dinamikleri etkileyen bir güç haline geldiğini göstermektedir. Diğer yandan, dijital ortamdaki etkileşimlerin doğası gereği anonimlik ve fiziksel bedenden ayrışma unsurları barındırması, kişilerin kendilerini olduklarından farklı biçimlendirmelerine imkân tanımıştır. Sherry Turkle (1995), internetin bireylere “kim olmak istersen o olabilirsin, kendini yeniden tanımlayabilirsin” fırsatı sunduğunu ve bu sayede kimlik konusunda benzersiz bir özgürlük alanı yarattığını belirtir (s. 263). Bu özgürlük, bir yandan bireyin yaratıcılığını ve öz-yansıtma kapasitesini artırırken diğer yandan gerçek benlikle sanal benlik arasındaki ayrımı bulanıklaştırmakta, kişiyi “gerçek” kimliğinin ne olduğuna dair varoluşsal bir sorgulamaya itebilmektedir.

Varoluşçu felsefenin önde gelen düşünürleri, dijital çağın getirdiği bu yeni durumu kavramsallaştırmamıza yardımcı olacak çerçeveler sunmaktadır. Sartre’ın “varoluş özden önce gelir” görüşü, bireyin kendini tanımlama özgürlüğüne vurgu yaparak dijital kimlik pratiklerine ışık tutar (Sartre, 2021, s. 573). Gerçek dünyada olduğu gibi sanal dünyada da insan, özünü kendi seçimleriyle yaratmak durumundadır; ancak dijital ortam, bu seçimi potansiyel olarak sınırsız sayıda kimlik olanağı ile genişlettiği için bireyin “bunaltı” (*angst*) ve kararsızlık yaşaması olasıdır (Sartre, 2021, s. 27; Heidegger, 2024, s. 185). Bunun yanı sıra Heidegger’in otantiklik kavramı ise dijital çağda ayrı bir önem kazanır. Heidegger’e göre insan, “dünya-da-varlık” (*In-Der-Welt-Sein*) konumundadır; yani bir sosyal ve fiziksel bağlam içinde, otantik ya da sahte bir yaşam sürebilir

(Heidegger, 2024, ss. 123–125)⁴. Günümüzün çevrimiçi kültürü, bireylere gündelik hayatın baskı ve sıkıntılarından uzaklaşarak alternatif bir varoluş alanı inşa etme olanağı sunmaktadır. Dijital ortamın bu işlevi, kimi felsefi okumalar açısından bireyin kendi varoluşuyla kurduğu temel ilişkiden geçici bir sapma ya da kopuş olarak değerlendirilebilir. Bu çerçevede sanal dünya, bireylere yaşamın temel kaygılarıyla özellikle de ölümün kaçınılmazlığı ve varoluşun anlamına dair sorgulamalarla doğrudan yüzleşmeden, farklı bir gerçeklik deneyimleme imkânı tanır. Böylece dijital evren, yalnızca teknolojik bir ağ değil; aynı zamanda bireylerin benliklerini yeniden kurguladıkları, aidiyetlerini farklı biçimlerde ifade ettikleri ve varoluşsal yüklerden belirli ölçüde arındıkları geçici bir sığınak olarak ortaya çıkar. Böylelikle dijital platformlar, varoluşun getirdiği kaygı ve sıkıntılardan kaçış imkânı sağlayan, bir nevi “gerçeklik dışı sığınaklar” olarak işlev görmektedir. Bu durum, insanın temel varoluşsal endişeleriyle başa çıkma stratejileri arasında teknolojik ortamların yeni bir yer edindiğini gösterir ve bireyin kendini var etme biçimini dönüştürür. Elbette böylesi bir kaçış, beraberinde gerçek dünyadan yabancılaşma riskini getirir. Heidegger’in uyardığı üzere, bireyin kendini gündelik uğraşlar ve “herkes”in (*das Man*) dünyası içinde yitirerek özünden uzaklaşması, dijital kalabalıklar ve yüzeyselliğe dayalı etkileşimler bağlamında güncellenerek yeniden karşımıza çıkmaktadır (Heidegger, 2024, ss. 129–131). Bu nedenle dijital platformlarda geçirilen zaman arttıkça bireyin kendine sorması gereken temel soru şudur: “Dijital varlığım, hakiki benliğimi ne ölçüde yansıtır ya da ondan ne kadar uzaklaşır?” İşte bu çalışma, tam da bu sorunun peşine düşerek dijital çağ insanının otantiklik arayışını ve varoluşsal yapısını irdelemeyi hedeflemektedir.

Diğer taraftan, Baudrillard’ın simülasyon kuramı dijital kültürün gerçeklik algısını nasıl dönüştürdüğünü anlamamızı sağlar. Baudrillard, modern toplumda gerçek ile imajlar arasındaki çizginin silikleştiğini, özellikle dijital medya ve sanal gerçeklik sayesinde “gerçeğin sureti ile gerçek arasında mesafenin kalmadığını” belirtir (Baudrillard, 2004, ss. 129–132). Bu “*hipergerçeklik*” durumu, dijital ortamda var olan kimliklerin de gerçekliğinin sorgulanmasına yol açmaktadır. Gerçek dünyada tutarlı bir kimlik duygusu geliştirmek, zaten modernitenin zorlayıcı bir projesiyken, dijital dünyada

⁴ Heidegger, Martin. *Varlık ve Zaman* (Sein und Zeit, 1927), çev. Kaan H. Ökten, 7. basım. İstanbul: Alfa Yayınları, 2024 – “In-Der-Welt-Sein” terimi bu çeviride “dünya-da-varlık” olarak aktarılmıştır.

sembollerin ve temsili kimlik gösterimlerinin istilası altında bu görev daha da karmaşık hâle gelmiştir (Giddens, 2019, s. 104).

Bu noktada, Baudrillard'ın *hipergerçeklik* kavramının işaret ettiği kimlik bulanıklığı, Manuel Castells'in "*ağ toplumu*" teorisiyle birleşerek dijital çağın kimlik ve aidiyet dinamiklerini daha geniş bir perspektiften anlamamıza olanak tanır. Castells'e göre, enformasyonel kapitalizmin damgasını taşıyan günümüz toplumunda bireyler, geleneksel aidiyet yapılarına (aile, millet, din vb.) ek olarak küresel iletişim ağları üzerinden yeni kolektif kimlikler geliştirmektedir (Castells, 2005, s. 4). Özellikle çevrimiçi ağlar içinde oluşan topluluklar, ortak ilgi ve değerler etrafında birleşerek üyelerine bir anlam ve aidiyet duygusu sunar. Bu durum, Castells'in tanımladığı "proje kimlikleri"nin dijital zeminde filizlenmesine imkân tanır; insanlar kendilerini çevrimiçi gruplar aracılığıyla tanımlar, hatta zaman zaman dijital aktivizm veya ortak yaratıcı etkinlikler yoluyla kimliklerine yeni anlamlar yüklerler.

Bu noktada Anthony Giddens'in geç modern döneme ilişkin geliştirdiği *refleksivite* kavramı devreye girer. Giddens, geç modern dönemde kimliğin sürekli olarak birey tarafından refleksif biçimde oluşturulduğunu söyler; birey kendi biyografisini devamlı gözden geçirmek ve anlatısını yeniden kurmak zorundadır (Giddens, 2019, s. 91). İnternet ve sosyal medya, Giddens'in bahsettiği bu refleksif kimlik inşasını hızlandıran etkenlerdendir. Bireyler çevrimiçi etkileşimlerinde kendilerini yenilenen profiller, gönderiler ve "hikâyeler" aracılığıyla tekrar tekrar tanıtırken, aslında kim olduklarına dair bilinçli veya bilinçdışı bir anlatı inşa etmektedirler. Bu da her birimizi kendi yaşamımızın kurgusal editörü haline getirir. Ancak bu esnada, dijital benlik sunumunun sosyal onay ve beğeni kültürüyle iç içe geçmesi, öz-değer duygusunu dış koşullara bağımlı kılma riskini taşımaktadır.

Bu noktada Turkle'ün çalışmaları, Giddens'in ileri sürdüğü refleksif kimlik inşasının dijital boyutunu daha somut bir düzleme taşır. Turkle, dijital teknolojilerin bireyin benlik algısı üzerindeki etkilerini uzun yıllar boyunca inceleyen bir sosyal bilimci olarak internetin kimlik üzerindeki dönüştürücü etkilerini erken dönemde ortaya koymuştur. Ona göre internet, bireylerin kimliklerini deneyimleyip yeniden inşa edebildikleri bir "sosyal laboratuvar" işlevi görmektedir. Özellikle çok kullanıcıli çevrimiçi ortamlarda, bireyler farklı roller benimseyerek sabit kimlik anlayışını sorgulama imkânı bulurlar. İnternette gerçekleşen etkileşimde beden, yaş, cinsiyet gibi

fiziksel göstergeler kısmen görünmez hâle geldiğinden, birey kendini yeniden yaratma özgürlüğüne sahip olur.

Nitekim bireyin “ekranda açtığı pencerelerin toplamında oluşan dağıtılmış varlıklarının bir tür toplamı olarak kendini görme” hâli, günümüz dijital bireyinin yeni gerçekliğine işaret etmektedir (Turkle, 1995, s. 12). Bu çoklu ve akışkan kimlik deneyimi, postmodern düşüncenin öngördüğü “öznenin parçalanması” olgusunu andırmakla birlikte, birey açısından yeni zorluklar doğurur: Hangi kimlik “gerçek” benliği yansıtmaktadır? Yoksa hepsi mi gerçektir, ya da hiçbiri mi? Turkle’ün de ileri sürdüğü gibi, dijital ortamda birden fazla kimlikle yaşamaya alışan birey, bir yandan özgürleşirken bir yandan da derin bir yalnızlık ve anlam arayışı içine girebilir (Turkle, 2011, s. 16).

Yukarıda çizilen çerçeve, dijital çağda kimlik, aidiyet, yabancılaşma ve varoluş meselelerinin birbiriyle ne denli bağlantılı ve karmaşık hale geldiğini göstermektedir. Bundan dolayı araştırmanın amacı, söz konusu temaları disiplinlerarası bir yaklaşımla analiz ederek hem kuramsal hem de pratik düzeyde önemli katkılar sunmaktır. Çalışma, Sartre, Heidegger, Baudrillard, Castells, Giddens ve Turkle gibi düşünürlerin kavramsal araçlarını kullanarak dijital dünyadaki deneyimleri anlamlandırmayı hedeflerken, aynı zamanda bu alanda yapılmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin bulgularından da yararlanacaktır. Böylelikle dijital kimlik ve aidiyet olgusunu, hem felsefi derinlikte kavrayıp hem de somut araştırma verileriyle destekleyerek incelemek mümkün olacaktır. Bu konunun önemi, günümüz toplumlarında dijital medyanın sıradan bir iletişim aracı olmanın ötesine geçip bireylerin varoluş koşullarını en çok etkileyen faktörlerden biri hâline gelmesinden kaynaklanır. İletişim teknolojilerinin insanın kendini anlama, ötekilerle bağ kurma ve hayatta anlam bulma çabalarına etkisini irdelemek, sadece akademik bir merak konusu değil, aynı zamanda insanlığın dijital geleceğine dair farkındalık geliştirmek açısından da elzemdir. Sonuç olarak, bu çalışmanın bulguları dijital çağda insanın benlik arayışını ve toplumsal bağlarını daha iyi kavramamıza yardımcı olacak; hem iletişim çalışmaları literatürüne hem de varoluşçu felsefe tartışmalarına özgün bir katkı sağlayacaktır.

1.2. Araştırmanın Hipotezi ve Yöntem

Dijital çağ, internet ve sosyal medya aracılığıyla gündelik hayatı ve toplumsal ilişkileri derinden dönüştürmüştür. Nitekim Ocak 2024 itibarıyla Türkiye’de internet

kullanıcı sayısının 74 milyonu aşması ve nüfusun %66,8'inin aktif sosyal medya kullanıcısı olması, dijital mecraların modern toplumun neredeyse ayrılmaz bir parçası haline geldiğini göstermektedir (DataReportal, 2024).

Sosyal medya platformları, yalnızca bilgi paylaşımını ve iletişimi kolaylaştırmakla kalmayıp, “aynı zamanda bireylerin kendilerini ifade etme, kimliklerini inşa etme aracı olarak da işlev görmektedir” (Ökten, 2024, s. 3). Bu yeni iletişim ortamları, bireylere fiziksel dünyada mümkün olamayacak ölçüde esnek ve çoğul kimlik sunumları yapma imkânı vermekte, sanal topluluklar aracılığıyla mekândan bağımsız aidiyet deneyimleri yaşatmaktadır. Bunun sonucunda dijital kimlik olgusu, geleneksel kimlik kavrayışından belirgin biçimde ayrılmaktadır.

Nitekim “sanal dünyaya paralel olarak inşa edilen dijital kimlik, yapısal ve anlamsal bağlamda reel yaşamın kimlik mantığından farklı bir mana kazanmıştır” (Sarıyar, 2019, s. 1). Kimlik, sosyolojik olarak bireyin kendini tanımlama ve topluma entegre olma sürecinin temelidir ve “bu özelliği ile bireyin, insanlığın temel ihtiyaçlarından olan aidiyet duygusunu yaşamasını sağlamaktadır” (Yavuz, 2024, s. 1578).

Ancak dijital etkileşim pratiği, aidiyet duygusuna yeni boyutlar kazandırırken öte yandan toplumsal bağları çözerek yabancılaşma hissini de besleyebilmektedir. Özellikle genç nesillerin çevrimiçi kültüre doğmaları ile birlikte, geleneksel değer ve normlarla bağlarının zayıfladığı, “teknoloji çağında büyüyen bireylerin geleneksel toplumsal kodlara yabancılaşmasına” yol açan bir toplumsal parçalanma yaşandığı vurgulanmıştır (Yeşil, 2018, s. 42).

Bu bağlamda dijital çağın, bir yandan küresel ölçekte etkileşim ve topluluk hissi yaratırken diğer yandan bireylerde varoluşsal sorgulamaları tetikleyen ikili bir etki doğurduğu söylenebilir. Gerçek ile sanalın iç içe geçtiği bu yeni düzende bireyler, dijital varoluşlarına anlam verme arayışına girmekte; benlik tanımını ve yaşam amacını, sıklıkla çevrimiçi onay mekanizmaları ve sanal deneyimlerle müzakere etmek zorunda kalmaktadır. Bu durum, bireyin “Ben kimim?” sorusunu dijital sahnede yeniden sormasına yol açarak çalışma boyunca ele alınacak temel problemi ortaya koymaktadır.

Dijital kimlik, aidiyet, yabancılaşma ve varoluşsal sorgulama eksenindeki bu ikili durum, hem felsefi hem de sosyolojik kuramsal çerçevelerle incelenmeyi gerektirmektedir. Varoluşçu filozoflar, bireyin özünü kendi eylem ve seçimleriyle inşa ettiğini ileri sürerek modern dünyada otantiklik arayışına dikkat çekmişlerdir.

Sartre (2021), insan varoluşunun özünden önce geldiğini ileri sürerek bireyi kendi kimliğini ve anlamını özgürce inşa etmekle yükümlü kılar; bu özgürlük aynı zamanda bireyin kendi varoluşundan sorumlu olmasını da zorunlu hale getirir (s. 31). Bu düşünce, bireyin kimliğinin önceden belirlenmiş bir özden değil, bilinçli tercihler ve eylemler aracılığıyla şekillenen bir süreç olduğuna işaret eder. Benzer şekilde, Heidegger (1977), bireyin gündelik toplumsal yaşamda çoğu zaman “*das Man*”ın anonimleştirici yapısı içinde eridiğini, oysa otantik bir varoluşa ulaşmanın bu sıradanlıktan sıyrılmayı gerektirdiğini vurgular (s. 168). Böylece Sartre’ın bireysel özgürlük ve sorumluluk vurgusu, Heidegger’in otantik varoluş çağrısıyla örtüşerek bireyin kendi kimliğini sahici biçimde üstlenmesi gerektiği fikrinde birleşir.

Bu varoluşçu çerçeve, Baudrillard’ın (2005) günümüz dijital kültürüne yönelik eleştirileriyle farklı bir boyut kazanır. Baudrillard, çağdaş dünyada gerçek ile imaj arasındaki sınırların silindiğini ve bireylerin kendi kimlik deneyimlerini artık simülasyonlar aracılığıyla, “hipergerçeklik” düzleminde yaşadıklarını belirtir (ss. 13–14). Böyle bir ortamda bireyin kimlik inşası, otantik olmaktan ziyade temsillere ve gösterilere indirgenmiş bir hâl alır; bu da Sartre’ın sorumlu özgürlük ve Heidegger’in otantiklik idealleriyle çelişen bir duruma işaret eder.

Baudrillard’ın simülasyon kavramının işaret ettiği bu kimliksel akışkanlık, Castells’in (2010) küresel “ağ toplumu” analizinde sosyolojik bir boyut kazanır. Castells, dijital çağda kimliğin sabit ve durağan bir yapı olmaktan çıkarak ağ bağlantıları içerisinde sürekli yeniden tanımlanan dinamik bir olguya dönüştüğünü vurgular (ss. 10–11). Böylece bireyin kimliği, yalnızca kendi öznel tercihleriyle değil, aynı zamanda küresel bilgi ve iletişim ağlarının sunduğu imkanlar ve dayattığı normlar doğrultusunda da şekillenmektedir.

Bu durumu modernite bağlamında daha kişisel bir düzleme taşıyan Giddens (2019), geç modern toplumda bireysel benliğin “refleksif bir projeye” dönüştüğünü, bireylerin kendi kimliklerini sürekli gözden geçirip yeniden tanımlamak zorunda kaldıklarını dile getirir (s. 5–6). Giddens’in bu yaklaşımı, Castells’in ağ toplumu içinde kimliğin sürekli yeniden biçimlenmesine dair gözlemleriyle birlikte düşünüldüğünde, modern bireyin kimlik tasarımının ne kadar kırılgan ve müzakereye açık bir süreç olduğunu göstermektedir.

Bu teorik zemini dijital kültüre ilişkin ampirik bulgularla pekiştiren Turkle (1995), internetin bireylere kimliklerini çoklu ve değişken biçimlerde deneyimleme olanağı tanıdığını ortaya koyar (ss. 12–13). Ona göre, çevrimiçi ortamlarda bireyler farklı roller üstlenerek kendilerini yeniden yaratma özgürlüğüne kavuşsalar da, bu durum kimi zaman içsel tutarlılık ve yaşam amacı duygusunu zedeleyerek, bireylerde daha derin bir yalnızlık ve kimlik karmaşasına yol açabilmektedir.

Kuramsal olarak bakıldığında, dijital çağ bireyin kimlik gelişimine dair klasik varsayımları sarsarak hem benlik kavramını hem de aidiyet ilişkilerini yeniden düşünmeyi zorunlu kılmıştır. Bu tez, söz konusu dönüşümü hem varoluşçu felsefenin kavramsal araçlarıyla hem de çağdaş iletişim sosyolojisinin bulgularıyla harmanlayarak ele almaktadır.

Bu arka plan ışığında, çalışmanın temel araştırma sorusu, dijital çağda bireylerin kimlik duygularının ve aidiyet bağlarının nasıl dönüşüme uğradığı ve bu dönüşümün beraberinde hangi yabancılaşma biçimleri ile varoluşsal sorgulamaları getirdiğidir. Daha spesifik olarak, *“Dijital iletişim ortamlarında bireyler kimliklerini ve aidiyetlerini nasıl inşa etmekte ve bu süreçler sonucunda ne tür yabancılaşma deneyimleri ve varoluşsal anlam arayışları ortaya çıkmaktadır?”* sorusu araştırmanın merkezinde yer almaktadır. Bu soruya yönelik olarak ortaya konulan hipotez, dijital çağda bireylerin çevrimiçi platformlarda çok katmanlı ve esnek kimlikler inşa ettikleri ve sanal topluluklar aracılığıyla yeni aidiyet biçimleri geliştirdikleri, ancak bu durumun aynı zamanda geleneksel toplumsal bağları zayıflatarak bireylerde özlerine dair bir yabancılaşma hissini derinleştirdiği ve yaşamlarının anlamına yönelik sorgulamaları tetiklediğidir. Başka bir deyişle, çalışma hipotezi dijital ortamların kimlik ve aidiyet deneyimlerinde bir paradigma kayması yaratırken, buna koşut olarak bireylerin benlik algısında bütünlük kaybı ve varoluşsal boşluk hissi uyandırabileceği yönündedir. Bu hipotez, ilgili literatürdeki gözlemlere dayanmaktadır; Turkle’ün (2011, ss. 19-20) teknolojik bağlamda yalnızlık olgusuna odaklanan çalışması, bireylerin dijital ortamda sürekli bağlantı hâlinde olmalarının, paradoksal biçimde daha derin bir anlam ve aidiyet yoksunluğuna yol açabildiğini göstermektedir. Benzer şekilde, yerli literatürde dijital kimlik konusuna yönelik artan ilgiye rağmen, konunun Türkiye bağlamında hâlen görece sınırlı biçimde incelendiği belirtilmektedir (Sarıyar, 2019, s. 33). Dolayısıyla bu tez, dijital çağda kimlik

ve varoluş ilişkisini hem kuramsal hem ampirik düzlemde ele alarak bu boşluğun doldurulmasına katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Çalışmamız, dijital çağda kimlik ve aidiyet meselelerini felsefi bir araştırma yöntemiyle ele almaktadır. Geleneksel nitel yaklaşımların aksine, ampirik veri toplamaya dayanmaktan ziyade kuramsal çözümleme ve varoluşçu yorumlama yöntemine dayanmaktadır. Bu yöntem, kavramsal sorgulama, felsefi metin çözümlemesi ve eleştirel kuramlar arası karşılaştırmalarla yapılandırılmıştır.

Araştırma sürecinde, bireyin dijital dünyadaki varoluş biçimleri analitik yorumlama ve metinler arası ilişkiler kurularak irdelenmiştir. Özellikle dijital ortamlarda benlik inşası, aidiyet hissi ve yabancılaşma gibi temalar, toplumsal düzeyin ötesinde, bireyin varoluşsal deneyimi bağlamında değerlendirilmiştir.

Bu bağlamda çalışmamız, dijital çağın birey üzerindeki etkilerini yalnızca teknik ya da sosyolojik süreçlerle değil; aynı zamanda ontolojik, etik ve varoluşsal boyutlarıyla tartışmayı amaçlamaktadır. Nicel veri çözümlemeleri yerine, kavramsal örüntüler ve felsefi yaklaşımlar ön planda tutulmuş; özgürlük, özgünlük ve benliğin anlamı gibi temel sorular ışığında derinlikli bir çözümleme sunulmuştur.

Bu araştırmanın kuramsal temeli ise bireyin dijital çağda benlik deneyimini anlamlandırmak amacıyla çok katmanlı bir düşünsel zemine dayanmaktadır. Bu çerçevede, varoluşun özgünlüğü ile toplumsal normlar arasında sıkışan bireyin içsel çatışması, özgürlükle gelen sorumluluğun yükü, gerçekliğin yerini alan temsillerin bireysel algıyı nasıl dönüştürdüğü ve kimliğin ağlarla örülü sosyal yapılar içinde nasıl şekillendiği gibi meseleler ele alınmıştır. Kuramsal yaklaşımlar, dijital kimliğin yalnızca teknik ya da psikolojik değil, aynı zamanda ontolojik ve sosyolojik boyutlarıyla da değerlendirilmesini mümkün kılan bir düşünsel arka plan sunmaktadır. Bu düşünsel çerçeve, bireyin dijital evrende benliğini nasıl kurduğu ve yeniden ürettiğini anlamaya yönelik derinlikli bir bakış sağlar.

Tezin yapısı göz önünde bulundurulduğunda, üç bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümünde, araştırmanın problematiği kapsamlı biçimde ele alınmakta; araştırma sorusu, hipotez, amaç, kapsam ve yöntembilimsel yaklaşım sistematik bir bütünlük içerisinde sunulmaktadır. Bu bölümde, dijital çağda bireyin kimlik ve aidiyet deneyimlerinin felsefi temelde sorgulanmasına neden ihtiyaç duyulduğu gerekçelendirilmiş; çalışmanın kuramsal çerçevesi ile izlenecek metodolojik stratejinin

genel hatları belirlenmiştir. Ayrıca bu alt başlıkta yer alan metin de dâhil olmak üzere, tezin genel yapısına ve bölümler arası ilişkiye dair açıklayıcı bilgiler verilmiştir.

İkinci bölüm, çalışmanın kuramsal temelini oluşturmaktadır. Bu bölümde, özellikle Sartre ve Heidegger gibi varoluşçu filozofların özgün kavramları (örneğin “benlik”, “otantiklik”, “özünden önce varoluş”, “*das Man*”, “yabancılaşma”) ışığında kimliğin oluşum süreci, bireyin kendi benliğiyle kurduğu ontolojik ilişki ve varoluşsal özgürlük sorunsalı incelenmiştir. Ayrıca kimlik ve aidiyet kavramları, özne-özdeşlik bağlamında felsefi olarak çözümlenmiş; bireyin kendini tanıma, tanımlama ve gerçekleştirme çabası tarihsel ve düşünsel bir arka planla ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde, aidiyet ve varoluşsal sorunlar, dijitalleşmenin birey üzerindeki etkileri çok boyutlu olarak analiz edilmektedir. Bu bölümde dijital kimlik kavramı tanımlanmış, bireyin çevrimiçi ortamlardaki varoluşsal sunumu, sosyal medya ve sanal topluluklar bağlamında tartışılmıştır. Castells’in ağ toplumu kuramı ve Giddens’in geç modernitede refleksif benlik anlayışı, dijital aidiyet biçimlerinin dönüşümünü açıklamada başlıca teorik çerçeveler olarak kullanılmıştır. Bunun yanında, Baudrillard’ın *hipergerçeklik* ve *simülakr* kuramı ile Turkle’ün dijital benliğe ilişkin çözümlemeleri, bireyin sanal dünyada deneyimlediği yabancılaşma biçimlerini (örneğin sürekli bağlılık hâline rağmen yalnızlık hissi, dijital kimliğe fazlaca yatırım sonucu yaşanan benlik dağılması, gerçeklik duygusunun aşınması) felsefi bir düzlemde yorumlamada kullanılmıştır. Bu bölümde, dijital çağın bireyde tetiklediği anksiyete, amaçsızlık, aidiyet yoksunluğu ve anlam arayışı gibi varoluşsal sorunlar felsefi temellere dayalı bir okuma ile tartışılmıştır.

Son bölüm ise araştırma sorusu ekseninde ulaşılan sonuçları kavramsal bir özet hâlinde sunmakta; tez boyunca yapılan tartışmalar ışığında ana fikirleri ortaya koymaktadır. Bu bölümde, çalışmada benimsenen hipotezin ne ölçüde desteklendiği tartışılmış; elde edilen çıkarımlar mevcut literatür ile karşılaştırmalı biçimde değerlendirilmiştir. Ayrıca çalışmanın sınırlılıklarına değinilmiş ve gelecekte dijital kimlik, aidiyet ve varoluş temelli araştırmalara katkı sağlayabilecek yeni araştırma alanları önerilmiştir.

Genel hatlarıyla tez, dijital çağda bireyin kimlik ve aidiyet deneyimlerini hem felsefi derinlikte hem de kuramsal bütünlükte irdelemeyi amaçlayan, betimleyici olmaktan çok düşünsel ve kavramsal analiz odaklı bir araştırma olarak yapılandırılmıştır.

Bu bağlamda çalışmamız, dijitalleşen dünyada bireyin benlik deneyimini anlamaya yönelik felsefi bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

1.3. Dijital Çağ ve İletişim: Temel Kavramlar

Dijital çağ, bilginin dijital teknolojiler aracılığıyla üretilip dolaşıma girdiği ve iletişim pratiklerinin kökten değiştiği bir dönemi ifade etmektedir. Özellikle 20. yüzyılın sonlarından itibaren hız kazanan dijital dönüşüm, günlük yaşamdan iş dünyasına, eğitimden eğlenceye kadar pek çok alanda iletişimin doğasını değiştirmiştir. Bazı araştırmacılar bu dönüşümü bir “*dijital devrim*” olarak adlandırmakta ve etkilerini matbaanın icadı gibi insanlık tarihindeki büyük sıçramalarla karşılaştırmaktadır (Mutlu, 2005, s. 45).

Nitekim dijital teknolojilerin yaygınlaşmasıyla zaman ve mekân sınırlılıkları büyük ölçüde aşılmış; bilgi üretimi, saklanması ve iletimi önceki çağlarla kıyaslanamayacak kadar hızlanmıştır (Törenli, 2005, s. 20). Bu bölümde, dijital çağın iletişim bağlamında ortaya çıkardığı temel kavramlar ele alınmaktadır. Dijitalleşme, dijital kimlik, otantiklik, simülasyon, çevrimiçi topluluk ile gözetim ve veri kimliği gibi kavramlar ayrı alt başlıklarda tanımlanacak ve güncel literatürden örneklerle tartışılacaktır.

1.3.1. Dijitalleşme

Bu kavram enformasyonun sayısal biçime dönüştürülmesi ve bu sayede dijital teknolojiler aracılığıyla işlenip iletilmesi sürecini ifade eder. Örneğin metin, ses, görüntü gibi her türlü verinin 0 ve 1’lerden oluşan dijital kodlara aktarılması, dijitalleşmenin teknik temelini oluşturur (Törenli, 2005, ss. 17–18). Dijitalleşme, yalnızca teknik bir dönüşümü değil, toplumsal ve kültürel bir devrimi de beraberinde getirmiştir. Bilgisayarlar, internet ve mobil cihazlar gündelik hayatın vazgeçilmez parçaları haline gelirken iletişim pratikleri de köklü biçimde değişmiştir. Küresel düzeyde bilgi akışı hızlanmış; ekonomik ve sosyal etkileşimler coğrafi sınırların ötesine taşınmıştır. Nitekim Türk Dil Kurumu, “dijital” terimini “sayısal olarak belirtmek suretiyle verilerin elektronik ortamda gösterilmesi” şeklinde tanımlayarak bu dönüşümün teknik temelini vurgulamaktadır (akt. Mutlu, 2005, s. 43). Buna paralel olarak, iletişim bilimciler dijitalleşmeyi, Sanayi Devrimi ve Gutenberg’in matbaa devriminden sonra toplumsal yapıları en çok etkileyen dönüşümlerden biri olarak değerlendirmektedir (Mutlu, 2005, s.

45). Sonuç olarak dijitalleşme, yalnızca teknolojik bir değişim değil, iletişimin etki alanını genişleten ve bilgiye erişimi demokratikleştiren bir süreçtir. Bu süreç, haberleşmeden eğitime, siyasetten kamu hizmetlerine kadar pek çok alanda yeni uygulamaların doğmasına yol açmıştır. Örneğin, geleneksel medya tek yönlü iletişim sunarken dijital medya araçları etkileşimli ve katılımcı iletişime imkân tanımaktadır. Bu yönüyle dijitalleşme, modern toplumun temel dinamiklerini dönüştürerek dijital çağı karakterize eden en önemli olgulardan biri haline gelmiştir.

1.3.2. Dijital Kimlik

Bir bireyin dijital platformlardaki varlığını ve kendini sunum biçimini tanımlayan bir kavramdır. Dijital kimlikler, çevrimiçi dünyada bireyin yaptığı, paylaştığı ve bıraktığı dijital izlerin bütününe kapsar (Kavut, 2020, s. 14). Daha kapsamlı bir ifadeyle dijital kimlik, bireyin dijital ortamdaki temsili olup, bilgisayar sistemlerinde kişiyle ilişkili olarak tutulan çeşitli niteliklerden oluşmaktadır (Kavut, 2020, s. 16). Günümüzde bireyler sosyal medya profilleri, çevrimiçi forumlar, bloglar ve benzeri ortamlarda kendilerine ait bir “profil” inşa ederek dijital kimliklerini yansıtır. Bu kimlik, gerçek hayattaki kimliğin dijital izdüşümü olabileceği gibi, kimi zaman ondan kısmen bağımsız, anonim veya takma isimli bir persona da olabilir. Nitekim gençlerin sosyal ağ sitelerinde kendilerini ifade etmek ve yeni bir kimlik inşa etmek için yarattıkları çevrimiçi profiller, dijital kimliğin en yaygın örneklerindendir. Boz (2012) tarafından gerçekleştirilen bir doktora çalışmasında, gençlerin Facebook gibi sosyal medya platformlarında dijital kimliklerini nasıl yapılandırdıkları incelenmiş; bu süreçte Erving Goffman’ın dramaturji kuramı temel alınarak çevrimiçi benlik sunumlarında farklı izlenim yönetimi taktikleri kullandıkları ortaya konmuştur (Boz, 2012, ss. 174–176). Buna göre, bireyler dijital kimliklerini oluştururken tıpkı bir sahnedeymiş gibi “rol yapma” stratejileri uygulayabilmekte; hangi bilgileri ve görüntüleri paylaşacaklarını dikkatlice seçerek belirli bir imaj yaratmaktadırlar. Diğer yandan, dijital kimlik kavramı yalnızca sosyal medya ile sınırlı değildir. E-devlet sistemleri, dijital bankacılık ve çevrimiçi alışveriş platformları da kişilerden dijital kimlikler yaratmalarını talep eder. Örneğin, bir kullanıcı adı ve şifre kombinasyonu, elektronik imza veya biyometrik veriler bireylerin dijital ortamlardaki tanınırlığını sağlayan kimlik bileşenleridir. Dijital kimlik olgusu, iletişim bilimleri ve sosyoloji yazınında kimliğin dönüşümü bağlamında geniş bir tartışma alanı

açmıştır (Engin, 2015, ss. 40–41). Kimliğin zaman ve mekân sınırlarından bağımsız, sanal etkileşimlerle şekillenebildiği günümüz toplumunda, gerçek kimlik ile çevrimiçi kimlik arasındaki ilişki de yeniden tanımlanmaktadır. Sonuç olarak dijital kimlik, modern bireyin hem özgürleşme hem de yeni türden bir gözetim nesnesi olma potansiyelini içinde barındıran karmaşık bir kavramdır.

1.3.3. Otantiklik

Otantiklik bireyin kendine özgü duygu, düşünce ve değerlerini içten, tutarlı ve maskesiz bir biçimde ifade etmesini ifade eder. Bu kavram, bireyin hem kendisine hem de başkalarına karşı sahici olma kapasitesiyle ilgilidir ve psikolojik sağlık, öz-farkındalık ve kişilerarası güvenin temel bileşenlerinden biri olarak değerlendirilir (Harter, 2002, ss. 382–383). Otantik varoluş, bireyin dışsal beklentilere göre değil, içsel değerlerine uygun bir yaşam sürmesiyle mümkündür. Ancak bu durum, dijital iletişim bağlamında daha karmaşık bir hâl alır. Zira çevrimiçi ortamlarda bireylerin benlik sunumları, gerçek hayattaki davranış kalıplarından farklılaşabilmekte; dijital temsiller çoğunlukla idealize edilmiş, seçilmiş ve düzenlenmiş görüntüler üzerinden inşa edilmektedir (Boyd, 2014, ss. 39–41).

Sosyal medya platformlarında kullanıcılar, çoğunlukla hayatlarının olumlu ve estetik yönlerini yansıtan içerikler paylaşmakta, bu da dijital benlik sunumlarında bir tür sahneleme etkisi yaratmaktadır. Goffman'ın (2009) dramaturjik yaklaşımına göre, bireyler sosyal etkileşimlerde kendilerini tıpkı bir tiyatro sahnesindeki oyuncular gibi sunarlar; “ön bölge”de izleyiciye yönelik bir performans sergilerken, “arka bölge”de ise toplumsal beklentilerden uzaklaşarak gerçek benliklerini gizleyebilirler (Goffman, 2009, ss. 123–125). Bu kuramsal çerçeve dijital mecralar için de geçerlidir: Kullanıcılar sosyal medya profilleri aracılığıyla bir tür “ön bölge” oluşturmakta, kendilerinin toplumsal olarak kabul gören versiyonlarını sergilemektedir. Dolayısıyla, dijital etkileşimlerde otantikliğin derecesi sıklıkla sorgulanmakta; bireylerin kendilerini ne ölçüde içten ve sahici bir biçimde temsil ettikleri tartışma konusu olmaktadır (Marwick & Boyd, 2011, ss. 143–144).

Son dönem araştırmalar, dijital ortamlarda otantik benlik sunumunun bireylerin psikolojik iyi oluşuyla yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bailey ve arkadaşlarının (2020) gerçekleştirdiği kapsamlı bir çalışmada, sosyal medya

platformlarında kendilerini olduğu gibi ifade eden bireylerin yaşam doyumlarının daha yüksek, depresif semptomlarının ise daha düşük düzeyde olduğu bulunmuştur (ss. 8–9). Bu bulgular, dijital ortamlarda duyguların ve düşüncelerin içtenlikle paylaşılmasının bireyin ruhsal sağlığı üzerinde olumlu etkiler yarattığını göstermektedir. Bir başka deyişle, çevrimiçi bağlamda otantik davranan bireyler, psikolojik olarak daha dengeli ve tatmin edici bir yaşam deneyimi yaşayabilmektedirler.

Ancak dijital mecralarda otantikliğin sağlanması her zaman kolay değildir. Sosyal medya kullanıcıları, beğeni alma, onaylanma arzusu ya da eleştirilme korkusuyla kendilerini sansürleyebilmekte veya gerçek kimliklerini gizleyerek idealize edilmiş bir benlik sunumu geliştirebilmektedir (Marwick & Boyd, 2011, ss. 144–145). Özellikle anonimliğin sağladığı imkânlar, bazı bireylerin gerçek hayatta gerçekleştirmeyeceği davranışları dijital alanda sergilemelerine yol açarken; aynı zamanda marjinalleşmiş ya da baskı altındaki gruplar için özgün ifade olanakları sunabilmektedir (Papacharissi, 2010, ss. 322–324). Bu durum, otantikliğin dijital çağda yalnızca bireyler için değil, daha geniş sosyal gruplar için de önemli bir ifade biçimi haline geldiğini göstermektedir.

Dahası, otantiklik kavramı yalnızca bireysel düzeyde değil, kurumsal iletişim bağlamında da kritik bir rol oynamaktadır. Dijital pazarlama literatürü, günümüzde markaların tüketicileriyle şeffaf, samimi ve güvenilir bir iletişim kurmalarının beklendiğini ortaya koymaktadır (Audrezet, de Kerviler, & Guidry Moulard, 2018, ss. 561–562). Aşırı reklam kokan, yapay içeriklerin aksine, doğal ve içten mesajlar hem tüketici güvenini artırmakta hem de sosyal medya ortamlarında etkileşimi güçlendirmektedir. Bu bağlamda, dijital çağda otantiklik yalnızca etik bir ilke değil, aynı zamanda sosyal onay, etkileşim ve güven kazanmanın da etkili bir aracı haline gelmiştir.

Sonuç olarak, otantiklik, dijital iletişimde bireylerin kimlik sunumlarını ve sosyal etkileşimlerini belirleyen temel bir öge olarak öne çıkmaktadır. Bireylerin dijital ortamda gerçek benliklerini ifade edebilmeleri, modern toplumda "kendin olma" mücadelesinin yeni bir boyutunu temsil etmektedir.

1.3.4. Simülasyon

Simülasyon kavramı, özellikle Baudrillard'ın kuramsal çerçevesi temelinde, gerçeğin yerini alan yapay temsillerin ve kopyaların egemen olduğu bir gerçeklik düzlemini tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır. Baudrillard'a (2005) göre çağdaş

toplum, “simülasyonlar çağı”na geçiş yapmış ve bu geçişle birlikte gerçek ile hayal, orijinal ile kopya arasındaki sınırlar giderek silikleşmiştir. Bu bağlamda simülasyon, yalnızca bir taklit ya da temsil değil; kendi başına işleyen, özgün bir hakikat rejimi üreten bir yapıdır. Baudrillard, bu durumu “hipergerçeklik” (*hyperreality*) kavramı ile açıklar: *Hipergerçeklik*, gerçekliğin yerini almış ve artık kendisi bir gerçeklik gibi işlev gören *simülakrlardan* oluşan bir düzendir (Baudrillard, 2005, ss. 12–16).

Dijital iletişim teknolojileri bu simülasyon evrenini güçlendirmiş ve günlük yaşamın merkezine yerleştirmiştir. Televizyon, reklamlar, video oyunları, sanal gerçeklik uygulamaları ve özellikle sosyal medya, bireylere alternatif gerçeklikler sunarak algılarını yönlendirmektedir. Örneğin sosyal medya platformlarında paylaşılan filtrelenmiş bir fotoğraf ya da inşa edilen dijital kimlik, bireyin fiziksel gerçekliğinin idealize edilmiş bir simülasyonu olarak değerlendirilebilir. Bu temsiller ile bireyin gerçek yaşantısı arasında bir mesafe oluşmakta ve bu da dijital ortamdaki benlik sunumlarının sahicilikten uzaklaşmasına neden olmaktadır (Boyd, 2014, ss. 39–41; Marwick & Boyd, 2011, ss. 143–145). Benzer şekilde, çevrimiçi oyun evrenleri ve metaverse platformları, kullanıcıların avatarlar aracılığıyla fiziksel dünyadaki sınırlardan bağımsız bir kimlik deneyimi yaşamalarına imkân tanımaktadır.

Simülasyon kavramı aynı zamanda medya çalışmalarında da gerçekliğin temsil ediliş biçimi ve bu temsillerin toplumsal algılar üzerindeki etkileri bağlamında kritik bir yere sahiptir. Medyada sunulan olaylar, izleyicinin doğrudan tanık olmadığı gerçekliklerin belirli ideolojik ve estetik çerçevelerle yeniden kurgulanmış temsilleridir. Bu temsiller, izleyiciyi olayın kendisine değil, olayın medyatik sunumuna maruz bırakır; dolayısıyla izlenen şey, olayın kendisi değil, onun simülasyonudur (Kellner, 1995, ss. 2–3). Baudrillard (2005), bu durumu işaretlerin ve imgelerin artık dışsal bir gerçekliğe değil, yalnızca birbirine referans verdiği bir anlam evreni olarak tanımlar (ss. 10–11).

Baudrillard’ın simülasyon kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, dijital çağda temsil ile gerçeklik arasındaki sınırın bulanıklaştığı; bir başka deyişle, “görüntünün gerçeğin önüne geçtiği” bir durum söz konusudur (Baudrillard, 2005, ss. 10–13). Bu bağlamda bireyler, simüle edilmiş deneyimleri yalnızca gözlemlemekle kalmamakta; onları gerçek deneyimlermişçesine içselleştirmekte ve bu temsillere duygusal, sosyal ve hatta fizyolojik düzeyde tepkiler verebilmektedir. Nitekim Turkle’ün (2011) çalışmaları, dijital etkileşimlerin birey üzerindeki psikolojik etkilerine dikkat çekerek; örneğin sosyal

medyada alınan bir “beğeni”nin ya da çevrimiçi kurulan bir etkileşimin, bireyde yüz yüze ilişkilerde ortaya çıkan duygusal tepkilere benzer karşılıklar üretebildiğini göstermektedir (ss. 12–13). Bu durum, simülasyonun yalnızca bir temsil aracı değil, bireyin gerçeklik algısını biçimlendiren bir deneyimsel düzlem olduğunu göstermektedir.

Hipergerçekliğin hâkim olduğu bu kültürel ortamda otantiklik kavramı da ciddi biçimde dönüşüme uğramaktadır. Baudrillard’a (2005) göre, sahicilik ve özgünlük, tekrar üretilen ve kolayca tüketilebilen imgelerin gölgesinde anlamını yitirmektedir (ss. 14–16). Günümüz dijital ortamlarında karşılaşılan deepfake videolar, manipüle edilmiş görseller ve sahte haber içerikleri, “gerçek nedir?” sorusunu hem etik hem de epistemolojik düzeyde daha karmaşık hale getirmiştir (Andrejevic, 2020, ss. 31–33). Simülasyon kuramı, bu karmaşayı kavramsallaştırmak için güçlü bir teorik araç sunmakta ve dijital çağın medya ortamında gerçekliğin, üretildiği ve dolaşıma sokulduğu bağlamdan bağımsız olarak ele alınamayacağını ortaya koymaktadır.

1.3.5. Çevrimiçi Topluluk

Çevrimiçi topluluklar, internet teknolojileri aracılığıyla iletişim kuran ve paylaşılan ilgi, değer veya kimlik ekseninde bir araya gelen bireylerin oluşturduğu sosyal yapılandırmalardır. Dijital iletişim araçlarının evrimi, topluluk kavramını fiziksel mekânın sınırlarından bağımsızlaştırarak, sanal ortamda süreklilik kazanan ve etkileşim temelli yeni örgütlenme biçimlerine dönüştürmüştür. Bu dönüşüm, topluluğun varoluş biçiminde köklü bir değişime işaret eder; çünkü artık topluluklar, yalnızca mekânsal yakınlık temelinde değil, paylaşılan anlamlar ve dijital etkileşim süreçleri aracılığıyla varlıklarını sürdürmektedir. Böylece çevrimiçi topluluklar, postmodern sosyal yapının çoklu kimlikler ve esnek aidiyetler dünyasında bireyin kendini konumlandırma biçimlerine yeni boyutlar kazandırmaktadır. Howard Rheingold’un (1993) “sanal topluluklar” üzerine yaptığı öncü çalışması, coğrafi olarak dağınık bireylerin dijital mecralarda anlamlı sosyal bağlar kurabileceğini ve bu bağların aidiyet duygusunu güçlendirebileceğini ortaya koymuştur (ss. 5–6).

Günümüzde sosyal medya platformları, forum siteleri, bloglar, çevrimiçi oyunlar ve özel ilgi grupları, milyonlarca bireyin etkileşim kurduğu çevrimiçi topluluklara ev sahipliği yapmaktadır. Bu topluluklar yalnızca bilgi paylaşımı değil, aynı zamanda duygusal destek, ortak üretim ve sosyalleşme gibi işlevler de üstlenmektedir (Baym,

2015, ss. 89–92). Örneğin, belirli bir kronik hastalıkla yaşayan bireylerin oluşturduğu çevrimiçi destek grupları, hem deneyim aktarımı hem de empati temelinde bir sosyal dayanışma zemini sunmaktadır. Benzer biçimde, belirli bir hobiyi (örneğin fotoğrafçılık) paylaşan kullanıcılar, çevrimiçi forumlar ve sosyal medya grupları aracılığıyla bir araya gelerek içerik üretmekte, birbirlerinin katkılarını değerlendirmekte ve dijital ortamda bir tür aidiyet hissi geliştirmektedirler (Ito vd., 2010, ss. 341–344).

Çevrimiçi topluluklar, bireylerin yalnızca bilgiye erişim pratiklerini değil, aynı zamanda dijital kimliklerini inşa etme ve anlamlandırma süreçlerini de şekillendiren önemli yapılardır. Bu bağlamda, dijital kültür ortamında örgütlenen sanal topluluklar, bireysel varoluşun ötesine geçerek kolektif kimliklerin, aidiyet biçimlerinin ve dayanışma pratiklerinin yeniden üretildiği etkileşimsel alanlar hâline gelmektedir. Söz konusu toplulukların sürekliliği ise, bireyler arası ilişkilerin yoğunluğuna, katılımın gönüllülük esasına dayanmasına ve ortak değerlerin varlığına bağlıdır. Literatürde bu toplulukların başarısının, genellikle ortak bir kimlik hissi ya da kolektif anlam çerçevesi etrafında kurulan bağlara dayandığı belirtilmektedir (Ren, Kraut, & Kiesler, 2007, s. 377). Nitekim Ren ve arkadaşlarının (2007, s. 377) ifade ettiği üzere, “çevrimiçi topluluklar, üyelerinin bağlılığı ve gönüllü katılımları ile oluşur ve varlıklarını sürdürürler.” Bu bağlılığı tesis etmek için birçok çevrimiçi platform, kullanıcılarına rozetler, puanlar, beğeniler gibi ödüllendirme ve tanınma mekanizmaları sunar. Böylece üyeler, topluluğa yaptıkları katkıların görünür olduğunu bilerek daha fazla katkı sağlama motivasyonu kazanırlar. Öte yandan, çevrimiçi topluluklar geleneksel yüz yüze topluluklardan bazı yönleriyle ayrılır. Fiziksel etkileşimin olmaması, iletişimde zaman zaman yanlış anlamalara veya empati eksikliğine yol açabilir. Anonimlik, bir yandan insanların daha özgürce iletişim kurmasını sağlarken, diğer yandan sorumsuz davranışları ve *trol* kültürünü de besleyebilmektedir. Yine de araştırmalar, sanal ortamda kurulan dostlukların ve destek ağlarının gerçek hayattaki kadar güçlü olabileceğini ortaya koymaktadır. Özellikle diaspora toplulukları veya marjinal gruplar için çevrimiçi platformlar, kolektif kimlik inşası ve dayanışma açısından hayati öneme sahip olabilir. Sonuç olarak, çevrimiçi topluluklar dijital çağın yeni sosyal örgütlenme biçimleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu topluluklar, aidiyet duygusunun sanal ortamdaki tezahürü olarak değerlendirilebilir. Teknolojik gelişmeler sürdükçe, çevrimiçi toplulukların toplum üzerindeki etkisi ve toplumsal yaşamın dokusundaki yeri de giderek artmaktadır.

1.3.6. Gözetim

Dijital iletişim ortamının en tartışmalı yönlerinden biri, yaygın gözetim uygulamaları ve bireylerin geride bıraktığı veri izleridir. Gözetim kavramı tarihsel olarak toplumların kontrol ve denetim mekanizmalarıyla ilişkilidir; ancak dijital çağda gözetimin boyutları ve yöntemleri eşi görülmemiş şekilde genişlemiştir. Özellikle internet ve mobil teknolojiler sayesinde, bireylerin çevrimiçi faaliyetleri sürekli olarak izlenebilmekte, kaydedilebilmekte ve analiz edilebilmektedir. Bu durum, ünlü sosyolog Zygmunt Bauman ve David Lyon'un "*akışkan gözetim*" (liquid surveillance) olarak adlandırdığı, bireylerin gönüllü katılımıyla işleyen yeni bir gözetim tipini ortaya çıkarmıştır (Bauman & Lyon, 2013, ss. 13–15). Geleneksel gözetim mekanizmaları daha çok zorlayıcı ve merkezi iken (örneğin Foucault'nun panoptikon modeli), dijital çağda insanlar sosyal medya kullanımı, konum servisleri veya giyilebilir teknolojiler aracılığıyla farkında olmadan kendi hayatlarının gözetimine katkı sunmaktadır. Bauman ve Lyon'a (2013) göre, modern dünyada gözetim, gelişen teknoloji sayesinde gündelik hayatın rutin bir parçası haline gelmiş ve bu olgu çoğu zaman bireyler tarafından içselleştirilerek meşrulaştırılmaktadır (ss. 14–16). Gerçekten de sosyal medya platformlarında daha fazla beğeni, görünürlük veya bağlantı elde etmek uğruna kullanıcılar, mahrem sayılabilecek bilgilerini ve anlarını kamuya açmaktadır. Bu *gönüllü teşhir* kültürü, bir yandan bireylerin sosyalleşme ve kendini ifade etme ihtiyaçlarını karşılarken, diğer yandan mahremiyet kavramının sınırlarını bulanıklaştırmaktadır.

1.3.7. Veri Kimliği

Dijital gözetimin bir diğer boyutu, devlet kurumları ve şirketler tarafından yürütülen veri toplama faaliyetleridir. Her çevrimiçi etkileşim, arama sorgusu, satın alma işlemi veya konum bilgisi, devasa veri tabanlarında depolanarak bireylerin dijital profillerini oluşturmaktadır. Bu kapsamda "*veri kimliği*", bir kişinin elektronik ortamda bıraktığı tüm dijital izlerin bir araya gelmesiyle oluşan profil veya kimlik anlamına gelir. Bireyin çevrimiçi davranışlarından türetilen ilgi alanları, tüketim alışkanlıkları, politik görüşler veya sağlık bilgileri gibi hassas veriler bu dijital kimliğin parçalarını oluşturur. Shoshana Zuboff (2019), teknoloji şirketlerinin kullanıcı verilerini sistematik biçimde toplayarak ekonomik değere dönüştürme pratiğini "gözetim kapitalizmi" olarak kavramsallaştırır. Ona göre, dijital platformlar yalnızca kullanıcı davranışlarını

gözlemlemekle kalmaz; aynı zamanda bu davranışları analiz ederek kişiselleştirilmiş reklamcılık, tahmine dayalı analiz ve davranışsal yönlendirme amacıyla kullanıcılar (Zuboff, 2019, ss. 8–11). Bu yeni kapitalizm biçiminde, bireylerin özel yaşamları adeta ticari bir meta haline gelirken, güç dengesi de veriyi elinde tutan aktörler lehine değişmektedir.

Gözetim ve veri kimliği olguları, toplumsal açıdan hem fırsatlar hem de riskler barındırır. Olumlu açıdan bakıldığında, büyük verinin analizine dayalı uygulamalar sağlık, ulaşım veya güvenlik gibi alanlarda önemli iyileştirmeler sağlayabilir; örneğin akıllı şehir sistemleri veya salgın hastalık takibi için veri kullanımı kamu yararına sonuçlar doğurabilir. Öte yandan, kişisel verilerin kötüye kullanımı, mahremiyetin ihlali, kitlelerin manipülasyonu ve dijital ayrımcılık gibi ciddi tehlikeler söz konusudur. Örneğin 2018 yılında patlak veren Cambridge Analytica skandalı, Facebook üzerinden toplanan verilerin siyasi propaganda amacıyla bireylerin rızası dışında kullanıldığını ortaya koyarak veri gözetiminin demokratik süreçleri bile etkileyebileceğini göstermiştir. Bu nedenle son yıllarda mahremiyetin korunması ve veri hakları konusunda hem hukuki düzenlemeler yapılmakta (örneğin AB Genel Veri Koruma Tüzüğü - GDPR) hem de kullanıcılar daha bilinçli davranmaya teşvik edilmektedir. Akademik yazında da “gözetim toplumu” kavramı sıklıkla tartışılmakta; modern bireyin, farkında olarak ya da olmayarak, sürekli bir dijital gözetime maruz kaldığı vurgulanmaktadır (Lyon, 2007, ss. 25-27). Tüm bu gelişmeler ışığında, dijital çağda iletişimi anlamak için gözetim ve veri kimliği kavramlarını göz ardı etmek mümkün değildir. Gözetim ve veri kimliği, bir yandan dijital dünyanın işleyiş dinamiklerini açıklayan, diğer yandan da etik ve hukuki boyutlarıyla incelenmesi gereken temel kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.4. İletişim Teknolojilerindeki Evrim ve Toplumsal Etkiler

Dijital iletişim teknolojilerinin tarihsel gelişimi, matbaanın icadından günümüz sosyal medya platformlarına uzanan çok katmanlı bir dönüşüm sürecini ifade eder. Matbaa, bilgi üretiminin tekelleşmiş doğasını kırarak yazılı kültürün geniş kitlelere ulaşmasını sağlamış ve modern kamusal alanın temellerini atmıştır (Eisenstein, 1980, ss. 31–36). 19. yüzyılda telgraf ağları, iletişimin mekânsal sınırlarını aşarak devletler ve bireyler arasında hızlı haberleşmeye olanak tanımıştır. 20. yüzyılda radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle birlikte işitsel ve görsel içerik, eşzamanlı olarak

küresel düzeyde yayılabilir hâle gelmiş ve böylece iletişim, daha önce benzeri görülmemiş ölçüde hız ve yaygınlık kazanmıştır. Bu süreç, Marshall McLuhan'ın (1964) deyimiyle insanlığı “yeniden kabileleşme” (*retribalization*) yönünde bir dönüşüme sokmuş; bireyler, medyanın etkisiyle küresel bir köyün parçası gibi hareket etmeye başlamıştır (ss. 36–41). Yüzyılın sonlarına doğru internetin yaygınlaşmasıyla birlikte ise bilgi, dijital ortama taşınarak hem üretim hem de tüketim biçimlerini radikal biçimde dönüştürmüştür. 21. yüzyıla gelindiğinde ise sosyal medya platformları bireylerin yalnızca tüketici değil, aynı zamanda içerik üreticisi oldukları etkileşimli dijital alanlar haline gelmiştir. Örneğin, MySpace platformunun 2004 yılında milyonlarca kullanıcıya ulaşarak modern sosyal ağların öncüsü hâline geldiği; Facebook'un ise 2019 yılı itibarıyla 2,4 milyar aktif kullanıcıya eriştiği ve dünya genelindeki internet kullanıcılarının yaklaşık üçte ikisinin sosyal medya kullandığı belirtilmektedir (Kemp, 2020, ss. 94–95). Bu teknolojik ilerlemeler, bireylerin bilgiye erişim biçimlerini, toplumsal ilişkilerini ve dijital ortamda kimlik sunumlarını köklü biçimde dönüştürmüştür.

Dijital ortam, bireyler arasında çift yönlü ve anlık etkileşim imkanı tanır. İnternet ve sosyal ağlar sayesinde kullanıcılar çoklu iletişim kanalları aracılığıyla sürekli etkileşim halindedir; kişiler gerçek hayattaki duygu, düşünce ve kimliklerini sanal mecralarda da paylaşabilmektedir. Sosyal medya gönderileri, fotoğraflar, videolar ve yorumlar yoluyla sunulan içerikler, bireyin dijital ortamdaki görünürlüğünü artırır. Bu görünürlük, Goffman'ın tiyatral benlik sunumu kavramını andıran bir biçimde yönetilir; kullanıcılar profillerinde toplumun onayına uygun yönlerini sergiler (Boz, 2012, ss. 187–190). Örneğin Bir araştırmaya göre gençler sosyal ağ profillerinde hangi alanları kullanarak nasıl benlik sunduklarını ve başkalarının beğeni/yorumları ile kimliklerini oluşturmaya çalıştıklarını incelemiştir.

Dijital ağlarda gözetim ilişkileri de giderek daha belirgin hale gelmektedir. İnternetin anonim yapısı, mahremiyet ilkesini zayıflatmakta; dijital platformlarda gerçekleşen her etkileşim kayıt altına alınmaktadır. Bu çağda denetim, merkezi otoritelerden ziyade, dağınık ve görünmez yapılar aracılığıyla sürdürülmektedir. Birey, her an gözlemlenebileceği ihtimaliyle yaşamakta; kamusal ve özel alan arasındaki sınırlar silikleşmektedir. Mahremiyet, teknolojik altyapılarla çevrili bir dünyada giderek anlamını yitirirken, kişinin kendine ait olanı koruma imkânı da zayıflamaktadır. Bu yeni denetim biçiminde, herkesin her şey hakkında bilgi sahibi olabileceği varsayımı, bireyin

özgünlüğünü ve içsel alanını tehdit eden yapısal bir dönüşüme işaret eder. Zuboff'un (2019) da ifade ettiği gibi, sosyal medya şirketleri kullanıcı verilerini toplayıp analiz ederek bireyleri “veri öznesi”ne (*data subject*) dönüştürmektedir. Bu bağlamda gözetim, dijital iletişimin ayrılmaz bir unsuru hâline gelmiş; hem devletler hem de özel şirketler kullanıcıların çevrimiçi faaliyetlerini izleyebilir duruma gelmiştir. Algoritmalar bireylerin tercihlerini takip edip yönlendirmekte; böylece dijital etkileşim süreçleri, görünmeyen ancak etkin bir kontrol mekanizmasıyla şekillenmektedir (Zuboff, 2019, ss. 376–379). Bu durumda birey, etkileşimde bulunduğu her an aynı zamanda gözetim altındadır. Foucault'nun panoptikon metaforu, modern gözetim biçimlerini anlamada güçlü bir kavramsal çerçeve sunar: birey, izlenip izlenmediğini bilmeden davranışlarını kontrol eder; böylece mahremiyet ile iktidar arasındaki gerilim süreklilik kazanır (Foucault, 2019, ss. 243–252).

Sosyal medyada inşa edilen dijital kimlik, bireyin kendisini seçerek değil, izlenmek üzere sunarak oluşturduğu temsillerle otantiklik sorununu gündeme getirir. Sartre'ın (2021) varoluşçuluğuna göre, gerçek otantiklik, bireyin kendi özgürlüğünü kabullenmesi ve “kötü niyet”ten yani kendini bir nesne gibi konumlandırarak sorumluluğundan kaçma eğiliminden arınmasıyla mümkündür (ss. 101–110). Ancak çevrim içi ortamlarda bireyler, çoğu zaman başkalarının beğeni ve onayına göre şekillendirdikleri temsili bir benlik sunumu geliştirirler. Turkle'ün de belirttiği üzere, bireyler siber mekânda giderek “olduklarını iddia ettikleri kişi” hâline gelir ve bu süreçte kimlik, deneyimlenmekten çok, inşa edilip sergilenen bir yapıya dönüşür (Turkle, 1995, s. 12). Dijital etkileşim kültüründe bireyin sürekli olarak görünür olma arzusu, kendisini başkalarının bakışına göre tanımlamasına neden olabilir. Bu durum, kişinin kendi benliğini, dışsal onay mekanizmalarının şekillendirdiği bir temsile indirgemesine yol açar. Paylaşım temelli sosyal medya yapıları içinde kimlik, özgün bir varoluş biçimi olmaktan çıkarak, takdir edilme beklentisiyle çalışan bir gösteri nesnesine dönüşebilir. Böylece birey, kendi içsel yönelimlerinden uzaklaşarak, başkalarının beklentilerine göre şekillenen bir varlık halini alır; bu da benliğin sahiciliğini tehdit eden bir içsel çelişkiye işaret eder.

Heidegger açısından da dijital çağın kimlik inşasına dair eleştiriler üretmek mümkündür. Heidegger (2024), “*das Man*” (herkes) kavramı ile bireyin toplumsal normlar ve anonim çoğunluğun beklentileri altında kendi özgün varoluşunu kaybederek sıradanlaştığını belirtir. Bu bağlamda, dijital ortamdaki anonim etkileşim biçimleri

(örneğin sosyal medya beğenileri) bireyin sahici benliğini bastırarak, onu “herkesin” kimliğine yönlendirir (ss. 164–168). Otantik varoluş tarzından uzaklaştıran bu durum, Heidegger’in “düşmüşlük” olarak tanımladığı varoluşsal kopuşu ifade eder⁵.

Heidegger açısından dijital çağın bireyselliğe yönelik başlıca tehditlerinden biri, bireyin kendine özgü varoluşunu kaybederek anonim çoğunluğun beklenti ve normları içerisinde erimesidir. *Varlık ve Zaman* eserinde “*das Man*” kavramı ile betimlenen bu durum, bireyin özgünlüğünü terk ederek başkalarının ne düşündüğüne göre yaşamaya başlamasını ifade eder (Heidegger, 2024, ss. 178–182). Sosyal medya ortamlarında bireylerin beğeni ve onay arayışıyla benliklerini sunmaları, Heidegger’in “düşmüşlük” (*Verfallen*) ve otantiklikten uzaklaşma eleştirisinin dijital bağlamda güncel bir tezahürü olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda dijital teknolojiler, bireyin varoluşsal derinliğini maskeleyerek yüzeysel temsiller aracılığıyla kimlik inşasını yönlendirebilir.

Özetle, Sartre’ın özgür irade ve bireyin kendi varlığını inşa etme sorumluluğuna vurgu yapan yaklaşımı ile Heidegger’in “herkes” (*das Man*) ve sahicilik eleştirisi, dijital çağda benlik sunumunun otantiklik sorunlarını anlamada önemli kuramsal dayanaklar sunar. Dijital kimlikler çoğunlukla parçalanmış, seçilmiş ve idealize edilmiş yönler içerdiği için otantik benlikten uzaklaşır; birey, çevrimiçi platformlarda “istediği yüzü” yansıtırken Sartre’ın bahsettiği özgür seçim ve sorumluluk ilkeleri geri planda kalabilir (Sartre, 2021, ss. 113–118).

Sartre ve Heidegger’in bireyin sahici varoluşuna yönelik vurguları, dijital çağda benliğin imajlar ve temsiller yoluyla inşa edilmesini eleştiren Baudrillard’ın simülasyon kuramıyla da derinlikli biçimde kesişmektedir. Sartre’ın bireyin kendi seçimleriyle özünü yaratması gerektiği yönündeki düşüncesi ile Heidegger’in *das Man* üzerinden anonimleşmiş yaşam tarzlarına yönelik eleştirisi, dijital dünyada bireyin otantikliğini yitirme riskine işaret eder. Baudrillard ise bu kaybı, yalnızca toplumsal uyum ya da sorumluluk ekseninde değil, gerçekliğin bizzat yapısal olarak ortadan kalkışı bağlamında değerlendirir.

Baudrillard (2005), toplumsal simülasyon kuramında “*gerçeklik ile simülasyon arasındaki sınırın silikleştiği hipergerçeklik*” olgusuna dikkat çeker. Dijital çağda bu

⁵ Heidegger’e göre “düşmüşlük” (*Verfallen*), bireyin kendi varoluşunun özgünlüğünden uzaklaşarak gündelikliğe ve toplumsal ortalamaya teslim olması durumudur. Bu, bireyin kendi varlığını sorgulamaksızın, başkalarının dünyasında erimesini ve otantik varoluştan kopuşunu ifade eder (Heidegger, 2024, s. 237).

kavram somut bir biçimde tezahür eder; zira sosyal medya paylaşımları, filtrelenmiş görseller ve biçimlendirilmiş içerikler, temsil ettikleri gerçekliklerin yerini alarak bağımsız bir *simülakra* evreni yaratır. Baudrillard'ın (2005) simülasyon kuramına göre, harita artık bölgenin önüne geçmiş; temsiller, gerçekliğin yerini almıştır (s. 13). Bu bağlamda dijital benlikler, fiziksel ve toplumsal gerçekliğe dayanmak yerine, dijital olarak üretilmiş imgeler aracılığıyla varlık kazanır.

Örneğin bir Instagram profilinde sunulan dijital kimlik, bireyin somut yaşantısından çok, seçilmiş, düzenlenmiş ve idealleştirilmiş bir temsili sunar; bu temsiller zamanla özgün benliğin yerine geçerek *hipergerçek* bir “dijital benlik” inşa eder. Baudrillard'ın simülasyon kuramı doğrultusunda sosyal medya içerikleri, gerçek kimliğin bir temsili değil, sahte ancak işlevsel bir gerçekliğe dönüşerek bireyin dijital yaşam dünyasını belirlemeye başlar. Böylece kullanıcılar, fiziksel varlıklarından çok dijital temsilleriyle ilişki kurar hâle gelirler.

Baudrillard'ın simülasyon teorisinin yarattığı bu kimlik bulanıklığı, daha geniş ölçekte ele alındığında Castells'in dijital çağın toplumsal yapısını tanımlamak için geliştirdiği “ağ toplumu” kavramıyla bütünleşir. Baudrillard gerçekliğin çözüldüğünü savunurken, Castells bu çözülmeyi yapısal ve iletişimsel bir bağlamda açıklayarak bireyin ağlar içinde kimliğini nasıl yeniden kurduğunu analiz eder.

Castells'e göre çağdaş toplum, yapısal olarak bilgi ve iletişim teknolojilerinin merkezde olduğu bir “ağ toplumu” formuna evrilmiştir. Enformasyon Çağı başlıklı çalışmasında Castells (2008), bu yeni toplumsal örgütlenme biçimini yatay ağ yapılarıyla örülü, çok merkezli ve zaman-mekân sınırlarını esneten bir iletişim rejimi olarak tanımlar. Bu bağlamda kimlik, artık yalnızca geleneksel toplumsal yapılar (millet, din, aile vb.) aracılığıyla değil, aynı zamanda dijital ağlar üzerinden de inşa edilmekte ve ifade edilmektedir (Castells, 2008, ss. 13–17).

Castells (2008) kimliğin üç temel formunu ayırt eder: meşrulaştırıcı kimlik, egemen kurumlar tarafından toplumsal düzeni sürdürmek amacıyla inşa edilir (örneğin milliyetçilik); direniş kimliği, dışlanan ya da bastırılan gruplar tarafından kolektif bir aidiyet yaratmak için geliştirilir (örneğin azınlık hareketleri); proje kimliği ise bireyin kendisini anlamlandırmak üzere değerlerini yeniden yapılandırmasıyla ortaya çıkar. Dijital platformlar bu üç kimlik biçiminin de ifadesine olanak tanıyan dinamik ortamlar sunar. Örneğin çevrim içi dini cemaatler veya siyasi forumlar, “direniş kimliği”nin dijital

izdüşümleri olurken; bireylerin kendi seçtikleri estetik, kültürel veya etik değerlere göre inşa ettikleri sosyal medya profilleri, “proje kimliği”nin güncel örneklerini yansıtır (Castells, 2008, ss. 13–17).

Castells’in dijital kimliği toplumsal ağlar bağlamında yeniden tanımlayan yaklaşımı, bireysel düzeyde bu kimliklerin nasıl içselleştirildiğini sorgulayan Giddens’in düşünceleriyle tamamlayıcı bir ilişki içerisinde. Giddens (2019), geç modern toplumda bireysel kimliğin artık sabit ve durağan bir yapı olmaktan çıkarak sürekli inşa edilen bir “öz-anlatı”ya dönüştüğünü ileri sürer⁶. Bu bağlamda birey, küreselleşme, teknolojik dönüşüm ve bilgi akışlarının hızlandığı bir dünyada kimliğini sürekli olarak yeniden tanımlamak durumunda olan refleksif bir özne konumuna yerleştirilir. Geleneksel toplumsal bağların çözülmesiyle birlikte birey, yaşamına anlam kazandırma ve bir süreklilik duygusu oluşturma sorumluluğunu bizzat üstlenmek zorundadır (Giddens, 2019, ss. 54–58).

Dijital ortamlar, bu refleksiviteyi hem teşvik eden hem de karmaşıklaştıran bir alan sunar. Sosyal medya platformları, forumlar ve çevrim içi topluluklar, bireylerin benliklerini farklı bağlamlarda sunmalarına ve çeşitli aidiyet biçimleri geliştirmelerine olanak tanır. Örneğin çevrim içi oyun toplulukları, fandom grupları ya da belirli ideolojik ya da estetik ilgi alanları etrafında örgütlenen dijital ağlar, bireylere hem topluluk hissi hem de kimlik inşasında kullanılabilecek anlam ağları sağlar. Bauman (2000, ss. 98-102), Akışkan Modernite başlıklı çalışmasında, geç modern dönemin temel özelliğini toplumsal, kültürel ve bireysel yapıların kalıcılığını yitirmesiyle açıklar. Geleneksel aidiyet formları çözülmüş, yerlerini istikrarsız, geçici ve kırılgan ilişki biçimlerine bırakmıştır. Bu bağlamda bireyler, artık sürekli değişen sosyal ağlar içerisinde “geçici topluluklar” aracılığıyla aidiyet kurma eğilimindedir. Bu yeni topluluklar, çoğu zaman yüzeysel bağlılıklarla örülmüş, hızlı kurulan ama bir o kadar da hızla dağılabilen ilişki biçimlerini temsil eder.

Dolayısıyla, Castells’in (2008, ss. 13–16; 53–58) ağ toplumunda tanımladığı çoklu kimlik inşa biçimleri ile Giddens’in (2019, ss. 54–58) bireyin kendini sürekli yeniden

⁶ “Öz-anlatı” kavramı, bireyin kimliğini yaşamı boyunca sürekli yeniden inşa ettiği, kendi yaşam öyküsünü anlatısal bir bütünlük içinde kurguladığı dinamik süreci ifade eder. Bu yaklaşım, özellikle Giddens’in kimliği “refleksif bir proje” olarak tanımladığı çalışmalarıyla ilişkilidir. Giddens (1991), modern toplumlarda bireyin kimliğini sabit bir yapı olarak değil, yaşamı boyunca sürekli sorguladığı ve güncellediği bir self-narrative (öz-anlatı) olarak ele alır (s. 75).

kurgulayan refleksif benlik anlayışı, dijital çağda bireylerin kimlik ve aidiyet üretimlerini anlamada birbirini tamamlayan iki önemli kavramsal çerçeve sunmaktadır. Castells'in tanımladığı biçimde ağ yapıları içinde gelişen kimlikler, bireyin yerel ya da küresel düzeyde farklı kolektif aidiyetlerle ilişkilmesini mümkün kılar; Giddens'in refleksivite kavramı, bireyin bu ilişkileri kendi yaşam anlatısına dahil ederek kimliğini anlamlandırmasına olanak tanır. Bu teoriler ışığında dijital kimlik, hem bireyin toplumsal ağlar içindeki konumlanışını hem de öznel anlam üretme sürecini yansıtan çok katmanlı ve dinamik bir inşa süreci olarak değerlendirilebilir.

Dijital teknolojiler, bireylerin bir araya gelme biçimlerini köklü biçimde dönüştürmüş ve yeni topluluk formları yaratmıştır. Forumlar, ilgi grupları ve sosyal medya ağları gibi sanal topluluklar, coğrafi sınırları aşarak benzer değer ve ilgi alanlarına sahip bireyleri bir araya getirir. Bu tür mikro cemaatler, belirli bir kimlik ya da aidiyet etrafında şekillenir. Nitekim Seth Godin'in (2008) ortaya koyduğu Tribes (Kabileler) kavramı, dijital ortamların bireylere kendi "kabilesini" bulma ve bu yapılar içinde anlam üretme fırsatı sunduğunu ileri sürer. Bireyler, internetin sunduğu etkileşim ve bağlantı olanakları sayesinde ortak inanç, tutum veya pratikler etrafında örgütlenen mikro topluluklara katılarak aidiyet geliştirebilir. Ancak bu dijital kabileler yalnızca aidiyet duygusunu pekiştirmekle kalmaz; aynı zamanda homojenleşme ve "biz-onlar" ayrımını derinleştirme riski de taşır (Godin, 2008, ss. 45–47).

Godin'in dijital cemaatler üzerinden inşa edilen anlam üretimi ve liderlik eksenli aidiyet yaklaşımı, bireyin dijital kültürde aktif bir özne olarak yer alabileceğine işaret ederken; diğer taraftan, bu yapılar içinde bireyin kendi emeğiyle ve üretimiyle kurduğu ilişkiye dair daha eleştirel bir bakış da gereklidir. Bu noktada Marx'ın yabancılaşma kuramı, dijital çağın görünüşte özgürleştirici olan ama temelde emek-özne ilişkisini bulanıklaştıran doğasını açıklamada işlevsel bir teorik araç sunar. Marx'a göre birey, kapitalist üretim ilişkileri içinde emeğine, ürününe ve kendi öz varlığına yabancılaşır. Dijital kapitalizm, görünürde katılımcı ve özgür bir alan sunmasına rağmen, bu yabancılaşmayı yeniden ve derinleştirerek üretmektedir.

Melek Ekinci'nin (2019) yorumuna göre, dijital emek biçimleri klasik üretim ilişkilerinden biçimsel olarak farklı olsa da içerik üretimi, veri sağlama ya da platformda aktif olma gibi faaliyetler, bireyin kendi emeğiyle arasına mesafe koymasına neden olur. Marx'ın tanımıyla birey, "kendi yarattığı şeylere sahip olamaz"; zira içerik üreticisi,

ürünü dijital platformların denetimi altındaki ağlara devreder (Ekinci, 2019, ss. 31–32). Bu süreci daha da görünür kılan, Çağla Coşar'ın (2021) analizinde vurguladığı gibi, sosyal medya platformlarının kullanıcıları “seyirci emeği” yoluyla hem izleyici hem de değer üreten bir özne olarak konumlandırmasıdır. Özellikle YouTube gibi mecralarda bireyler yalnızca içerik tüketmez; aynı zamanda üreticilerle duygusal bağlar geliştirerek platformlara artı-değer katarlar.

Bu bağlamda, Godin'in dijital kabilelerinde aidiyet ve anlam bulmaya çalışan birey, Marx'ın yabancılaşma kuramı açısından değerlendirildiğinde, kendi emeğini ve öznel deneyimini dijital sistem içinde görünmezleştiren bir pozisyona evrilir. Dijital kapitalizm, bir yandan yeni sosyal bağlar ve kimlik biçimleri için zemin hazırlarken, diğer yandan bireyin özneleşme sürecinde derin bir yabancılaşma yaratmaktadır (Coşar, 2021, ss. 59–62). Böylece dijital aidiyet yapıları, hem bağ kuran hem de kopartan çelişkili yapılar olarak tezahür eder.

20. yüzyılın önemli düşünürlerinden Heidegger, teknolojinin dünyayı bir “fenomen” olarak değil, yalnızca bir yedekleme kaynağı (*Bestand*) şeklinde algılanmasına neden olduğunu belirtmiştir (Heidegger, 1977, ss. 19–20). Ona göre modern teknoloji, varlığı araçsallaştırır; insan dâhil her şeyi tüketilebilir ve işlevsel bir kaynak haline getirir. Bu teknolojik bakış açısı, bireyin bile “*standby*” konumunda, her an erişilebilir ve yönlendirilebilir bir kaynak gibi algılanmasına yol açar. Böylece birey, kendi otantik varoluşundan uzaklaşır; yalnızca sistemin işleyişine entegre edilmiş bir unsur hâline gelir.

Bu noktada, iktidar ve denetim ilişkilerini teknolojiyle birlikte düşünen büyük düşünürlerden biri olan Michel Foucault devreye girer. Foucault (2019), modern iktidar biçimlerini analiz ederken Panoptikon metaforunu kullanarak, bireyin sürekli izlenme ihtimali altında kendisini denetleyen bir özneye dönüştüğünü ileri sürer. Foucault'ya göre bu gözetim biçimi, bireylerin davranışlarını disipline eden ve onları içsel olarak düzenleyen bir iktidar mekanizması yaratır (Foucault, 2019, ss. 251–256). Nitekim dijital çağda da benzer bir yapı görülmektedir: Fiziksel bir denetleyiciye ihtiyaç olmaksızın, bireyler içselleştirilmiş gözetim pratikleri yoluyla çevrimiçi davranışlarını kontrol altında tutmakta, böylece özgürlük yanılsaması altında denetlenen varlıklara dönüşmektedir.

Foucault'nun disipliner iktidar anlayışı, Gilles Deleuze'ün dijital gözetim çağını anlamada sunduğu “kontrol toplumu” kavramıyla tamamlanır. Deleuze (1992, ss. 3-4),

klasik disiplin toplumlarının kapalı yapılarının yerini, esnek, sürekli ve sınırları belirsiz bir denetim sistemine bıraktığını savunur. Bu yeni düzende bireyler, veri akışları ve algoritmik süreçler aracılığıyla sürekli olarak izlenmekte, kimlikleri ve davranışları önceden yapılandırılmış normlara göre şekillendirilmektedir.

Bu kuramsal çizgiyi daha da güncelleyen Zuboff, dijital çağın iktidar biçimlerini “gözetim kapitalizmi” kavramıyla tanımlar. Zuboff’a (2019) göre bireyler artık yalnızca kullanıcı değil, aynı zamanda davranışsal verilerin üreticisi ve ekonomik nesnesi haline gelmiş durumdadır. Teknoloji şirketleri, kullanıcıların dijital etkileşimlerini takip ederek elde ettikleri verileri, hem bireylerin gelecekteki davranışlarını tahmin etmek hem de onları yönlendirmek amacıyla kullanmaktadır (Zuboff, 2019, ss. 93–102). Bu süreçte birey, yalnızca izlenen değil, aynı zamanda şekillendirilen bir varlığa dönüşmekte; mahremiyetin ötesine geçen, yapısal ve yaygın bir iktidar ilişkisi ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak, Heidegger’in araçsallaşma ve otantiklik uyarıları, Foucault’nun disipliner gözetimi, Deleuze’ün esnek kontrol toplumları ve Zuboff’un dijital kapitalizmi bir araya geldiğinde, dijital çağın birey üzerindeki etkileri bütüncül bir iktidar eleştirisi içinde okunabilir hâle gelir. Artık insan, yalnızca teknik sistemlerin içinde yer alan bir özne değil, veriye indirgenmiş bir davranış modeli olarak yeniden tanımlanmaktadır.

2. VAROLUŞÇU FELSEFE VE KİMLİK

Varoluşçu felsefe, insanı sabit ve özsel bir varlık olarak değil; özgür iradesi, kararları ve eylemleriyle kendini sürekli olarak inşa eden bir özne olarak değerlendirir. Sartre’ın ifadesiyle insan, “ne ise o olan değil, ne değilse o olandır” (Sartre, 2021, s. 42). Bu yaklaşım doğrultusunda kimlik, bireyin dışsal etiketlere indirgenemeyen, dinamik ve sürekli biçimlenen bir süreç olarak ele alınır (Özcan, 2016, s. 78). Birey, hem bireysel deneyimleri hem de toplumsal ve kültürel bağlamlarıyla kurduğu çok katmanlı bir diyalog içerisinde kimliğini oluşturur.

Varoluşçu düşünceyi yalnızca Sartre ile sınırlı tutmaksızın, Søren Kierkegaard’a uzanan bir çizgide ele almak gerekir. Kierkegaard’ın bireysel varoluş, inanç ve içsel çatışma üzerine kurduğu felsefi yapı, dijital çağdaki bireyin kimlik inşasında karşılaştığı anlam arayışı, kaygı ve çelişki durumlarını kavramak açısından son derece işlevseldir (Kierkegaard, 2004, ss. 45–52). Özellikle bireyin dijital platformlarda sürdürdüğü kimlik performansları sırasında karşılaştığı özgürlük ve sorumluluk gerilimleri, Kierkegaard’ın “inanç sıçrayışı” ve varoluşsal ikilem çözümlemeleriyle örtüşür.

Bu birey-merkezli varoluşçu yaklaşımların düşünsel devamı olarak, 20. yüzyılın en etkili filozoflarından biri olan Heidegger’e uzanmak kaçınılmazdır. Heidegger, insan varlığını klasik anlamda özsel tanımlamalarla değil, “*Dasein*” kavramıyla ele alır; yani insan, dünyada olmakla tanımlanır. O, varoluşun ancak dünyaya fırlatılmışlık içinde ve zamanla kurulan ilişki aracılığıyla anlam kazandığını savunur. *Dasein*, yalnızca var olan değil, varlığı üzerine düşünebilen, bu yüzden de sorumluluk taşıyan bir varlık olarak belirir. Heidegger’in “*eigentlichkeit*” (sahicilik) kavramı, bireyin gündelik kalabalıklar (*das Man*) içinde kaybolmadan, kendi özgünlüğüne ulaşma çabasını ifade eder (Heidegger, 2024, ss. 182–185).

Dijital çağda birey, kimliğini inşa ederken yalnızca kendi öznelliğine değil, aynı zamanda çevrimiçi ortamda karşılaştığı sayısız temsile, beğeniye ve onay mekanizmalarına da maruz kalmaktadır. Bu durum, Heidegger’in “otantik varoluş” ile “düşmüşlük” arasında kurduğu ayrım üzerinden okunabilir. Heidegger’e göre birey, ancak kendi ölümlülüğünün farkına vararak, kendine ait bir yaşam projesi kurduğunda sahici bir varoluş biçimine ulaşabilir. Ne var ki sosyal medyanın yüzeysel ve hız odaklı doğası, bireyin bu özgün varoluş sürecinden uzaklaşmasına neden olur; böylece birey,

gündelik dijital yönelimler içinde anonimleşir ve kendi benliğini başkalarının bakışıyla şekillendirmeye başlar.

Bu noktada Baudrillard’ın simülasyon kuramı, Heidegger’in “düşmüşlük” kavramıyla kesişir. Baudrillard’a göre çağdaş toplumlarda gerçeklik, temsillerin içinde eriyerek anlamını yitirir; birey, artık gerçek olanla bağını koparır ve bir “simülakr” olarak yeniden üretilir. Dijital kimlikler, bu bağlamda yalnızca bireyin ifade biçimi değil; aynı zamanda gerçekliğin yerini alabilecek birer temsiliyet formudur. Böylece dijital benlik, yalnızca görünürlük ve onay arzusunun değil, aynı zamanda ontolojik bir kaymanın da ürünüdür (Baudrillard, 2005, ss. 94–98).

Bu varoluşsal kırılma, Camus’nün “absürd” kavramıyla da açıklanabilir. Camus, absürdü insanın anlam arayışı ile evrenin kayıtsızlığı arasındaki uyumsuzluk olarak tanımlar. Aberšek (2024), Camus’nün bu düşüncesini dijital çağ bağlamında yeniden yorumlayarak, bireyin dijital ortamda karşılaştığı çoklu ve parçalı deneyimlerin, varoluşsal bir absürd hissi yarattığını ileri sürer. Dijital yaşamın hız, tekrar ve geçicilikle örülü yapısı; bireyin anlam üretme çabasında kırılmalara yol açar, yabancılaşmayı derinleştirir ve varoluşsal kaygıyı artırır (Aberšek, 2024, ss. 27–49).

Öte yandan Mouad’ın (2022) “*Digitalism: The Modern Existentialism?*” adlı çalışmasında, dijital kimliklerin bireyde bir özgürlük yanılsaması yarattığı, bu durumun ise bireyin varoluşsal anksiyetesini artırdığı vurgulanmaktadır. Böylece dijital çağ, klasik varoluşçu felsefenin merkezindeki özgürlük, sorumluluk, yabancılaşma ve anlamsızlık gibi temaları yeniden düşünmeyi gerektirir hale gelir.

Sonuç olarak, Heidegger’in otantiklik kavramı, Baudrillard’ın simülakr eleştirisi, Camus’nün absürd anlayışı ve Aberšek’in dijital varoluş çözümlemesi birlikte düşünüldüğünde, dijital çağda bireyin kimlik, gerçeklik ve anlam arayışları çok katmanlı, kırılmalı ve felsefi olarak yeniden yorumlanması gereken süreçler hâline gelmektedir.

Türkiye’de varoluşçu felsefenin tarihsel gelişimi ve entelektüel çevrelerce nasıl benimsendiği üzerine yapılan çalışmalar sınırlı olmakla birlikte, Nilgün Özcan’ın yüksek lisans tezi bu alandaki boşluğu önemli ölçüde doldurmaktadır. Söz konusu tez, varoluşçuluğun Türkiye’ye aktarım sürecini yalnızca felsefi düzlemde değil, aynı zamanda tarihsel, kültürel ve edebi bağlamlarda inceleyen bütüncül bir yaklaşım sunmaktadır. 1950 sonrası dönemde varoluşçu düşüncenin Türkiye’deki entelektüel çevrelerde nasıl alımlandığı detaylandırılmış; birey, özgürlük ve otantiklik gibi temel

kavramların Türk modernleşmesi çerçevesinde nasıl yeniden yorumlandığı tartışılmıştır (Özcan, 2016, ss. 35–42).

Çalışmanın öne çıkan katkılarından biri, Batı kökenli bir felsefî yaklaşım olan varoluşçuluğun Türkiye’de edebiyat aracılığıyla nasıl yerelleştirildiğini göstermesidir. Özcan, dönemin edebi metinlerinde bireyin toplumsal baskılarla çatışan içsel sorgulamalarına ve varoluşsal kaygılarına odaklanarak, varoluşçuluğun yalnızca teorik değil, estetik ve kültürel bir ifade biçimi olarak da benimsendiğini ortaya koymuştur. Bu yönüyle tez, felsefenin yalnızca akademik bir disiplin değil, aynı zamanda düşünsel iklimi dönüştüren kültürel bir etkileşim alanı olduğunu ortaya koymaktadır.

Ayrıca tez, varoluşçuluğun siyasal düşünce üzerindeki dolaylı etkilerine de ışık tutmakta; bireysel sorumluluk ve özgürlük gibi kavramların dönemin siyasal söylemlerinde nasıl karşılık bulduğunu analiz etmektedir. Bu çerçevede Özcan’ın çalışması, felsefî bir akımın Türkiye’ye özgü toplumsal yapılarla kurduğu ilişkileri çok yönlü biçimde ele almakta; dolayısıyla hem tarihsel hem metodolojik açıdan önemli bir başvuru kaynağı niteliği taşımaktadır.

Güncel literatürde teknoloji ve kimlik ilişkisini inceleyen çalışmalar arasında, Technoself Studies başlığı altında toplanan disiplinlerarası yaklaşım dikkat çekmektedir. Bu araştırma alanı, dijital benlik tasarımı, çevrimiçi avatar kullanımı ve kimliğin çoklu biçimlerde ortaya çıkışı gibi olgulara odaklanarak, teknolojik çağda insan kimliğinin dönüşümünü kapsamlı biçimde analiz etmektedir (Turkle, 1995, ss. 12–18). Bu bağlamda dijitalleşen birey, yalnızca pasif bir bilgi tüketicisi olarak kalmayıp, aynı zamanda kendi kimliğini biçimlendiren aktif bir özneye dönüşmektedir. Özellikle dijital ortamda bireyin kendini temsil eden içerikler üretmesi, kimliğin neredeyse bir “marka”ya dönüşmesini beraberinde getirmektedir (Marwick, 2013, s. 45). Bu üretim süreci, yalnızca sosyolojik değil, aynı zamanda etik, psikolojik ve felsefî boyutlarıyla çok katmanlı bir sorgulamayı gerektirir. Dijital platformlarda mahremiyetin giderek erozyona uğraması (Lyon, 2007, ss. 15–17), benlik algısının dışsal onay mekanizmalarına bağımlılaşması ve gerçeklik deneyiminin muğlaklaşması (Baudrillard, 2005, ss. 94–97) gibi olgular, özellikle varoluşçu felsefe perspektifinden değerlendirilmesi gereken çağdaş problemler arasında yer almaktadır.

Sonuç olarak, varoluşçu felsefe dijital çağın bireyini anlamlandırmak adına güçlü bir zemin sunmaktadır. Bireyin dijital kimliği, aidiyet duygusu ve varoluşsal

sorgulamaları arasındaki ilişki, bu bölümde hem klasik felsefi yaklaşımlar hem de çağdaş literatür ışığında ele alınacaktır. Aşağıdaki alt bölümlerde önce varoluşçuluğun kimlik kavramına bakışı, ardından kimlik ve aidiyetin genel felsefi temelleri tartışılacak; sonrasında dijitalleşen dünyada kimlik ve varoluş olgusu, sosyal medya özelindeki yansımaları ve nihayet dijital çağda ortaya çıkan kimlik krizleri değerlendirilecektir.

2.1. Varoluşçuluk ve Kimlik Arayışı

Varoluşçuluk, bireyin dünyaya fırlatılmışlığı (*Geworfenheit*), özgürlükle yükümlülüğü ve anlam arayışı bağlamında kimliğini nasıl inşa ettiğini sorgulayan felsefi bir yaklaşımdır. Bu düşünce sistemine göre insan, doğuştan belirlenmiş sabit bir özü taşımamakta; aksine, yaşamı boyunca yaptığı özgür seçimler ve edindiği deneyimler aracılığıyla kendi özünü kurmaktadır (Sartre, 2021, ss. 34–36). Sartre’ın “varoluş önden önce gelir” ifadesiyle belirttiği gibi, insan önce dünyaya gelir ve var olur; daha sonra kendisini tanımlayan nitelikleri oluşturur. Bu perspektifte kimlik, sabit bir yapı değil, bireyin sürekli olarak yeniden ürettiği ve dönüştürdüğü açık bir oluş sürecini ifade eder. Varoluşçu filozoflar, bireyin özgürlük ve sorumluluk temelinde kimlik inşa sürecini ve bu sürecin bireyde yarattığı varoluşsal kaygıyı kapsamlı bir şekilde incelemişlerdir (Sartre, 2021, ss. 45–48).

19. yüzyıl düşünürlerinden Kierkegaard, bireyin kendi varlığını anlamlandırma çabasını ve bu çabaya yüklediği özgün sorumluluğu varoluşçuluğun temel taşlarından biri olarak kabul eder. Kierkegaard’a göre birey yaşamı boyunca üç temel varoluş aşamasından geçer: estetik, etik ve dini evre. Estetik aşamada birey haz ve yüzeysel doyum peşinde koşarken, etik aşamada toplumsal sorumluluk ve evrensel değerlerin bilincine varır. Ancak birey, sahici bir benliğe yalnızca “inanç sıçraması” (*leap of faith*) aracılığıyla ulaşabilir; bu sıçrama, bireyin rasyonel sınırları aşarak içsel bütünlüğe yönelmesini mümkün kılar (Kierkegaard, 2004, ss. 130–134). Bu yönelim, bireyin kendi benliğine karşı dürüst kalmasını ve özgün bir varoluş geliştirmesini mümkün kılar.

Sartre, insanın “özgürlüğe mahkûm” olduğunu savunarak, bireyin kendi varlığını bütünüyle kendisinin belirlemek zorunda olduğunu vurgular. Sartre’a göre Tanrı’nın yokluğu, insanın eylemleri için aşkın bir temele dayanmamasına, dolayısıyla mutlak bir özgürlük alanına sahip olmasına yol açar. Ne var ki bu sınırsız özgürlük, birey üzerinde ağır bir sorumluluk yükü doğurur; bu da çoğu zaman kaygı ve varoluşsal bir belirsizlik

duygusu yaratır (Sartre, 2021, ss. 42–45). Böyle bir durumda birey, kim olduğunu ve kim olmak istediğini sürekli sorgulamak zorunda kalır. Sartre’ın “kötü niyet” (*mauvaise foi*) kavramı ise, bireyin özgürlüğünden ve dolayısıyla sorumluluğundan kaçmak için hazır kimlik kalıplarına sığınmasını ifade eder. Örneğin, bir garsonun yalnızca mesleki toplumsal rolünü içselleştirerek potansiyelinin geri kalanını inkâr etmesi, bireyin kendi varoluş imkânlarını daraltmasına örnek teşkil eder. Sartre’a göre insan, ne olduğu ile değil, daha çok ne olmadığı ile tanımlanabilen bir varlıktır; bu yüzden kimlik, sabit bir özden ziyade sürekli aşılmaya açık bir potansiyel olarak anlaşılmalıdır (Sartre, 2021, ss. 98–103).

Bu varoluşsal perspektif, Heidegger’in insan varoluşunu “orada-oluş” (*Dasein*) kavramı çerçevesinde ele alışıyla derinleşir. Heidegger, *Dasein*’ı kendi varlığının farkında olan ve bu varlık üzerine düşünebilen tek varlık olarak tanımlar (Heidegger, 2024, ss. 45–47). Ona göre insan, dünyaya “fırlatılmış” (*Geworfenheit*) bir varlık olarak gelir; yani içine doğduğu koşulları seçemez, fakat bu durum aynı zamanda onun kendi varlığını anlamlandırma ve özgün biçimde şekillendirme sorumluluğunu da beraberinde getirir (Heidegger, 2024, ss. 180–183). Heidegger’in vurguladığı bu otantik varoluş gereksinimi, Sartre’ın bireyin kendisini sürekli yaratma yükümlülüğüyle paralellik taşır. Ancak Heidegger, bireyin çoğunlukla toplumsal gündeliklik içinde, “*das Man*”ın anonimliğiyle özdeşleşerek kendi özgün varoluşunu göz ardı ettiğini ileri sürer.

Bu bağlam, dijital çağda kimliğin nasıl sunulduğu ve algılandığı sorununu özellikle güncel hale getirir. Nitekim günümüz insanı, sosyal medya gibi platformlarda kimliğini sürekli olarak başkalarına sunar ve yeniden üretir. Bu durum, Heidegger’in toplumsal sıradanlığa teslim olma riskine benzer şekilde, bireyin kendi kimlik inşasını içsel bir otantiklikten mi yoksa dışsal onay ve beklentilerden mi hareketle yaptığı sorusunu gündeme getirir. Turkle (2011), modern dijital kültürde bireylerin sosyal medya aracılığıyla kimliklerini tekrar tekrar inşa etmelerinin, kimi zaman kendilik algısını zenginleştirirken kimi zaman da içsel bütünlükten uzaklaştırabileceğini ifade eder (ss. 19–21). Böylece dijital dünyada benliğin sahnelenmesi, Sartre’ın kötü niyetine ya da Heidegger’in *das Man* içinde anonimleşmeye ilişkin eleştirilerine çağdaş bir boyut ekler.

Varoluşçu düşünce, dijital çağın bireysel kimlik deneyimlerinin karmaşıklığını kavramada etkili bir kuramsal zemin sağlar. Birey, çevrimiçi mecralarda sahici benlik sunumu ile toplumsal beklentiler arasında varoluşsal bir gerilim yaşamaktadır; bu gerilim,

dijital kimliğin çoğulluğunu ve kırılganlığını besler. Sosyal medya platformları, özgür ifade alanı sunma vaadinde bulunsa da, hegemonik normlara uyum zorunluluğu, bireyi Sartre'ın "kötü niyet" (*mauvaise foi*) kavramıyla betimlenen özgürlükten kaçışın modern bir biçimine itmektedir (Sartre, 2021, ss. 98–103). Bu bağlamda varoluşçu kuram, dijital çağın kimlik, otantiklik ve özgürlük meselelerine ışık tutan derin felsefi araçlar sunmakta ve bireyin varoluşsal durumunun nüanslarını açığa çıkarmaktadır (Heidegger, 2024, ss. 176–182).

2.2. Kimlik ve Aidiyetin Felsefi Temelleri

Kimlik ve aidiyet kavramları, bireyin varoluşsal deneyiminde temel bir rol oynar ve hem içsel benlik algısını hem de toplumsal bağlamla kurduğu ilişkiyi şekillendirir. Felsefi açıdan kimlik, bireyin kendini tanıma ve tanımlama sürecinde, zaman içinde benliğinde süreklilik ve bütünlük tesis etme çabasıdır; bu süreç Heidegger'in *Dasein* kavramıyla ilişkilendirilerek, bireyin kendi varoluşunu anlamlandırma ve özgünleşme arayışı olarak yorumlanabilir (Heidegger, 2024, ss. 58–62). Aidiyet ise, bireyin kendisini içinde bulunduğu toplumsal ve kültürel yapılarla özdeşleştirerek bir mensubiyet duygusu geliştirmesidir. Bu bağlamda aidiyet, sadece bir grup kimliği değil, aynı zamanda bireyin anlam arayışının ve varoluşsal güvenlik duygusunun da temelini oluşturur (Taylor, 1989, ss. 27–30). Kimlik ve aidiyet arasındaki bu diyalektik ilişki, bireyin özgün varoluşunun hem bireysel hem de toplumsal boyutlarını anlamada temel bir kavramsal çerçeve oluşturur. Birey, kimliğini oluştururken hem içsel bilinç süreçlerine hem de dış dünyanın geri bildirimlerine bağlıdır; aidiyet ise, bireyin kendisini bir toplumsal yapının parçası olarak hissetmesi kadar, bu yapının bireyi kabul edip etmemesiyle de yakından ilişkilidir (Jenkins, 2014, ss. 24–27). Kimlik kavramına dair ilk sistematik felsefi yaklaşımlardan biri René Descartes tarafından ortaya konmuştur. Descartes, "Düşünüyorum, öyleyse varım" (*Cogito ergo sum*) önermesiyle öznel kimliği bilinç ve düşünceye dayandırmıştır (Descartes, 1998, ss. 35–37). Ona göre, düşünen özne, şüpheyi yer bırakmayacak ölçüde kesin olan varoluşun temelidir. Ancak bu kartezyen anlayış, bireyi toplumsal ilişkilerden bağımsız olarak yalnızca içsel bilinç düzeyinde tanımladığı için eleştirilmiştir. Bu bakış açısı, kimliğin sosyal ve kültürel bağlamda şekillendiği aidiyet boyutunu göz ardı ederek, bireyin varoluşunun toplumsal boyutunu yeterince açıklayamamaktadır.

Descartes'ın bireyci özne anlayışına karşılık, G.W.F. Hegel bireysel bilincin gelişimini toplumsal ilişkiler temelinde açıklamıştır. Hegel'in *Tinin Fenomenolojisi* adlı eserinde ortaya koyduğu efendi-köle diyalektiği, bireyin kendisini özbilinç olarak kurabilmesi için başkaları tarafından tanınma ihtiyacını vurgular (Hegel, 1977, ss. 110–115). Bu “tanınma” (*Anerkennung*) kavramı, kimliğin yalnızca bireysel değil, aynı zamanda toplumsal ve ilişkisel bir süreç olduğunu gösterir. Günümüz felsefesinde Axel Honneth gibi düşünürler bu yaklaşımı geliştirerek, sağlıklı bir kimlik oluşumunun sosyal onay, saygı ve tanınma ile mümkün olduğunu belirtmiştir (Honneth, 2016, ss. 45–50). Böylece kimlik, bireyin toplumsal bağlam içinde kendini gerçekleştirilmesiyle şekillenen dinamik bir varoluş alanı olarak görülür.

Aidiyet kavramı, hem toplumsal bağların hem de bireyin varoluşsal ihtiyaçlarının ifadesidir. Heidegger'e göre insan, dünyaya “fırlatılmıştır” (*Geworfenheit*); yani doğduğu koşulları seçmemiştir ve bu koşullarla baş etmek zorundadır (Heidegger, 2024, ss. 120–123). İnsan, varoluşunun temelinde kendine bir yer edinme ve yön bulma arayışındadır. Heidegger'in *Dasein* (orada-oluş) kavramı, bireyin hep belirli bir tarihsel, kültürel ve mekânsal bağlam içinde var olduğunu gösterir; böylece aidiyet, yalnızca sosyal bir gereklilik değil, aynı zamanda varoluşsal bir zorunluluktur (Heidegger, 2024, ss. 125–130). Bu perspektiften bakıldığında, aidiyet bireyin dünyadaki anlam ve yön arayışının temel yapıtaşlarından biridir.

Moderniteyle birlikte, özellikle sanayi devrimi ve kentleşme süreçlerinin etkisiyle birey, geleneksel kimlik bağlarından uzaklaşarak daha özerk bir özne hâline gelmiştir. Bu dönüşümle birlikte kimlik, sabit ve devredilen bir yapı olmaktan çıkar; bireyin yaşamı boyunca yeniden kurduğu ve sürekli olarak güncellediği dinamik bir “öz-anlatı”ya dönüşür. Giddens'a göre geç modern toplumlarda birey, yaşamına dair sürekli öz-düşünümsel tercihler yaparak kimliğini refleksif bir biçimde inşa etmek zorundadır (2019, ss. 5–7, 85–89). Bu sürekli inşa süreci bireye önemli ölçüde özgürlük alanı sunarken; aynı zamanda belirsizlik, süreklilik kaybı ve yönsüzlük gibi varoluşsal kaygılara da zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda kimlik, yalnızca toplumsal aidiyetin bir göstergesi değil, bireyin kendi yaşam hikâyesini anlamlandırma biçimiyle doğrudan ilişkili ontolojik bir meseledir.

Giddens'in bireyin sürekli kendini yeniden kurma zorunluluğuna işaret eden bu görüşü, Bauman'ın geç modern dönemi “akışkan modernite” kavramıyla tanımladığı

yaklaşımıyla çarpıcı biçimde örtüşmektedir. Bauman, bireyin artık sabit toplumsal yapılara kök salmaktan çok, geçici ilişki ve rollerle kimliğini biçimlendirdiğini savunur (Bauman, 2000, ss. 78–82). Bu anlamda Giddens’in bahsettiği “öz-anlatı”, Bauman’da istikrarsız bir kimlik deneyimine dönüşür; birey, bir yandan sürekli biçimlenen benliğini ifade ederken, öte yandan bu akışkanlık içinde kalıcı bir aidiyet ve anlam arayışıyla baş başa kalır. Katı toplumsal rollerin çözülmesi, bireye özgürlük sunsa da, Bauman’a göre bu özgürlük aynı zamanda bireyi köklerinden koparma, yalnızlaştırma ve varoluşsal bir belirsizliğe sürüklenme potansiyeli taşır (Bauman, 2000, ss. 81–82).

Bu bağlamda, hem Giddens’in refleksif kimlik kuramı hem de Bauman’ın akışkan modernite yorumu, dijital çağda bireyin sürekli değişen, çoğu zaman tutarsız ve geçici kimlik biçimleriyle karşı karşıya olduğunu ortaya koyar. Bu durum, yalnızca sosyolojik değil, aynı zamanda varoluşsal bir meseledir. Bu felsefi yaklaşımlar, dijital çağda ortaya çıkan kimlik ve aidiyet biçimlerini kavramak için sağlam bir kuramsal zemin oluşturur. Dijital ortamda bireyin kimliği, hem öznellik ve özgür irade bağlamında bireysel tercihlerle şekillenir hem de sosyal etkileşimler ve toplumsal geri bildirimlerle sürekli yeniden biçimlenir. Ancak bu kimlik, Descartes’in özne bilincin temelini attığı içsel özne anlayışından farklı olarak, Heidegger’in *Dasein* kavramında vurguladığı gibi tarihsel ve toplumsal bağlamlarla iç içedir ve bu nedenle statik değil, akışkan ve geçici bir nitelik taşır (Heidegger, 2024, ss. 58–62). Sosyal medya ve dijital topluluklar bireye yeni aidiyet alanları sağlasa da, Baym’in (2015) belirttiği üzere bu aidiyetler genellikle yüzeysel ve geçicidir; birey bir dijital topluluğa dahil olurken aynı hızla ondan uzaklaşabilir (ss. 132–135). Bu esneklik, özgürlük vaadiyle birlikte aidiyetin derinleşme ve süreklilik sorununu da gündeme getirir. Giddens’in (2019) kimliğin sürekli refleksif olarak inşa edildiğine dair vurgusu ve Bauman’ın (2000) “akışkan modernite” analizi, bu yeni varoluşsal durumu anlamada kritik kavramsal araçlar sunar (Giddens, 2019, ss. 85–89; Bauman, 2000, ss. 78–82). Sonuç olarak, Descartes’tan Hegel’e, Heidegger’den günümüz sosyolojisine uzanan bu geniş felsefi perspektif, dijital çağ insanının kimlik ve aidiyet deneyimlerini derinlemesine anlamlandırmak için hâlâ vazgeçilmezdir.

2.3. Dijital Dünyada Kimlik ve Varoluşun Yeniden İnşası

Dijital çağda kimlik, sabit ve devredilen bir öz olmaktan çıkarak, bireyin yaşamı boyunca güncellediği, bağlama göre farklılık gösteren dinamik bir “öz-anlatı”ya

dönüşmektedir (Giddens, 2019, ss. 88–91). Özellikle sosyal medya platformları bireylere, fiziksel dünyada mümkün olmayan ölçüde çok yönlü, esnek ve parçalı kimlik temsilleri geliştirme imkânı sunar (Papacharissi, 2010, ss. 56–59). LinkedIn, Instagram, TikTok ve Twitter/X gibi platformlar, bireyin farklı personalar sergileyerek çeşitli dijital sahnelerde kimliğini stratejik biçimde yeniden üretmesine olanak sağlar (Baym, 2015, ss. 98–101).

Bu dijital sahnede sergilenen kimlik temsilleri, çoğu zaman idealize edilmiş, seçilmiş ve kurgulanmış öğelerden oluşur. Bireyin gerçek yaşamındaki kırılğanlıklar ve çelişkiler, genellikle bu sunumların dışında kalır. Bu bağlamda Goffman'ın (2009) dramaturjik modeli geçerliliğini sürdürmektedir. Goffman'a göre birey, sosyal etkileşimlerde farklı “maskeler” takar ve toplumsal normlara uygun biçimde kendini sunar (ss. 22–25). Ancak dijital ortamlarda “ön sahne” ile “arka sahne” arasındaki sınırlar bulanıklaşmış; birey neredeyse kesintisiz bir performans halinde varlık göstermek durumunda kalmıştır (Boyd, 2014, ss. 50–53).

Bu sürekli performans hali, bireyin benlik algısının yalnızca sosyal beklentilere değil, temsillerin doğasına da bağlı olarak şekillendiği daha derin bir dönüşüme işaret eder. Bu noktada Baudrillard'ın (2005) simülasyon kuramı, dijital kimliklerin doğasını anlamak için önemli bir teorik çerçeve sunar. Baudrillard'a göre çağdaş toplum, hakikatin yerini temsillerin aldığı bir hipergerçeklik evresine geçmiştir (ss. 94–97). Sosyal medya profilleri de bu temsillerin birer örneği olarak bireyin gerçekliğini değil, arzularına göre şekillendirdiği dijital bir tasarımı yansıtır. Bu dijital imaj, zamanla birey tarafından içselleştirilerek ontolojik bir gerçekliğe dönüşebilir (Baudrillard, 2005, ss. 95–96).

Bu içselleştirme süreci yalnızca temsiliyet düzeyinde değil, bireyin benlik deneyiminde de derin etkiler yaratır. Buradan hareketle, dijital kimliğin yalnızca bir dışsal görünüm değil, aynı zamanda varoluşsal bir meseleye dönüştüğü görülmektedir. Bu noktada Sartre'ın (2021) özgürlük ve “başkalarının bakışı” kavramları dijital varoluş bağlamında yeni anlamlar kazanmaktadır. Birey, dijital platformlarda kendisini özgürce sunma imkânına sahip olsa da, bu özgürlük çoğunlukla beğenilme, onaylanma ve görünür olma arzusuna bağlı olarak biçimlenir (ss. 110–115). Sosyal medya hesaplarının etkileşimsiz kalması veya kapatılması, bireyin dijital varlığının silinmesi anlamına gelmekte ve bu durum, varoluşsal bir görünmezlik kaygısını tetiklemektedir.

Sartre'ın “başkalarının bakışı” kavramıyla açıklanan bu varoluşsal görünürlük ihtiyacı, dijital çağda bireyin sürekli olarak kendisini dışarıdan nasıl görüldüğüyle

tanımlamasına yol açar. Bu durum, bireyin dijital benliğini yalnızca özgürce kurmakla kalmayıp, aynı zamanda dışsal beklentilere göre biçimlendirmesini de zorunlu kılar. Birey, dijital sahnede her an performans sergilemeye ve bu performansı başkalarının onayına sunmaya yönlendirilir.

Bu noktada, Bauman'ın (2000) "akışkan modernite" kavramsallaştırması dijital kimliklerin geçiciliğini, istikrarsızlığını ve sürekli performatif doğasını açıklamak için elverişlidir. Bauman, geç modern dönemde kimliğin kalıcı değil, bireyin seçimine dayalı bir proje olduğunu vurgular (ss. 78–82). Bu durum, dijital mecralarda bireyin sürekli kendini güncellemesi, güncel eğilimlere uyum sağlaması ve "pazarlanabilir" bir dijital imaj üretmesini zorunlu kılar (Bauman, 2007, ss. 115–118). Dijital kimliğin oluşumu yalnızca bireysel tercihlerle sınırlı değildir; sosyal medya algoritmaları da kimlik performanslarını biçimlendirir. Hangi içeriklerin daha görünür kılınacağına platformlar karar verir ve bu da bireylerin daha çok etkileşim almak adına kendilerini algoritmik beklentilere uygun şekilde düzenlemelerine neden olur (Bucher, 2018, ss. 47–50). Bu yönüyle dijital kimlik, bireyin öz ifadesi olmaktan çok, teknik ve kültürel kodlarla şekillenmiş hibrit bir üründür.

Bauman'ın kimliğin akışkan ve sürekli yeniden tanımlanan bir proje olduğu yönündeki tespiti, bireyin dijital platformlarda kendini sürekli güncelleme zorunluluğunu da beraberinde getirir. Bu güncellenme süreci yalnızca bireysel tercihlere değil, aynı zamanda dijital ortamların görünmez kurallarına ve normlarına da bağlıdır. Birey, kimliğini oluştururken sadece arzularını değil, dijital sistemin belirlediği etkileşim biçimlerini ve ödül mekanizmalarını da göz önünde bulundurmak zorundadır.

Bu bağlamda Foucault'nun (2019) gözetim ve öz-denetim kuramı, dijital kimlik inşasının bu yönünü anlamada açıklayıcıdır. Sosyal medya platformları, bireyleri görünmez ve merkezi olmayan bir gözetim düzeni içerisinde öz-denetim uygulamaya yönlendirir. Bu gözetim süreci, bireylerin kendi davranışlarını içselleştirerek kontrol etmeleriyle işler (ss. 220–225).

Sonuç olarak, dijital dünyada kimlik, sabit bir yapıdan çıkmış; görünürlük, onaylanma ve performans temelli bir sürece dönüşmüştür. Bu süreçte birey hem özgürlük hem de yönlendirilmişlik deneyimi yaşar; dijital platformların teknik yapıları, kullanıcıların kimliklerini nasıl ve hangi biçimde sergileyeceklerine dair sınırlayıcı ve yönlendirici etkiler yaratır. Varoluşçu felsefe, bu yeni dijital kimlik deneyimini

anlamlandırmak için güçlü kavramsal araçlar sunmakta; bireyin otantik varoluş çabası, artık yalnızca fiziksel değil, dijital düzlemde de ciddi bir sorgulama alanına dönüşmektedir.

2.4. Kimlik Krizi ve Dijital Bağlantılar

Dijital çağda birey, farklı sosyal medya platformlarında birbirinden ayrıışan kimlik temsilleri oluşturma eğilimindedir. Her platform, bireye farklı sosyal roller üstlenebileceği ayrı bir sahne sunar ve bu durum, bireyin benlik algısında parçalanmalara yol açarak kimlik bütünlüğünü tehdit eden krizlerin ortaya çıkmasına sebep olabilir. Erik Erikson'un (1968) kimlik krizi kavramı, başlangıçta ergenlik dönemine özgü gelişimsel bir bunalım olarak tanımlanmış; bireyin "Ben kimim?" sorusuna net bir yanıt veremediği, rol karmaşası yaşadığı bir geçiş dönemi olarak ele alınmıştır (ss. 250–253). Ancak dijital çağda bu kriz, yalnızca gençlik evresine özgü geçici bir durum olmaktan çıkarak, bireyin yaşam boyu karşılaşılabileceği süreklilik arz eden bir kimlik çatışmasına dönüşmüştür (Boyd, 2014, ss. 62–65).

Dijital kimlikler, sabit ve değişmez yapılar olmaktan ziyade, dinamik, silinebilir ve yeniden üretilebilir özellikler taşır. Birey, farklı dijital platformlarda çok yönlü kimlikler, yani "kişilikler" geliştirebilir; örneğin LinkedIn'de profesyonel, Instagram'da sosyal ve Twitter'da politik bir kimlik sergileyebilir (Turkle, 2011, ss. 52–55). Bu çeşitlilik, bireye ifade özgürlüğü sunmakla birlikte, öz benliğin sınırlarının bulanıklaşmasına ve dolayısıyla kimlik bütünlüğünün zarar görmesine yol açabilir. Dijital kimlik ile gerçek benlik arasındaki fark büyüdükçe, birey özgün benliğini yitirme ve kendi dijital simülasyonu ile özdeşleşme tehlikesiyle karşı karşıya kalır (Baudrillard, 2005, ss. 97–99).

Erikson'un (1968) kimlik gelişimi kuramı, dijital çağda giderek daha esnek ve sürekli yenilenen benlik sunumları bağlamında yeniden değerlendirilmekte; kimlik artık yaşam boyu devam eden bir proje olarak görülmektedir (Erikson, 1968, ss. 263–266). Dijital platformlarda eski içeriklerin silinebilmesi ve yeniden düzenlenebilmesi, bireye geçmiş kimlik temsillerini dönüştürme ve yeni imajlar yaratma olanağı tanır. Bu durum, bireyin kendini yenileme kapasitesini güçlendirmekle birlikte, tamamlanamayan ve sürekli ertelenen bir benlik algısına yol açabilir (Giddens, 2019, ss. 92–95).

Bu kimlik parçalanmasının temelinde dijital kültürün teşvik ettiği iki ana dürtü yer alır: görünür olma arzusu ve toplumsal onay ihtiyacı. Sosyal medya platformları, bireyin

kendini başkalarına sunma biçimini doğrudan etkileyen beğeni sayıları, yorumlar ve takipçi sayıları gibi ölçütler aracılığıyla yeni bir değer sistemi oluşturur (Marwick & Boyd, 2011, ss. 120–123). Birey, kendine dair değer algısını dışsal geri bildirimlere göre şekillendirdiğinde, içsel tutarlılığı zarar görebilir. Bu durum, Sartre’ın “kötü niyet” (*mauvaise foi*) kavramıyla açıklanabilir; zira birey, özgün benliğinden uzaklaşarak, başkalarının beklentilerine göre inşa ettiği dijital kimliğiyle kendisini özdeşleştirir (Sartre, 2021, ss. 134–137). Böylelikle dijital ortamda sergilenen kimlik performansı, bireyin özgürlük iddiasıyla çelişir ve kendini aldatma biçiminde ortaya çıkan bir varoluşsal yabancılaşmaya neden olabilir.

Turkle’ün dijital çağda bireyin “birlikte ama yalnız” olma durumunu vurguladığı gibi, yüzlerce dijital bağlantı ve takipçiye rağmen derin ve anlamlı ilişkiler kurmak giderek zorlaşmaktadır (2011, ss. 12–15). Sosyal medyada gerçekleşen etkileşimler çoğunlukla yüzeysel, geçici ve bağlamdan kopuk ilişkilerle sınırlı kalmakta, bu da bireyin yoğun sosyal temas içinde olmasına rağmen yalnızlık ve yabancılaşma hislerini artırmaktadır. Bu durum, Marx’ın emek sürecinde işçinin kendi üretimine yabancılaşmasına benzer şekilde, dijital bireyin de kendi dijital temsillerine ve ait olduğu toplumsal gruplara karşı yabancılaşma yaşamasıyla paralellik gösterir (Marx, 2010, ss. 78–80). Böylece teknolojik gelişmeler bireyin öznel deneyiminde karmaşık ve çelişkili etkiler doğurmaktadır.

Psikolojik düzeyde, bu parçalanmış kimlik sunumları bireyde benlik karmaşası, stres ve yetersizlik duyguları yaratabilir. Varoluşsal açıdan ise, bireyin gerçek ve samimi bir yaşam sürdürebilmesi için dışsal onay ve geri bildirimlerden bağımsız olarak kendi değerleri doğrultusunda kimliğini oluşturması zorunludur. Bu noktada, birey kendi sonluluğunu ve eşsizliğini kavrayarak, başkalarının beklentilerinden sıyrılıp, kendi varoluşsal seçimleri doğrultusunda yaşamına yön vermelidir (Heidegger, 2024, ss. 185–190). Dijital çağda ise bu süreç, sosyal medya ve dijital platformların dayattığı sürekli gözlem ve onay arayışı nedeniyle daha da karmaşık bir hâl alır; bireyin özgünlüğü, teknolojik gözetim ve algoritmik yönlendirmeler karşısında tehdit altındadır (Heidegger, 2024, ss. 185–190).

Sonuç olarak, dijital çağda kimlik hem özgün bir ifade alanı sunmakta hem de parçalanmışlık ve yabancılaşma riski taşımaktadır. Bireyler, dijital ortamda birden fazla “kişilik” geliştirirken, kimliklerini tutarlı ve sahici biçimde kurma çabası içerisinde

(Erikson, 1968; Sartre, 2021). Bu bağlamda Heidegger'in özgün varoluş kavramı, Goffman'ın sosyal rol kuramı, Bauman'ın akışkan modernite analizi ve Turkle'ün dijital yalnızlık eleştirisi; dijital kimlik krizinin psikolojik, toplumsal ve varoluşsal boyutlarını anlamada önemli kuramsal araçlar sunmaktadır (Heidegger, 2024; Goffman, 2009; Bauman, 2000; Turkle, 2011)⁷.

⁷ Erikson (1968, ss. 263–266), bireyin kimlik gelişiminde bütünleşme ihtiyacını vurgular. Sartre (2021, ss. 134–137), bireyin özgürlük temelinde kendi özünü inşa etmesi gerektiğini savunur. Heidegger (2024, s. 185–190), sahici varoluşa ulaşmanın yolunun bireyin gündelikliğin dışına çıkmasından geçtiğini belirtir. Goffman (2009, ss. 22–25), bireyin sosyal roller aracılığıyla kendini nasıl sunduğunu açıklarken; Bauman (2000, ss. 78–82) kimliğin akışkan doğasına dikkat çeker. Turkle (2011, ss. 12–15) ise dijital çağda yalnızlık ve yabancılaşmanın arttığını ileri sürer.

3. DİJİTAL KİMLİK, AİDİYET VE VAROLUŞSAL SORUNLAR

Dijital çağ, bireyin kimliğini yalnızca kişisel bir ifade biçimi olmaktan çıkararak, teknolojik altyapılar ile toplumsal etkileşimlerin kesişiminde şekillenen karmaşık bir varoluş biçimine dönüştürmüştür. Bu yeni dönemde birey, dijital teknolojilerin pasif bir kullanıcısı olmaktan öte, kendi kimliğinin tasarımcısı, sunucusu ve sürekliliğini sağlayan bir aktör haline gelmiştir (Baym, 2015, ss. 47–50; Papacharissi, 2010, ss. 65–67). Günümüz teknolojisinin gündelik yaşamla bütünleşmesiyle birlikte, bireyin benlik algısı, aidiyet duygusu ve sosyal etkileşim biçimleri, dijital platformların sunduğu olanaklar ve getirdiği sınırlamalar çerçevesinde yeniden tanımlanmakta; böylece kimlik ve sosyal varlık kavramları dijital çağın dinamiklerine uygun şekilde evrilmektedir (Turkle, 2011, ss. 20–23).

Dijital kimlik, bireyin dijital platformlarda oluşturduğu, sergilediği ve yönetimini üstlendiği çok katmanlı bir benlik sunumudur. Bu kimlik yalnızca bireysel özelliklerin ifadesi olmanın ötesinde, sosyal medya algoritmaları, kültürel normlar ve dijital toplulukların etkileşimleriyle şekillenen dinamik bir yapıyı temsil eder (Boyd, 2014, ss. 30–33). Kimliğin bu yeni görünümü, bireyin yalnızca kendini nasıl algıladığını değil, aynı zamanda başkalarının gözünde nasıl görüldüğünü de dikkate alan karmaşık bir izlenim yönetimi sürecini içerir (Goffman, 2022, ss. 15–18). Bu durum, kimliğin artık sabit ve tekil bir varlık olmayıp, sosyal ilişkiler ve teknolojik koşullar çerçevesinde sürekli yeniden şekillenen bir olgu olduğunu ortaya koyar.

Bu bölümde, dijital kimliğin temel tanımı ve yapısal özellikleri ele alınarak, çevrimiçi topluluklar aracılığıyla aidiyet hissinin nasıl yeniden kurulduğu analiz edilecektir. Aynı zamanda dijital çağın bireyde yol açtığı yalnızlık, dijital izolasyon, kimlik bunalımı, sanallık ile gerçeklik arasındaki gerilim ve dijital bağımlılık gibi temel varoluşsal sorunlar varoluşçu bir felsefi perspektiften ele alınacaktır. Bu bağlamda klasik düşünürlerden Kierkegaard, Sartre ve Heidegger'in insanın anlam arayışına dair kuramsal çerçeveleriyle; çağdaş akademik literatürden Giddens, Turkle, Bauman ve Boyd gibi isimlerin analizleri bir araya getirilecektir.

Bu çalışmanın temel amacı, dijital çağda kimlik sunumlarının birey üzerindeki çok boyutlu etkilerini kapsamlı biçimde ortaya koymaktır. Dijital ortamda bireyin aidiyet kurma süreçleri, yalnızca psikolojik bir fenomen olmaktan çıkarak toplumsal ilişkiler ve varoluşsal deneyimlerle iç içe geçmektedir. Bu bağlamda, kimliğin dijital platformlarda

nasıl inşa edildiği ve yeniden üretildiği, aynı zamanda bireyin kendini tanıma ve dünyada bir yer edinme çabalarıyla ilişkili olarak ele alınacaktır.

Kuramsal olarak, Erik Erikson'un kimlik gelişimi ve kriz kavramları, bireyin yaşam boyunca kimliğini sürekli yeniden şekillendirmesini açıklamak için temel oluşturur (Erikson, 1968, ss. 263–266). Bunun yanında, Sartre'ın özgürlük ve sorumluluk üzerine kurulu varoluşçu felsefesi, dijital çağda bireyin kendi kimliğini seçme ve oluşturma zorunluluğunu vurgular (Sartre, 2021, ss. 134–137). Heidegger'in “orada-oluş” kavramı ise bireyin kendi varoluşsal anlamını keşfetme sürecinde dijital ortamın yaratabileceği yabancılaşma ve otantiklik sorunlarına ışık tutar (Heidegger, 2024, ss. 185–190).

Sosyolojik perspektiften ise Giddens'in refleksif özne kavramı, bireyin dijital dünyada sürekli olarak kendini gözlemleyip, yeniden tanımlama pratiklerini açıklamada kullanışlıdır (Giddens, 2019, ss. 45–48). Turkle'ün sosyal medya ve dijital yalnızlık üzerine çalışmaları, bireylerin yüzeysel sosyal bağlantılarının altında yatan derin varoluşsal boşlukları ve kimlik parçalanmasını gözler önüne serer (Turkle, 2011, ss. 12–15). Bauman'ın “akışkan modernite” teorisi, dijital kimliklerin geçici, esnek ve hızla değişen doğasını anlamaya katkı sağlar (Bauman, 2000, ss. 78–82). Son olarak, Danah Boyd'un dijital kimlikler üzerine yaptığı etnografik çalışmalar, genç bireylerin sosyal medya aracılığıyla aidiyet ve toplumsal kabul arayışlarını somut örneklerle ortaya koyar (Boyd, 2014, ss. 30–33).

Bu çok disiplinli kuramsal çerçeve, dijital teknolojilerin bireyin kimlik, aidiyet ve varoluş algıları üzerindeki dönüştürücü etkilerini derinlemesine incelemek için sağlam bir temel sunmaktadır. Böylece çalışmanın, dijital çağın birey ve toplum üzerindeki karmaşık etkilerini açıklama ve anlamlandırma kapasitesi güçlenmektedir.

3.1. Dijital Kimlik: Tanım ve Özellikler

Dijital kimlik, bireyin dijital ortamda kendisini temsil etmek amacıyla oluşturduğu bilgi, davranış ve sosyal etkileşimlerin bütünüdür. Literatürde, dijital kimlik genellikle bireyin çevrimiçi ortamlarda gerçekleştirdiği faaliyetler ve paylaşımlar yoluyla şekillenen dijital özne sunumu olarak tanımlanmaktadır (Boyd, 2014, ss. 30–33; Baym, 2015, ss. 47–50). Bu kimlik, bireyin sanal dünyada oluşturduğu çevrimiçi kişilik, yani sosyal maskesi olarak düşünülebilir. Kullanıcının profil bilgileri, görsel ve yazılı içerikleri, etkileşim biçimleri ve dijital varlığı, kimliğin bu yönünü belirleyen unsurlardır.

Geleneksel kimlik anlayışının aksine, dijital kimlik sabit ve süreklilik arz eden bir yapı olmayıp, esnek, değişken ve bağlama bağlı olarak dönüşen dinamik bir yapıya sahiptir (Papacharissi, 2010, ss. 65–67).

Dijital kimlik, bireyin çevrimiçi görünürlüğüyle doğrudan bağlantılı, çok katmanlı ve parçalı bir yapıya sahiptir. Gerçek isimle ya da anonim olarak oluşturulabilen bu kimlik, bireyin kendini ifade etme, temsil etme ve dijital bağlamda varlık gösterme alanıdır. Kullanıcılar farklı dijital platformlarda farklı kimlikler, yani personalar geliştirerek çoklu kimlik deneyimleri yaşayabilirler; örneğin LinkedIn’de profesyonel bir imaj sunarken, Instagram’da estetik odaklı bir yaşam tarzı ve Twitter’da politik ya da mizahi yönler ön plana çıkabilir (Marwick & Boyd, 2011, ss. 48–55; Papacharissi, 2011, ss. 85–87).

Çevrimiçi platformlar, kullanıcılara kimliklerini düzenleme, dönüştürme, çoğaltma ya da gizleme imkânları sunarken, bu özgürlük kimliğin kırılganlığına dair riskleri de beraberinde getirir. Anonimlik, bireylere toplumsal normlardan bağımsız özgürce ifade olanağı sağlasa da, dijital ortamda yanıltıcı kimlik sunumları, sahte profiller ve kimlik manipülasyonu gibi sorunlara yol açabilir. Ayrıca, farklı platformlarda paylaşılan içeriklerin beklenmedik şekilde bir araya gelmesi, yani bağlam çökmesi (context collapse), bireyin hangi kimliğini sürdüreceğine karar vermesini zorlaştırarak kimlik çatışmalarına neden olabilir (Marwick & Boyd, 2011, ss. 48–55). Böylece dijital kimlik, hem bir özgürlük alanı hem de hassas ve savunmasız bir yapı olarak varlık gösterir; birey bu kimlik aracılığıyla kendini yeniden inşa edebilirken, aynı zamanda bu sunumun açığa çıkma veya çarpıtılma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Dijital kimlik aynı zamanda zaman içinde sürekli değişen, yani akışkan bir yapıya sahiptir. Geçmişte paylaşılan içerikler silinse bile, dijital hafızada kalıcı izler bırakabilir; kullanıcıların gönderileri, mesajları ve etkileşimleri dijital arşivlerde yıllar sonra dahi erişilebilir durumda olabilir. Bu durum, dijital kimliğin sürekli evrilen bir yapı olduğunu ve aynı zamanda bireyin benlik sürekliliğini tehdit edebilecek karmaşıklıklar barındırdığını göstermektedir (Turkle, 2011, ss. 22–25). Kişi, geçmişteki kimlik temsilleri ile mevcut dijital sunumu arasında uyumsuzluk hissettiğinde, benliğine dair tutarlılık ve süreklilik algısı sarsılabilir.

Dijital kimliğin oluşumu, yalnızca bireysel tercihlerin ötesinde, teknolojik altyapılar, algoritmalar ve platform tasarımları tarafından da şekillendirilmektedir. Sosyal

medya algoritmaları, belirli içerik türlerini ön plana çıkararak kullanıcıların görünürlük arzularını yönlendirmekte ve bireyleri takipçi beklentilerine uygun içerikler üretmeye teşvik etmektedir (Bucher, 2018, ss. 150–153). Yapay zekâ destekli veri analiz sistemleri ise kullanıcıların dijital davranışlarını ayrıntılı biçimde profilleyerek, bireyin kimlik sunumunu dolaylı yoldan etkilemektedir. Bu durum, dijital kimliğin sadece bireysel bir ifade biçimi olmadığını; aynı zamanda sistematik ve teknolojik olarak yapılandırılan karmaşık bir form olduğunu ortaya koymaktadır.

Tüm bu özellikleriyle dijital kimlik, bireye kendini ifade etme özgürlüğü sunmakla birlikte, kimlik karmaşası ve varoluşsal sorgulama riskini de beraberinde getirir. Birey, dijital platformlarda oluşturduğu çoklu kimlik temsillerini birleştirerek tutarlı bir benlik algısı oluşturmakta güçlük çekebilir; bu durum, fiziksel benlik ile dijital sunumlar arasında derin bir gerilim yaratır. Erikson'un (1968, ss. 263–266) gençlik dönemine özgü olarak tanımladığı kimlik bunalımı, dijital çağda süreklilik kazanan bir fenomen haline gelmiştir. Dijital kimliklerin sabit olmayıp, silinebilir ve yeniden üretilebilir yapısı, bireyin birden çok "ben" ile var olmasına olanak tanırken, özgün ve otantik benliğiyle olan uyumunu yitirme tehlikesini de artırmaktadır (Giddens, 2019, ss. 45–48; Sartre, 2021, ss. 134–137).

Dijital ortamda bireyin değeri çoğunlukla beğeni, yorum ve paylaşım gibi dışsal onay göstergeleriyle ölçülür. Bu tür bir değerlendirme biçimi, bireyin öz benliğini dijital geri bildirimlere bağımlı hale getirebilir. Sonuç olarak, birey kendini başkalarının tepkilerine göre tanımlamaya başlar ve bu durum, özgün ve otantik benliğini unutarak toplumsal beklentilere uygun biçimde şekillenen yapay bir benliği içselleştirmesi anlamına gelen "kötü niyet" (*mauvaise foi*) kavramıyla örtüşür (Sartre, 2021, ss. 112–115).

Sonuç olarak, dijital kimlik bireye kendini ifade etme, yeniden yapılandırma ve çoklu biçimlerde sunma olanağı tanırken, aynı zamanda benlik bütünlüğünü tehdit eden bir kimlik parçalanması riskini de beraberinde getirir. Bu bağlamda dijital kimlik, bireyin dijital özgürlük alanı ile dijital denetim mekanizmalarının etkileşiminde sürekli yeniden şekillenen karmaşık bir varoluş biçimi olarak ortaya çıkar.

3.2. Dijital Topluluklar ve Aidiyet Duygusu

Aidiyet, bireyin kendisini belirli bir topluluk, kimlik veya değerler sistemi ile ilişkili ve bağlı hissetmesi anlamına gelir. Sosyal psikoloji literatüründe bu aidiyet ihtiyacı, insanın temel psikolojik gereksinimlerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Bireylerin anlamlı ve sürekli sosyal bağlar kurma yönündeki eğilimi, “ait olma ihtiyacı” olarak tanımlanmakta ve bu ihtiyacın psikolojik sağlık ile iyi oluş açısından hayati öneme sahip olduğu vurgulanmaktadır (Baumeister & Leary, 1995, ss. 497–498). Geleneksel toplum yapılarında bu ihtiyaç, çoğunlukla aile, akraba çevresi, komşuluk ilişkileri ve yerel topluluklar gibi fiziksel olarak yakın sosyal yapılar aracılığıyla karşılanmaktaydı. Ancak dijitalleşme ile birlikte aidiyetin mekânsal niteliği dönüşüme uğramış; bireyler, yüz yüze etkileşime gerek duymaksızın sanal ortamlarda da toplumsal bağlar kurabilir hale gelmişlerdir (Rheingold, 1993, ss. 3–5).

Bu bağlamda dijital topluluklar, ortak ilgi alanları, dünya görüşleri, yaşam tarzları ya da deneyimler etrafında şekillenen, çevrimiçi etkileşim yoluyla bir araya gelen sosyal oluşumlar olarak tanımlanabilir. Örneğin belirli bir hobiye ilgi duyan bireylerin oluşturduğu çevrimiçi forumlar, bir sanatçının takipçileri tarafından kurulan sosyal medya grupları veya küresel bir kampanyaya destek veren bireylerin #hashtag’ler etrafında örgütlendiği dijital ağlar, bu tür topluluklara örnek teşkil eder. Bu dijital topluluklar, fiziksel olarak birbirinden uzak bireylerin ortak bir anlam ve amaç çevresinde bağ kurmasını sağlayarak, sanal aidiyet hissinin temellerini atmaktadır (Baym, 2015, ss. 75-77). Böylelikle dijital ortamlarda kurulan etkileşimler, bireylerin yalnızca iletişim kurmalarını değil; aynı zamanda bir topluluğa dahil olma, kabul edilme ve değer görme gibi temel psikososyal ihtiyaçlarını da karşılayabilmektedir (Boyd, 2014, ss. 36-39).

Dijital aidiyetin ayırt edici özelliklerinden biri, coğrafi ve zamansal sınırlardan bağımsız olarak kurulabilmesidir. Geleneksel topluluklar genellikle belirli bir fiziksel mekânda yüz yüze etkileşim temelli biçimde oluşurken; dijital topluluklar, bireylerin aynı fiziksel ortamda bulunma zorunluluğu olmadan, çevrimiçi platformlar aracılığıyla bağlantı kurmalarını mümkün kılmaktadır (Wellman, 2001, ss. 203-205). Bu sayede dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan bireyler, gerçek zamanlı ya da asenkron iletişikle ortak bir dijital topluluk deneyimi yaşayabilmektedirler. Örneğin, farklı kıtalarda yaşayan kullanıcılar bir çevrimiçi oyun topluluğunda eş zamanlı etkileşime girebilir ya da sosyal medya üzerinden benzer ilgi alanları etrafında zaman farkına rağmen iletişim kurabilirler

(Baym, 2015, ss. 88-91). Bu küresel çapta etkileşim, bireyde daha geniş ufuklu ve çoğulcu bir topluluk algısının gelişmesini sağlayabilir.

Ancak bu dijital etkileşim biçimi, çoğu zaman yüzeysel ve geçici ilişkiler üretmektedir. Dijital topluluklar, bağlantı kurma kolaylığı sunsa da, bu kolaylık beraberinde ilişkilerin kırılganlığını da getirmektedir; zira dijital platformlarda kurulan bağlar, fiziksel dünyadaki ilişkilerin talep ettiği zaman, emek ve karşılıklılık düzeyini çoğu zaman içermez (Rheingold, 1993, ss. 6-8). Nitekim dijital platformlarda kurulan bağlar, fiziksel dünyadaki ilişkilerin talep ettiği zaman, emek ve karşılıklılık düzeyini çoğu zaman içermez. Sosyal medya veya forum tabanlı etkileşimlerde bir topluluğa katılım, genellikle tek bir tıkla başlatılabilir ve benzer şekilde kolaylıkla sonlandırılabilir (Boyd, 2014, ss. 42-44). Bu bağlamda dijital aidiyet, anlık ve bağlamsal etkileşimler temelinde oluşmakta; ancak her zaman derin, sürdürülebilir bir bağlılığa dönüşmeyebilmektedir (Papacharissi, 2010, ss. 111-113). Çevrimiçi bir gruba aktif olarak katılan birey, kısa sürede ilgisini yitirip bu topluluktan tamamen kopabilir. Bu durum, dijital toplulukların zamansal süreklilik ve duygusal bağlılık üretme kapasitesinin sınırlı olabileceğini göstermektedir.

Bauman'ın "akışkan modernite" kavramı, dijital çağda aidiyet biçimlerinin dönüşümünü anlamlandırmak açısından oldukça işlevsel bir çerçeve sunmaktadır. Modernitenin geç döneminde bireyler, kalıcı ve sağlam toplumsal ilişkilerdense geçici, esnek ve kırılgan bağlar kurma eğilimindedir. Bu bağlamda sosyal ilişkiler ve toplumsal aidiyetler, tıpkı sınırlar gibi şekil değiştirir; hızlıca kurulup kolayca dağılabilir hale gelmiştir (Bauman, 2000, ss. 2-4). Çağdaş bireyin ilişkilerinde sorumluluktan ve uzun vadeli bağlılıklardan kaçınma eğilimi gösterdiği ve bunun bireysel yaşam pratikleri ile kimlik oluşum süreçlerini derinden etkilediği ileri sürülmektedir (Bauman, 2003, ss. 69-72).

Dijital topluluklar, bu sınılaşma sürecinin en belirgin biçimde gözlemlenebildiği yapılardır. Bireyler çevrimiçi ortamlarda belirli dönemlerde bir gruba yoğun biçimde katılım gösterebilirken; ilgi, zaman veya motivasyon azalmasıyla bu topluluktan hızla ayrılabilir. Böylece, geleneksel toplumlarda sıkça rastlanan uzun süreli ve sabit üyelik biçimlerinin (örneğin dini cemaatler, dernekler, loncalar) yerini, dijital dünyada anlık ve bağlamsal katılımlar almaktadır (Turkle, 2011, ss. 152-155). Bu geçici üyelik yapıları, bireyin sosyal aidiyetlerini çoğaltma ve çeşitlendirme imkânı sunmakla birlikte,

ilişkilerin yüzeyselleşmesine ve bireyin sosyal bağlardan kopma riskine de zemin hazırlamaktadır.

Bauman'ın dikkat çektiği üzere, modern birey yaşamı boyunca tek bir topluluğa veya kimliğe bağlı kalmaktan ziyade, değişen yaşam koşulları ve tercihlere bağlı olarak farklı gruplara girip çıkmakta; bu da aidiyetin parçalı, geçici ve duruma göre şekillenen bir yapıya bürünmesine neden olmaktadır (Bauman, 2000, ss. 5–7). Her ne kadar bu durum bireysel özgürlük, esneklik ve çok kimliklilik açısından avantajlar sunsa da, aynı zamanda bireyde kalıcı bağ kuramama, yalnızlık ve güvensizlik hissini de derinleştirebilmektedir (Bauman, 2003, ss. 74–76; Baym, 2015, ss. 102–105). Bu nedenle dijital çağda aidiyet, hem çoğulcu hem de kırılgan bir deneyim olarak değerlendirilmektedir..

Dijital topluluklar, kırılgan ve geçici doğalarına rağmen bireylere anlam, sosyal destek ve görünürlük sunma potansiyeline sahiptir. Özellikle ana akım toplumsal yapı içerisinde dışlanmış, marjinalleştirilmiş ya da yalnız hisseden bireyler için çevrimiçi gruplar, bir tür psikososyal sığınak işlevi görebilmektedir (Baym, 2015, ss. 117–120; Boyd, 2014, ss. 55–58). Nadir bir sağlık sorunu yaşayan bireylerin benzer deneyimlere sahip insanlarla dijital platformlar aracılığıyla bir araya gelmesi, yalnızca bilgi paylaşımı açısından değil, aynı zamanda duygusal dayanışma bağlamında da önemli kazanımlar sunmaktadır (Naslund vd., 2016, ss. 170-172). Bu tür dijital topluluklar, bireyin deneyimlerinin meşru ve anlaşılır kılındığı sosyal alanlar yaratmakta; böylelikle bireyler için kendilerini ifade etme ve ait hissetme duygusunu güçlendirmektedir (Ridings & Gefen, 2004, ss. 399-402).

Sosyal medya grupları, forumlar, hashtag bazlı etkileşim ağları veya dijital takipçi toplulukları gibi yapılar, bireyin yalnızlıkla başa çıkmasında anlamlı bir rol oynayabilmektedir. Gerçek yaşamda anlaşılmadığını ya da görünmez olduğunu hisseden bireyler, dijital topluluklarda fikirlerini paylaşarak sosyal onay ve empati deneyimi yaşayabilirler (Turkle, 2011, ss. 160-163). Örneğin toplum içinde oldukça niş bir hobiyle ilgilenen birey, çevrimiçi ortamda aynı ilgi alanına sahip birçok kişiyle bağlantı kurarak, kimlik temelli bir aidiyet hissi geliştirebilir (Baym, 2015, ss. 95-97).

Bu bağlamda dijital topluluklar, bireyin psikolojik iyi oluşuna katkı sağlayan ilişkisel yapılar üretme potansiyeline sahiptir. Sosyal medya paylaşımlarına gelen yorumlar, çevrimiçi oyun platformlarındaki grup görevleri ya da dijital içerik üretimi

sürecinde elde edilen geri bildirimler, bireyde önemsenme ve değer görme hissi yaratabilir (Best vd., 2014, ss. 41-43). Bazı bireyler için bu dijital etkileşimler, çevrimdışı yaşantılarında bulamadıkları düzeyde bir sosyal tatmin sunarak temel bir sosyal destek kaynağı haline gelebilir.

Her ne kadar dijital topluluklar bireylere aidiyet hissi sunma potansiyeline sahip olsa da, bu aidiyet biçimlerinin otantikliği ve kalıcılığı üzerine eleştirel bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. Dijital ortamlarda kurulan ilişkiler, büyük ölçüde platformların algoritmik yapıları, kullanıcıların anlık ilgileri ve içerik üretim döngüleri tarafından şekillendirilmektedir (Bucher, 2018, ss. 25-28; van Dijck, 2013, ss. 15-42). Dijital ortamlarda kurulan ilişkiler, büyük ölçüde platformların algoritmik yapıları, kullanıcıların anlık ilgileri ve içerik üretim döngüleri tarafından şekillendirilmektedir (Bucher, 2018; van Dijck, 2013, ss. 44-47). Bu bağlamda dijital bağların sürekliliği, sadece bireysel bağlılığa değil; aynı zamanda sistemsel koşullara da bağlıdır. Örneğin, bir sosyal medya grubunun algoritma değişikliği nedeniyle kullanıcıların akışında görünmez hale gelmesi, grubun etkileşim düzeyini dramatik biçimde azaltabilir ve üyeler arasındaki bağları zayıflatır (Gillespie, 2018, ss. 198-200).

Otantiklik açısından da dijital aidiyet biçimleri tartışmalıdır. Goffman'ın (2009) "izlenim yönetimi" kavramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, bireylerin çevrimiçi ortamlarda genellikle idealize edilmiş yönlerini sergilemeye eğilimli oldukları söylenebilir (ss. 17-19). Bu durum, bireyin dijital topluluklarda gerçek benliğini tam olarak yansıtmaktan kaçınmasına neden olabilir. Popüler normlara uyum sağlama ya da sosyal onay alma arzusu, bireyin kendi görüşlerini bastırmasına ve dolayısıyla yüzeysel bir bağlılık geliştirmesine yol açabilir (Marwick & Boyd, 2011, ss. 143-145). Bu tür koşullu bağlar, kısa süreli tatmin sağlasa da, uzun vadeli duygusal doyumu ve sahici bağlılığı desteklemekte yetersiz kalabilir.

Ayrıca, çevrimiçi iletişimde beden dili, jestler, mimikler ve ses tonu gibi doğrudan ve insani etkileşim unsurlarının eksikliği, kişiler arası ilişkilerin derinliğini sınırlandırabilmektedir (Turkle, 2011, ss. 172-175). Örneğin, bir mesajlaşma grubunda gün boyu onlarca mesaj yazmak, yüz yüze gerçekleşen bir samimi sohbetin psikolojik karşılığını her zaman veremeyebilir. Bu durum, dijital aidiyetin, geleneksel yüz yüze ilişkilerden farklı bir yapı arz ettiğini ve bu yapının her birey için tatmin edici düzeyde bir bağ kurma potansiyeli taşımadığını göstermektedir (Baym, 2015, ss. 121-123).

Sonuç olarak, dijital aidiyet biçimleri bireylere geçici bir bağlılık ve topluluk hissi sunmakla birlikte, bu ilişkilerin derinliği, otantikliği ve sürekliliği gerek bireysel gerekse yapısal faktörlerle sınırlı kalmaktadır. Dijital platformlar, toplumsal aidiyetin dijital ortamda yeniden üretilebilmesi adına önemli fırsatlar barındırmakta; bireylere coğrafi sınırların ötesinde bağlantılar kurma, kendilerini ifade etme ve sosyal destek bulma imkânı tanımaktadır (Baym, 2015, ss. 125-128; Turkle, 2011, ss. 180-183). Bu bağlamda dijital topluluklar, modern bireyin bireyselleşmiş yaşamında kolektif ruhu yeniden canlandırma potansiyeli taşıyan yeni nesil sosyal formasyonlar olarak değerlendirilebilir.

Ancak bu olumlu yönlerinin yanı sıra, dijital aidiyet biçimleri aynı zamanda aşırı geçicilik, yüzeysellik ve yabancılaşma gibi riskleri de beraberinde getirmektedir (Bauman, 2000, ss. 8-13). Birey birden fazla dijital topluluğun üyesi olabilir, ancak bu üyeliklerin çoğu zaman kısa ömürlü ve bağlamsal olması, bireyde kök salma ve sürekli kabul görme duygusunu zayıflatabilir. Sosyal medyada yüksek sayıda “arkadaş”a sahip olan bireylerin, gerçek yaşamda dertleşecek bir kişi bulamaması veya çevrimiçi kalabalıklar arasında görünür olmasına rağmen anlaşılmadığını hissetmesi, bu aidiyet biçiminin temel çelişkilerinden biridir (Boyd, 2014, ss. 60-63; Marwick & Boyd, 2011, ss. 147-149). Dolayısıyla dijital aidiyet, bireyin görünürlüğü artırırken, duygusal yalnızlık hissini de derinleştirebilecek bir potansiyele sahiptir.

Bu paradoksal yapı, dijital çağda aidiyet olgusunun hem işlevsel hem de sorunlu yönlerini ortaya koymaktadır. Yine de dijital topluluklar, tüm geçicilik ve yüzeysellik eleştirilerine rağmen, bireylerin psikososyal yaşamlarında önemli boşlukları doldurabilen yapılar olarak varlıklarını sürdürmektedir. Modern bireyin parçalanmış kimlikleri ve dağılmış ilişkileri arasında birleştirici bir rol üstlenen bu yapılar, dijital aidiyetin gelecekte de dönüşerek devam edeceğini göstermektedir. Ancak bu süreç, sadece teknolojik olanaklar bağlamında değil; insan psikolojisi, toplumsal yapı ve otantiklik arayışı açısından da eleştirel bir gözle izlenmeli ve değerlendirilmeye devam edilmelidir (Papacharissi, 2010, ss. 115-118; van Dijck, 2013, ss. 52-55).

3.3. Dijital Çağda Kimlik ve Aidiyetin Geleceği

Dijital çağda kimlik ve aidiyet dinamikleri, teknolojik gelişmelerle birlikte sürekli olarak dönüşmekte ve yeniden biçimlenmektedir. İnternetin erken dönemlerinden itibaren bireylerin kendilerini ifade etme biçimleri ile toplumsal aidiyet kurma pratiklerinde köklü

değişiklikler yaşanmıştır. Bugün gelinen noktada dijital kimlik, sabit bir öz olmaktan ziyade, çoklu platformlarda inşa edilen parçalı, esnek ve bağlamsal bir yapı haline gelmiştir (Baym, 2015, ss. 103-106; van Dijck, 2013, ss. 60-63). Bu dönüşümün gelecekte daha da derinleşerek, daha karmaşık ve çok katmanlı kimlik biçimlerine evrilmesi öngörülmektedir.

Özellikle yapay zekâ, artırılmış gerçeklik (AR) ve sanal evrenler (metaverse) gibi yeni nesil dijital teknolojiler, bireyin dijital ortamda kendini tanımlama, temsil etme ve topluluklarla bağ kurma biçimlerini daha önce görülmemiş şekillerde etkileyecektir (Floridi, 2014, ss. 42-45; Slater & Sanchez-Vives, 2016, ss. 24-27). Bu teknolojiler, sadece dijital kimliklerin görselleştirilme biçimlerini değil, aynı zamanda bireyler arası sosyal etkileşim dinamiklerini ve kolektif aidiyet pratiklerini de yeniden yapılandırma potansiyeli taşımaktadır. Dolayısıyla dijital çağın ilerleyen evrelerinde, kimlik ve aidiyet olguları daha hibrit, sanal ve teknolojik temelli formlarda tezahür edecek; bu da bireysel varoluşun sınırlarını ve toplumsal bağlılık biçimlerini yeniden tanımlamaya aday bir gelişme olarak karşımıza çıkacaktır.

Dijital kimliğin geleceğine dair öngörüler, bireylerin yalnızca fiziksel dünyada değil, aynı zamanda tamamen sanal ortamlarda da temsiller geliştireceği avatar temelli kimlik yapılarını gündeme getirmektedir. Özellikle metaverse kavramı çerçevesinde, bireyler dijital ortamlarda kendi seçtikleri formlar aracılığıyla temsil edilmekte ve bu temsiller fiziksel gerçekliğin sınırlılıklarından bağımsız olarak kurgulanabilmektedir (Ball, 2022, ss. 88-91). Kullanıcılar, avatarlar aracılığıyla dijital evrenlerde etkileşim kurarken, kendilerini idealize edilmiş bir biçimde yansıtmaya veya tamamen fantezi temelli kimlikler oluşturma olanağına sahip olmaktadır. Örneğin bir birey, metaverse ortamında bir mitolojik figür, antropomorfik bir varlık ya da insanüstü estetikle donatılmış bir “meta-insan” olarak var olabilir (Dionisio, Burns, & Gilbert, 2013, ss. 39-42).

Bu gelişmeler, kimliğin artık yalnızca biyolojik ve toplumsal referans noktalarına değil, aynı zamanda bireyin dijital tasarım gücüne dayalı olarak yeniden şekillendiği bir zemine işaret etmektedir. Sanal avatarlar aracılığıyla oluşturulan kimlikler, bireyin fiziksel gerçekliğinden radikal biçimde saparak, kimliği estetik, oyunlaştırılmış ve simgesel düzlemlerde yeniden inşa etmesine olanak tanımaktadır (Bailenson, 2018, ss. 112-115). Baudrillard’ın simülasyon kuramı bağlamında değerlendirildiğinde, avatar temelli bu tür temsillerin birer *simülakr* haline gelme potansiyeli bulunmaktadır; yani

gerçek bir referansa ihtiyaç duymaksızın, kendi gerçekliklerini kuran ve bu doğrultuda işleyen kimlik imgeleri oluşabilir (Baudrillard, 2005, ss. 11-15).

Dijital avatar ile fiziksel benlik arasındaki uçurum genişledikçe, bireyde “gerçek ben kimdir?” sorusu gündeme gelebilir. Bu durum bir yandan bireysel ifade özgürlüğünü ve yaratıcılığı artırırken, öte yandan kimlik bütünlüğünü tehdit edebilecek bir yabancılaşma riski de doğurmaktadır (Turkle, 2011, ss. 184-187). Özellikle fiziksel bedenine veya toplumsal konumuna dair memnuniyetsizlik yaşayan bireylerin, dijital ortamlarda yarattıkları avatar kimliklerine aşırı bağlanmaları, gerçek yaşamla olan ilişkilerinde kopuşlara ve psikolojik gerilimlere yol açabilir (Yee & Bailenson, 2007, ss. 274-276). Böylece dijital kimlik, bireyin öz benliğiyle olan ilişkisini hem güçlendiren hem de sarsan çift yönlü bir potansiyel taşımaktadır.

Dijital aidiyetin geleceği, teknolojik gelişmelerin yön verdiği yeni etkileşim biçimleriyle şekillenmeye devam etmektedir. Özellikle sanal gerçeklik (Virtual Reality – VR) teknolojileri, bireylerin fiziksel olarak aynı mekânda bulunmadan, ortak bir dijital ortamda etkileşime girmelerini mümkün kılmakta; bu sayede sanal topluluk deneyimi daha katılımcı, eşzamanlı ve duysal olarak zengin hale gelmektedir (Slater & Sanchez-Vives, 2016, ss. 23-26). Örneğin, bir VR ortamında kullanıcılar avaturları aracılığıyla konserlere katılabilir, ortak projeler geliştirebilir ya da oyun oynayabilir; böylelikle fiziksel mekândan bağımsız bir topluluk hissi kurma olanağı artmaktadır (Bailenson, 2018, ss. 132-135). Bu gelişmeler, dijital aidiyetin daha canlı ve bütünsel bir sosyal deneyim biçimine evrilme potansiyelini göstermektedir.

Ancak bu tür gelişmiş dijital topluluk yapıları, aynı zamanda bir dizi yapısal ve etik sorunu da beraberinde getirmektedir. Bireylerin sanal dünyada kurdukları aidiyet ilişkileri, büyük ölçüde platform sağlayıcılarının belirlediği algoritmalar, veri politikaları ve kullanıcı sözleşmeleri tarafından yönlendirilmektedir (Gillespie, 2018; Zuboff, 2019, ss. 100-104). Bu bağlamda, bir metaverse platformu içerisinde inşa edilen topluluk deneyimi, görünürde özgür bir etkileşim alanı sunsa da, gerçekte şirketlerin sahip olduğu altyapı ve kontrol mekanizmaları tarafından şekillendirilmektedir. Kullanıcıların içerik üretim biçimleri, sosyal ilişkileri ve hatta kimlik temsilleri bile platformun algoritmik öncelikleri ve politikaları doğrultusunda sınırlandırılabilir (van Dijck, Poell, & de Waal, 2018, ss. 34-37).

Geleceğin dijital aidiyet yapıları, otantiklik ve özgürlük bakımından çeşitli felsefi ve etik soruları beraberinde getirmektedir. Platformlar, kullanıcı deneyimlerini kişiselleştirme iddiasıyla sunulan etkileşim ortamlarında, bireyin karşılaştığı içerikleri algoritmik filtreleme sistemleriyle şekillendirmektedir (Pariser, 2011, ss. 9-12). Bu durum, bireylerin sanal topluluklara katılım süreçlerinin öznel tercihlerle mi, yoksa sistemin sunduğu yönlendirmelerle mi belirlendiği konusunda ciddi bir belirsizlik yaratır (Zuboff, 2019, ss. 112-115). Bu bağlamda, dijital aidiyetin geleceği, yalnızca teknik ilerlemelere değil, bu teknolojilerin nasıl bir değerler sistemi ve toplumsal denetimle sunulduğuna da sıkı sıkıya bağlıdır (Gillespie, 2018, ss. 205-207).

Felsefi düzlemde değerlendirildiğinde, bireyin kimlik ve aidiyet deneyiminin giderek teknolojiyle daha fazla iç içe geçmesi, varoluşsal bir yabancılaşma riskini beraberinde getirmektedir. Heidegger, teknolojinin insan varoluşunu yalnızca bir "üretilebilir nesne" haline getirme tehlikesine dikkat çeker; teknoloji tarafından kuşatılan bir yaşamda, birey varlığını unutabilir ve öz-benliğinden uzaklaşabilir (Heidegger, 2024, ss. 65–68). Bu risk, özellikle dijital performansın yoğunlaştığı sosyal medya ortamlarında kendini göstermektedir. Günümüzde bile birey, sürekli görünür olma ve dikkat çekme zorunluluğuyla yaşarken, bu durumun metaverse veya artırılmış gerçeklik gibi platformlarda daha da yoğunlaşacağı öngörülebilir (Turkle, 2011, ss. 190-192).

Bu çerçevede, Sartre'ın "kötü niyet" (*mauvaise foi*) kavramı önemli bir yer tutmaktadır. Birey, özgürlüğünü reddederek toplumsal rollerin arkasına gizlenir ve yaşamını bu roller etrafında şekillendirir (Sartre, 2021, s. 75). Dijital çağın gelişimiyle birlikte, kullanıcıların çeşitli dijital platformlarda farklı kimlik performansları sergilemesi, bu süreci hızlandırmaktadır. Birey, her dijital ortamda kendisinin en eğlenceli, etkileyici ya da başarılı yönünü sahnelediğinde, içsel ve öz benliğiyle olan bağını zayıflatma ve sonuç olarak kendine yabancılaşma riski taşır (Goffman, 2009, s. 45). Bu durum, dijital varoluşun temel paradoksunu açıkça ortaya koymaktadır: Kendini görünür kılma çabası, sahici benliğin üzerini örten bir maske hâline gelebilir (Goffman, 2009, s. 46).

Bununla birlikte, dijital teknolojilerin imkânları uygun biçimde kullanıldığında, kimlik ve aidiyetin dijital düzlemde deneyimlenişini derinleştirmek mümkündür. Blokzincir tabanlı öz-egemen kimlik sistemleri, bireyin dijital varlığı üzerindeki otoritesini yeniden tesis edebilmesini sağlayarak, kimlik üzerindeki dışsal müdahaleleri

asgariye indirebilir. Bu durum, bireyin dijital alanda kendisini daha özerk ve bütünlüklü biçimde ortaya koymasına olanak tanımaktadır (Allen, 2016, s. 12). Böylece, teknolojinin sağladığı araçlar, bireyin kimlik ve aidiyet arayışını yalnızca yüzeysel bir temsile indirgemek yerine, dijital özneleşme sürecini derinleştirebilir. Bu sistemler, bireyin kişisel verileri üzerindeki mülkiyetini koruyarak, dijital özerkliği yeniden tanımlama imkânı sunmaktadır. Ayrıca, artırılmış gerçeklik (AR) teknolojileri aracılığıyla, fiziksel ve dijital kimliklerin kesişim noktasında hibrit kimlik deneyimleri oluşturulabilmektedir. Örneğin, bir birey kamusal alanda hareket ederken AR destekli gözlükler aracılığıyla dijital kimlik göstergelerini taşıyabilir; böylece kimliğin sürekliliği ve çok katmanlı yapısı daha belirgin hâle gelir (Murray, 2019, s. 88). Bu tür teknolojiler, kimliğin yalnızca dijital ya da fiziksel düzleme indirgenemeyeceğini, aksine iki düzlemin etkileşimiyle yeni bir varoluş biçiminin ortaya çıkabileceğini göstermektedir.

Aidiyet olgusu açısından da dijital teknolojiler, coğrafi sınırlara bağlı topluluk yapılarını dönüştürmektedir. Gelecekte bireyler, fiziksel komşuluklardan ziyade dijital komşuluklar içinde anlam ve bağlılık geliştirebilir. Örneğin, dünyanın farklı bölgelerinden gelen bireyler, bir sanal laboratuvar ya da çevrimiçi proje grubu aracılığıyla sürekli işbirliği içinde çalışarak, kendilerini bu dijital kolektif yapının bir parçası olarak tanımlayabilmektedir (Baym, 2015, s. 104). Bu durum, dijital ortamların aidiyet duygusunu mekânsal ve kültürel sınırların ötesine taşıyabildiğini göstermektedir. Bu da, dijital aidiyetin yalnızca sosyal bir ihtiyaç değil, aynı zamanda profesyonel, entelektüel ve kültürel bir ortaklık biçimi olarak da işleyebileceğini göstermektedir.

Dijital çağın ilerleyen evrelerinde kimlik ve aidiyetin geleceği, yalnızca teknolojik gelişmelerin belirlediği bir alan olmaktan çıkacak; aynı zamanda bireylerin bu teknolojilerle kurduğu etik, estetik ve varoluşsal ilişkilerin bir yansıması hâline gelecektir. Teknoloji, başlı başına belirleyici bir unsur olmaktan ziyade, insan eylemleri ve tercihleriyle biçimlenen bir araçtır. Bu nedenle, dijital kimlik ve aidiyetin hangi biçimi alacağı, bireyin dijital teknolojileri nasıl kullandığı ve bu süreçte benliğiyle kurduğu ilişkinin niteliği tarafından şekillenecektir (Heidegger, 2024, s. 52; Turkle, 2011, s. 172).

Dijital çağın sunduğu küresel etkileşim, çoklu kimlik deneyimi, ifade özgürlüğü ve yaratıcı üretim ortamları gibi olanaklar bireyin benlik inşasına katkı sunabilmektedir. Ancak aynı zamanda, mahremiyetin zayıflaması, sürekli gözetim altında olma hissi, algoritmik yönlendirme ve ticarileşmiş dijital kültür gibi sınırlayıcı dinamikler, kimlik

oluşumunu baskı altına alan yeni sorun alanları yaratmaktadır (Zuboff, 2019, s. 412; van Dijck vd., 2018, s. 137). Bu çerçevede, dijital varoluşun otantik olup olamayacağı sorusu yalnızca teknik bir mesele değil, aynı zamanda felsefi bir problem olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Dijital çağda otantik bir varlığın olanaklılığı, teknolojik gelişmelerin ötesinde, bireyin özgürlük, sorumluluk ve anlam arayışı karşısındaki tutumuyla şekillenmektedir. Bireyin dijital benlikleriyle kurduğu ilişki, yalnızca teknik uyum ve entegrasyon meselesi değildir; aynı zamanda, varoluşsal düzeyde sahicilik ve içsel tutarlılık arayışının bir yansımasıdır. Bu bağlamda dijital kimliğin otantikliğini belirleyen temel unsur, bireyin dijital teknolojilerle olan etkileşimini özgürce yönlendirme kapasitesi ve bu süreçte benliğine sadık kalabilmesidir. Dolayısıyla, dijital varoluşun niteliği, bireyin anlam üretme çabası ve özgürlüğünü nasıl kullandığı ile doğrudan ilişkilidir (Sartre, 2021, s. 134). Dijital çağda kimlik ve aidiyetin oluşumu, bir taraftan teknolojik araç ve ortamların sunduğu imkânlarla biçimlenirken, diğer taraftan insanın tarihsel ve varoluşsal düzeyde değişmeyen temel arzuları olan anlam arayışı, kabul edilme isteği, topluluk duygusu ve özgünlük çabası tarafından yönlendirilmeye devam etmektedir. Teknoloji, kimlik inşasında belirleyici bir rol üstlense de, bireyin benlik deneyimi ve toplumsal aidiyet hissi, özünde insana ait olan bu köklü ihtiyaçların ifadesiyle şekillenir (Turkle, 2011, s. 213).

Sonuç olarak, dijital araçlar bireylere yeni ifade alanları, topluluk biçimleri ve kimlik performansları sunarken, bu alanlarda üstlenilen rollerin etik, manevi ve varoluşsal sorumluluğu nihayetinde bireyin kendisine yüklenmektedir. Dijital kimlik ve aidiyetin gelecekte alacağı biçim, insanın kendi varoluşuna ilişkin farkındalığı, teknolojiyle kurduğu eleştirel ve bilinçli ilişki ile sahiciliğe yönelme iradesiyle iç içe geçerek oluşacaktır. Böylelikle, dijital çağda kimlik ve aidiyet yalnızca teknolojinin değil, insanın özgür seçimleri ve anlam üretme kapasitesinin de bir yansıması olarak belirginleşecektir (Heidegger, 2024, s. 112).

3.4. Dijital Çağda Varoluşsal Sorunlar

Dijital çağın birey üzerindeki etkileri yalnızca kimlik ve aidiyet gibi sosyokültürel boyutlarla sınırlı kalmamakta, aynı zamanda bireyin varoluşsal deneyimlerini de derinlemesine dönüştürmektedir. Teknolojinin bireyin yaşamına bütünleşmesi, geleneksel anlam arayışlarını, sosyal bağ kurma biçimlerini ve otantik varoluş anlayışını

yeniden şekillendirmektedir. Bu çerçevede, varoluşçu felsefe, bireyin kaygı, yalnızlık, ölüm farkındalığı, özgürlük ve sorumluluk gibi temel varoluşsal sorunlarla yüzleşmesini sağlayan kavramsal bir perspektif sunmaktadır (Heidegger, 2024, s. 74; Sartre, 2021, s. 52; Kierkegaard, 1985, s. 56).

Günümüz dijital iletişim biçimleri, bu varoluşsal unsurları yeni bağlamlara taşıyarak dönüştürmektedir. Sürekli çevrimiçi olma hali, bireyin kendi benliğini dış dünyanın onayına göre yapılandırmasına neden olmakta; bireyin içsel bütünlüğü, dışsal geri bildirimlere bağımlı hale gelmektedir (Turkle, 2011, s. 183). Bu durum, bireyin özgürlük ve kendini gerçekleştirme potansiyelini artırıyor gibi görünse de, aynı zamanda benliğin parçalara ayrıldığı, zamanın sürekli bölündüğü ve ilişkilerin yüzeyselleştiği bir yaşam düzeni üretmektedir. Böyle bir düzen içerisinde bireyin anlam arayışı, dağınık dijital uyarıcılar ve kesintisiz bilgi akışı arasında erozyona uğramaktadır.

Teknolojinin sunduğu, kendini farklı biçimlerde ifade etme, sınır ötesi iletişim kurma ve bilgiye anında erişim gibi olanaklar, bireye özgürlük sunuyor gibi görünse de, bu özgürlüğün ardında yeni bir varoluşsal yük belirmektedir. Sartre'ın "özgürlüğe mahkûm olmak" şeklindeki ifadesi, dijital çağda bireyin kendisini sürekli olarak sunma, temsil etme ve yönetme zorunluluğu içinde özgürlüğü bir imkândan ziyade bir sorumluluk ve yükümlülük olarak deneyimlemesine yol açmaktadır (Sartre, 2021, s. 52). Bu çerçevede, her platformda farklı bir persona ile var olmaya çalışmak, bireyde kronik bir performans baskısı ve ruhsal yorgunluk yaratmaktadır (Bauman, 2000, s. 115). Sürekli uyarıcılar, bildirimler ve görsel içerikler arasında birey, kendisiyle derin bir temas kurmakta zorlanmakta ve yaşamın özüne dair dikkati giderek yüzeyselleşmektedir. Bu çerçevede, nihilizm kavramı dijital çağda yeniden sorgulanmaya başlanmıştır. Nietzsche'nin (2006) "Tanrı'nın ölümü" metaforu, geleneksel değerlerin yitimiyle ortaya çıkan anlam boşluğunu dile getirirken, günümüzde dijital çağ bu boşluğu daha da derinleştiren yeni dinamikler üretmektedir. Aşırı bilgi akışı, bağlamsız iletişim biçimleri ve hızla tüketilen içerikler, bireyde kalıcı anlamların ve derin ilişkilerin olanaksızlaştığı duygusunu pekiştirmektedir. Sosyal medya platformlarında içerikler süratle tüketilip unutulmakta, bu da varoluşsal sürekliliğin ve içsel tutarlılığın zayıflamasına yol açmaktadır. Böyle bir ortamda, her şeyin anlık, geçici ve ölçülebilir olduğu bir varoluş düzeni ortaya çıkmakta; derinlikli değerlere yer açılmadıkça, bireyler arasında "her şeyin

anlamsız olduğu” yönündeki nihilist bir duygu yaygınlaşmaktadır (Nietzsche, 2006, s. 122).

Dijital çağda bireyin karşı karşıya kaldığı başlıca varoluşsal gerilimler arasında anksiyete, yalnızlık ve dijital izolasyon ön plana çıkmaktadır. Bu olguların her biri, bireyin benlik deneyimini ve dünyayla kurduğu ilişkileri yeniden şekillendiren, hem felsefi hem de psikolojik açılardan çok katmanlı meselelerdir. Aşağıdaki alt başlıklarda, bu kavramlar hem çağdaş felsefi yaklaşımlar hem de güncel dijital pratikler ışığında kapsamlı biçimde analiz edilecektir.

3.4.1. Anksiyete

Anksiyete, varoluşçu felsefede bireyin özgürlük ve belirsizlikle karşı karşıya kaldığı durumlarda ortaya çıkan temel bir varoluşsal ruh hali olarak değerlendirilir. Düşürlerin modern bilimde tanımladıkları anksiyete kavramına ilişkin bazı tanımları ön plana çıkmaktadır. Kierkegaard (2015), *Kaygı Kavramı* adlı eserinde anksiyeteyi, bireyin mutlak özgürlükle yüzleştiği anda hissettiği “baş dönmesi” olarak tanımlar ve bu hali “özgürlüğün sersemliği” biçiminde açıklar. İnsan, önünde sonsuz olanaklar bulunduğunu fark ettiğinde, her tercihin getirdiği sorumluluk ve belirsizlikle yüzleşir; bu durum bireyde nesnesiz, kökensiz bir gerilim hali yaratır. Korkudan farklı olarak anksiyete, belirli bir nesneye yönelmez; daha çok, bireyin varoluşsal konumunun ve özgürlüğünün bilincine varmasıyla tetiklenen bir içsel durumdur. Yalom’a (1980) göre de anksiyete, bireyin yaşamla ve ölümle, özgürlükle ve yalıtılmışlıkla yüzleşmesinin doğal bir sonucudur. Bu nedenle, anksiyete yalnızca bir tehdit değil, aynı zamanda bireyi edilgenlikten çıkarıp kendi yaşamına ve kararlarına sahip çıkmaya davet eden bir çağrı olarak da değerlendirilmektedir (Kierkegaard, 2015, s. 54; Yalom, 1980, s. 117)

Heidegger ise kaygıyı insan varoluşunun temel belirleyeni olarak ele alır ve “*Dasein*”ın varoluşsal analizinde bu duygunun merkezi bir konuma sahip olduğunu vurgular. Heidegger’e göre kaygı, bireyin gündelik yaşamın oyalayıcı alışkanlıklarından ve toplumsal rollerin anonimliğinden sıyrılarak, kendi varoluşunun çıplak ve temel gerçekliğiyle yüzleşmesini sağlayan ayrıksı bir ruh halidir. Bu anlamda kaygı, insanın “*das Man*” (herkes) olarak adlandırılan toplumsal anonimlikten uzaklaşmasına ve kendi otantik varoluşunun sorumluluğunu üstlenmesine olanak tanır. Kaygı anında, *Dasein*’ın içinde yaşadığı alışıldık anlam dünyası çözülür ve birey, varoluşun nihai yalnızlığı ve

ölümlülüğüyle doğrudan karşı karşıya gelir. Bu sarsıcı deneyim, insanı edilgen ve sıradan bir varlık olma hâinden çıkararak, kendi özgün benliğinin imkânları ve sınırlılıkları üzerinde düşünmeye ve otantik bir yaşamı seçmeye davet eder (Heidegger, 2024, s. 235).

Kaygı, yalnızca bireysel bir duygu durumu değil, aynı zamanda insanın varoluşsal yapısına içkin bir farkındalık biçimi olarak felsefi düşüncede merkezi bir yer tutmaktadır. Özellikle varoluşçuluk akımı çerçevesinde ele alındığında, kaygı bireyin benlik bilinci kazanmasında kritik bir eşik işlevi görür. Kierkegaard'a (2004) göre kaygı, insan özgürlüğünün ve potansiyelinin bir göstergesidir. Bu duygu, bireyin hem Tanrı'yla hem de kendi sınırsız olanaklarıyla yüzleştiği metafiziksel bir deneyimi temsil eder. Söz konusu deneyim, bireyin kendi seçimlerinin sorumluluğunu üstlenmesini sağlar ve bu doğrultuda onu otantik bir yaşam biçimine yönelmeye sevk eder. Dolayısıyla kaygı, Kierkegaard'ın düşüncesinde bir eksiklik ya da patolojik durumdan ziyade, insan varoluşunun kaçınılmaz ve yaratıcı bir dinamiği olarak değerlendirilir (Kierkegaard, 2004, ss. 38–45).

Kierkegaard'ın bireyin içsel dünyasındaki gerilimleri metafizik bir düzlemde ele alış biçimi, Sartre'da daha dünyevi ve eylem temelli bir yaklaşıma dönüşür. Sartre ise kaygıyı insanın radikal özgürlüğüyle ilişkili olarak ele alır. Ona göre birey, özünü önceden belirlenmiş bir yapıya göre değil, kendi eylemleriyle kurmak zorundadır. Bu özgürlük, beraberinde yoğun bir sorumluluk getirir; birey yaptığı her tercihte yalnız kendisi için değil, insanlık için de bir örnek oluşturduğunun bilincindedir. İşte bu sorumluluk, bireyde kaygıyı doğurur. Sartre'a göre bu kaygıdan kaçmak, kötü niyet (*mauvaise foi*) hâline yol açar; birey, kendi özgürlüğünü inkâr ederek başkalarının beklentilerine sığınır. Oysa kaygıyı kabul etmek, kendi yaşamının anlamını bizzat üstlenmek anlamına gelir (Sartre, 2021, ss. 110–114). Bu yönüyle kaygı, hem insanın sınırsız özgürlük potansiyelini hem de bu özgürlüğün getirdiği varoluşsal yükü ortaya koyan temel bir deneyimdir.

Dijital çağda varoluşsal anksiyete, yalnızca bireyin metafiziksel özgürlüğüyle yüzleşmesiyle sınırlı kalmayıp, teknolojinin ve sosyal medyanın sunduğu yeni yaşam alanlarında farklı biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Bireyler, artık yalnızca kim olduklarına dair temel felsefi sorularla değil, aynı zamanda sanal ortamlarda inşa ettikleri dijital kimliklerin, çevrimiçi performansların ve sürekli göz önünde olmanın getirdiği baskılarla da baş etmek zorunda kalmaktadır. Sanal platformlarda varlık göstermek, bireyin kendini

sürekli olarak sunma, güncelleme ve başkalarının onayına sunma yükümlülüğünü beraberinde getirir. Bu durum, anksiyetenin niteliğini dönüştürerek, bireyin özgünlük arayışını daha karmaşık ve çok katmanlı bir hâle getirmektedir. Sürekli erişilebilirlik, anlık geri bildirimler ve takip edilme arzusu, bireyin benliğiyle kurduğu ilişkinin yüzeyselleşmesine ve kendi içsel bütünlüğünden uzaklaşmasına neden olabilmektedir. Dolayısıyla, dijital çağda varoluşsal anksiyete, hem özgürlükle hem de dijital görünüm ve performanslar üzerinden yeniden tanımlanan bir yük ve sorumluluk biçimi olarak deneyimlenmektedir (Turkle, 2011, s. 184).

Sosyal medya platformları, bireylere kendilerini çok yönlü biçimlerde ifade edebilme özgürlüğü sunmakta ve bireysel kimlik inşasında önemli bir rol üstlenmektedir. Ancak bu özgürlük, çoğu zaman görünmez sınırlarla ve dışsal ölçütlerle çerçevelenmektedir. Birey, paylaşımlarını yalnızca içsel bir ihtiyaçla değil, aynı zamanda beğenilme, onaylanma ve dijital topluluklar içinde görünür olma arzusu ile şekillendirmektedir. Her paylaşım, toplumsal bir performansa dönüşerek, bireyin kendisini sürekli olarak değerlendirme, karşılaştırma ve yeniden düzenleme gerekliliğini doğurur. Bu süreçte birey, benliğini yalnızca kendi öznel değerleriyle değil, başkalarının tepkileri ve dijital geri bildirimleri üzerinden de tanımlar hâle gelir. Böylece sosyal medya, yüzeyde özgürleştirici bir ortam sunuyor gibi görünse de, derinlerde bireyin sürekli olarak izlenme, yargılanma ve diğerleriyle karşılaştırılma baskısını yoğunlaştırmaktadır. Sonuç olarak, dijital medya ortamında birey, kendi kimliğini özgürce inşa etme potansiyeli ile toplumsal onay mekanizmalarının dayattığı standartlar arasında varoluşsal bir gerilim yaşamaktadır (Bauman, 2000, s. 118; Turkle, 2011, s. 186).

Bu bağlamda, çağdaş dijital kaygının belirgin örneklerinden biri “FoMO” (Fear of Missing Out – Fırsatları Kaçırma Korkusu) kavramında somutlaşmaktadır. FoMO, bireyin sosyal medya ve dijital platformlarda başkalarının deneyimlerini, etkinliklerini ve sosyal etkileşimlerini izlerken kendisinin dışarıda kaldığına dair yoğun bir kaygı yaşamaması olarak tanımlanır. Bu kaygı, yalnızca sosyal katılımın eksikliğiyle ilgili değildir; aynı zamanda bireyin kendi yaşamının anlamı, değeri ve yeterliliği hakkında derin varoluşsal sorgulamalara yol açar. FoMO’nun dijital çağda yaygınlık kazanması, bireyin sürekli güncellenen ve karşılaştırılan kimliği ile gerçek yaşam deneyimi arasında bir gerilim yaratmaktadır.

Kişi, başkalarının görünürde daha dolu, daha mutlu ya da daha başarılı hayatlarına tanık oldukça, kendi yaşamını eksik ve yetersiz görme eğilimine girer. Bu durum, bireyin otantik kimlik arayışını sekteye uğrattırırken, sürekli çevrimiçi kalma ve dijital içeriklere yetişme zorunluluğunu da beraberinde getirir. Böylece FoMO, yalnızca geçici bir psikolojik rahatsızlık değil, aynı zamanda dijital çağın hızla değişen toplumsal yapısında bireyin varoluşsal kaygısının yeni bir biçimi olarak ortaya çıkmaktadır (Przybylski, Murayama, DeHaan & Gladwell, 2013, s. 1841). Kişi, sosyal medyada karşılaştığı tatil fotoğrafları, profesyonel başarı hikâyeleri veya sosyal etkinlik paylaşımları karşısında, kendi yaşamını eksik ve yetersiz görmeye başlayabilir. Bu tür karşılaştırmalar, bireyde sürekli çevrimiçi olma, sosyal medya güncellemelerini anbean takip etme ve hiçbir gelişmeyi kaçırmama arzusu doğurur. Zamanla bu eğilim, bireyi zihinsel ve duygusal açıdan tüketen bir döngüye hapseder. Dijital ortamdaki başarı göstergeleri (beğeni, yorum ya da paylaşım sayıları gibi algoritmik geri bildirimler) bireyin benlik değerini dışsal ölçütlere endekslemesine neden olur. Bu durum, varoluşçu açıdan bireyin kendi özgünlüğünü ve içsel bütünlüğünü zayıflatırken, psikolojik olarak da kırılganlığı artırır. Birey, kendi yaşamının anlamını başkalarının onayına ve dijital ortamda aldığı sayısal geri bildirimlere bağlı kıldıkça, özgünlükten uzaklaşır ve yüzeysel bir varoluşa sürüklenir. Böylece sosyal medya, görünürde bireysel ifadeyi teşvik ederken, derinlerde kimlik ve öz-değer inşasını kırılgan ve değişken bir zemine oturtmaktadır (Andreassen, Pallesen, & Griffiths, 2017, s. 289).

Dijital çağda gelişen kaygı biçimleri, bireyin yalnızca dış dünyayla olan ilişkisini değil, aynı zamanda kendi iç dünyasıyla kurduğu teması da derinden etkileyebilmektedir. Sürekli çevrimiçi olma ve bağlantıda kalma zorunluluğu, bireyin kendisiyle baş başa kalma, içsel bir farkındalık ve ruhsal derinlik geliştirme kapasitesini giderek zayıflatır. Turkle'ün “yalnız birlikte” (*alone together*) kavramıyla açıkladığı dijital izolasyon olgusu, bireyin fiziksel olarak kalabalıklar içinde bulunmasına rağmen duygusal anlamda yalnızlaştığı bir varoluş durumuna işaret eder. Bu yeni yalnızlık biçimi, bireyin kendi içsel dinginliğini ve varoluşsal anlam arayışını sekteye uğratarak, yüzeyde bir sosyal etkileşim yoğunluğu sağlasa da özünde daha derin bir yalnızlığa yol açar (Turkle, 2011, s. 19).

Dijital ortamda inşa edilen personaların gerçek benlikle örtüşmemesi, bireyde otantiklik krizine neden olabilir. Kişi, sosyal medyada toplumsal onay, beğeni ve takdir

arayışı içinde, gerçek benliğinden uzaklaşarak yalnızca kabul gören yönlerini öne çıkarabilir. Sartre'ın "kötü niyet" (mauvaise foi) kavramında dile getirdiği gibi, birey kendi gerçekliğini bastırıp, dış dünyanın beklentilerine uyum sağlamak adına kendini maskeleyebilir. Bu durum, özgürlükten kaçışın ve bireysel otantikliğin kaybının bir ifadesi halini alır. Sonuç olarak, dijital çağın sunduğu görünürdeki bağlantı ve sosyal etkileşim imkânları, bireyin içsel bütünlüğü ve sahici varoluş arayışında yeni varoluşsal sorunlar ortaya çıkarmaktadır (Turkle, 2011, s. 222; Sartre, 2021, s. 86).

Sonuç olarak, dijital çağ bireye sınırsız bir özgürlük ve kendini ifade alanı sunmakla birlikte, bu özgürlüğün beraberinde getirdiği karar yorgunluğu, sürekli karşılaştırılabilirlik baskısı ve görünür olma zorunluluğu, bireyin varoluşsal bütünlüğünü tehdit eden yeni gerilim alanları yaratmaktadır. Her bir tercih, dijital ortamlarda daha fazla seçenek ve sorumluluk anlamına gelmekte; birey, hem kendi kimliğini inşa etmek hem de toplumsal beklentilere yanıt vermek için sürekli bir performans sergilemek zorunda kalmaktadır. Bu durum, bireyin varoluşsal dengesini sarsmakta ve dijital anksiyeteyi yalnızca psikolojik bir durum olmaktan çıkarıp, aynı zamanda felsefi bir sorun olarak da gündeme getirmektedir.

Dijital çağın bireyi, özgürlük ve sorumluluk ekseninde, kendi varoluşunun ağırlığıyla her zamankinden daha derin bir şekilde yüzleşmek durumundadır. Sürekli uyarıcılar, algoritmik geri bildirimler ve toplumsal karşılaştırma mekanizmaları, bireyin kendi içsel değerleriyle temasını zorlaştırmakta, özgürlük ve otantiklik arayışını sekteye uğratmaktadır. Varoluşçu bir perspektiften bakıldığında, dijital anksiyeteyle başa çıkabilmenin yolu, dijital farkındalığın geliştirilmesinden, özdenetim becerisinin artırılmasından ve çevrimdışı yaşam pratikleriyle sağlıklı bir denge kurmaktan geçmektedir. Birey, ancak kendi dijital varlığını bilinçli bir şekilde yönlendirdiğinde, özgürlüğünü anlam ve bütünlük yönünde kullanabilir; böylelikle dijital çağda varoluşsal olarak daha sağlam bir denge ve sahicilik deneyimi mümkün hale gelebilir (Turkle, 2011, s. 231; Sartre, 2021, s. 105).

3.4.2. Yalnızlık

Yalnızlık, varoluşçu felsefede insan varoluşunun kaçınılmaz, köklü ve temel bir boyutu olarak ele alınır. Bireyin biricikliği ve dünyaya rastlantısal bir biçimde "fırlatılmışlığı" (*Geworfenheit*), insanın kendi varoluşuna ilişkin temel sorgulamalarında

yalnız kalmasını zorunlu kılar. Heidegger'in (2024) felsefesinde, insan (*Dasein*), içinde doğduğu koşulları, toplumsal bağlamı ve tarihi kendisi seçmeden, belirli bir zamansallık ve mekânsallıkta var olur; bu varlık hali, bireyi kendi yaşamının anlamını üstlenmeye ve kendi varoluşunun sorumluluğunu almaya mecbur bırakır. *Dasein*, gündelik oyalayıcı etkinliklerden ve toplumsal rollerden sıyrıldığı anda, kendini varoluşunun çıplak ve kaçınılmaz gerçekliğiyle yüzleşirken bulur. Bu yüzleşme, bireyi derin bir içsel yalnızlıkla karşı karşıya getirir; çünkü nihayetinde insan, yaşamının anlamını, değerini ve yönünü belirlerken radikal bir yalnızlık ve özgürlük deneyimi yaşar. Bu anlamda yalnızlık, insanı edilgen bir varlık olmaktan çıkarıp, kendi benliğini ve varoluşunu özgürce kurma sorumluluğuyla baş başa bırakır (Heidegger, 2024, ss. 156-158).

Kierkegaard ise yalnızlık olgusunu insanın Tanrı karşısındaki bireysel sorumluluğu bağlamında derinlemesine ele alır. Ona göre her birey, yaşamı boyunca kendi inancı, varoluşu ve ahlaki yönelimiyle baş başa kalmak zorundadır. Kişi, nihai anlamda, toplumsal beklentilerden ve kolektif normlardan bağımsız olarak kendi içsel yolculuğunu yapmak ve varoluşsal kararlarını tek başına üstlenmekle yükümlüdür. Kierkegaard, bu yalnızlık durumunu insanın kurtuluşunun ve kendini gerçekleştirmesinin zorunlu koşulu olarak görür; zira gerçek anlamda otantik bir inanç ve ahlaki tutum, ancak bireyin yalnız başına verdiği varoluşsal mücadele sonucunda ortaya çıkabilir (Kierkegaard, 2015, s. 62).

Hem Kierkegaard hem de Heidegger'de yalnızlık, insani bir eksiklik ya da yoksunluk olarak değil, bireyin öz farkındalığa ve içsel derinliğe ulaşabilmesi için geçmesi gereken vazgeçilmez bir eşik olarak değerlendirilmiştir. Bu yaklaşımda yalnızlık, kimi zaman yaratıcı bir potansiyel ve yeni bir varoluşsal anlam alanı olarak da anlam kazanır. Böylece, bireyin kendiyle yüzleşmesi ve varoluşunun sorumluluğunu üstlenmesi, yalnızlık deneyimini insan hayatında özgürleşmenin ve özgünleşmenin kapısı hâline getirir (Kierkegaard, 2015, s. 63).

Bu bağlamda yalnızlık, yüzeysel olarak dışsal koşullardan kaynaklanan geçici bir izolasyon durumu olmaktan öte, insanın kendi iç dünyasına yönelmesiyle başlayan derin bir varoluşsal süreç karşılık gelir. Varoluşçu filozoflar, bireyin toplumsal rollerden, gündelik ilişkilerden ve dışsal kalabalıklardan sıyrılarak kendisiyle baş başa kalmasının, özgürlüğünü ve bireyselliğini keşfetmesinde temel bir aşama olduğunu vurgularlar. Bu anlamda yalnızlık, bireyin benlik bilincini geliştirip varoluşunun anlamı üzerine özgürce düşünmesini ve kendi değerlerini yaratmasını sağlayan yaratıcı bir imkân olarak

değerlendirilir. Böyle bir yalnızlık, bireyi edilgen bir toplumsal varlık olmaktan çıkarıp, otantik ve özgün bir yaşam sürmeye yönlendirir; kişinin, kendi benliğine sadık kalarak sahici bir yaşam deneyimi geliştirmesinin ön koşulu hâline gelir (Heidegger, 2024, s. 168; Kierkegaard, 2015, s. 71).

Dijital çağ, bireyin yalnızlık deneyimini niteliksel ve bağlamsal açıdan köklü biçimde dönüştürmüştür. Varoluşçu düşüncede, insanın kendi iç dünyasına çekilerek anlam arayışına yönelmesi ve özgün benliğiyle yüzleşmesi olarak görülen yalnızlık, günümüzde çoğu zaman “kalabalıklar içinde yaşanan sosyal yalnızlık” şeklinde kendini göstermektedir. Sosyal medya platformları ve anlık mesajlaşma uygulamaları sayesinde bireyler, sürekli olarak başkalarıyla bağlantı hâlindeymiş gibi bir izlenim edinmektedir. Ancak bu bağlantıların çoğu, derinlikten yoksun, geçici ve yüzeysel etkileşimlerle sınırlı kalmaktadır.

Gün boyunca, bir gönderiye tepki vermek, bir fotoğrafı beğenmek ya da grup sohbetine katılmak gibi dolaylı iletişim biçimleri, bireyde suni bir sosyal yoğunluk ve meşguliyet hissi yaratmaktadır. Fakat bu dijital etkileşimler, gerçek anlamda duygusal yakınlık, karşılıklılık ve sahici ilişki üretmediğinden, bireyde derin bir anlaşılmama, yalıtılmışlık ve varoluşsal yalnızlık duygusunu pekiştirmektedir. Varoluşçu perspektiften bakıldığında, dijital çağda insan, çokluk ve bağlantı illüzyonu altında, özünde daha derin bir yalnızlık ve anlam yitimiyle karşı karşıya kalmaktadır. Dolayısıyla, dijital teknolojilerin sunduğu görünürdeki sosyal etkileşim imkânları, bireyin otantik ilişki ve aidiyet arayışını çoğu zaman tatmin etmekten uzak kalmaktadır (Turkle, 2011, s. 245).

Turkle (2011), dijital çağın özgün yalnızlık biçimini “yalnız kalmadan birlikte olmak” (*alone together*) kavramıyla tanımlar. Ona göre bireyler, çevrimiçi platformlarda ve sosyal medya ağlarında sürekli başkalarıyla bağlantı hâlindeymiş gibi görünseler de, bu etkileşimler çoğunlukla yüzeysel kalmakta ve derin, anlamlı ilişkiler kurma noktasında yetersizdir. Sosyal medya platformları teknik olarak geniş bir iletişim ve erişim ağı sunarken, sağladığı bu olanaklar çoğu zaman yalnızca geçici bir “birliktelik illüzyonu” üretmektedir. Bireyler, dijital ortamda kalabalıklar içinde bulunmalarına rağmen, gerçek anlamda duygusal yakınlık ve samimi paylaşım eksikliğinden dolayı içsel olarak izole hissedebilir. Sonuç olarak, dijital çağda gelişen bu birliktelik illüzyonu, bireyin hem toplumsal aidiyet ihtiyacını tam olarak karşılayamamakta hem de yeni bir varoluşsal yalnızlık biçimini ortaya çıkarmaktadır. Bu durum, modern teknolojinin bireyler arası

ilişkileri niceliksel olarak artırırken, niteliksel olarak yoksullaştırdığına işaret eder (s. 247).

Dijital çağın iletişim pratikleri, bireyleri teknik olarak daha erişilebilir ve görünür kılarken, anlamlı ve derin sosyal bağların kurulmasında çoğu zaman yetersiz kalmaktadır. Bu durum, modern iletişim ve toplumsal etkileşim araştırmalarında da sıkça tartışılan bir paradoks olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle genç yetişkinler arasında yapılan ampirik çalışmalar, sosyal medyayı yoğun şekilde kullanan bireylerin daha fazla sosyal izolasyon ve yalnızlık hissi yaşadıklarını ortaya koymaktadır (Primack, Shensa, Sidani, Whaite, Lin, Rosen, Colditz, Radovic, & Miller, 2017, s. 4). Çevrimiçi iletişim biçimleri, başlangıçta bireylere sosyalleşme ve bağlantı kurma fırsatı sunuyor gibi görünse de, uzun vadede bireyin derin, sahici ilişkiler geliştirme kapasitesini zayıflatmakta ve yalnızlık duygusunu güçlendirmektedir. Bu bağlamda, dijital çağda iletişimin niceliksel artışı, niteliksel anlamda ilişki doyumunu ve varoluşsal tatmini her zaman beraberinde getirmemektedir.

Bu durumun arkasında yatan birkaç temel neden bulunmaktadır. Öncelikle, çevrimiçi iletişim biçimlerinin geleneksel yüz yüze iletişimin yerini alması, kişiler arası ilişkilerin derinliğini azaltmakta ve empati, beden dili ile duygusal geri bildirim gibi iletişimin kurucu unsurlarının zayıflamasına yol açmaktadır (Turkle, 2011, s. 257). Dijital ortamda iletilen mesajlar çoğunlukla kelimeler, emojiler veya kısa görsel öğelerle sınırlı kaldığından, bireyler arasındaki anlayış ve duygusal yakınlık yüzeysel bir düzeyde kalmaktadır. Oysa varoluşçu felsefede insan ilişkilerinin özgün ve otantik olabilmesi, ancak karşılıklı empati ve sahici iletişimle mümkündür.

İkinci olarak, sosyal medya platformlarında bireyler çoğunlukla olumlu deneyimlerini, başarılarını ve mutluluk anlarını paylaşmaya eğilimlidir. Bu seçici kendini sunum biçimi, diğer kullanıcılar üzerinde "herkes mutlu, yalnızca ben değilim" şeklinde yanıltıcı bir algının oluşmasına neden olur. Birey, sürekli olarak başkalarının hayatıyla kendi yaşamını karşılaştırmakta ve sosyal karşılaştırma süreci, yalnızlık ve yetersizlik duygusunu daha da derinleştirmektedir (Chou & Edge, 2012, s. 118).

Üçüncü olarak ise, dijital ortamda gerçekleşen çoğu etkileşim yüzeysel bir nitelik taşımaktadır. Bir paylaşım bırakılan kısa bir emoji ya da tek kelimelik yanıtlar, gerçek anlamda bir ilgi, anlayış ve duygusal yakınlık sunmaktan uzaktır. Bu nedenle, birey dijital kalabalıklar içinde yer alsa bile, gerçek bir duygusal doyum elde edememekte ve

kendisini daha da yalnız hissetmektedir. Sonuç olarak, çevrimiçi iletişim araçları görünürde sosyal bağlantı olanağı sunsa da, bireyin varoluşsal anlamda yalnızlık deneyimini aşmada yeterli olmamaktadır (Turkle, 2011, s. 258; Chou & Edge, 2012, s. 119).

Dijital çağda bireyler arasındaki etkileşim sıklığında önemli bir artış yaşanmasına rağmen, bu etkileşimlerin niteliksel düzeyi çoğu zaman yetersiz kalmaktadır. Özellikle empati, dijital yalnızlık deneyiminin merkezinde yer alan ve insani iletişimin özgünlüğünü belirleyen temel bir unsurdur. Yüz yüze iletişimde bireyler, jestler, mimikler, ses tonu, beden dili ve göz teması gibi çok boyutlu ipuçları aracılığıyla karşısındakinin duygusal durumunu sezebilir, ona uygun duygusal tepkiler geliştirebilir. Bu zengin iletişim ortamı, hem duygusal aktarım hem de karşılıklı anlama kapasitesini güçlendirir (Burgoon, Guerrero, & Floyd, 2016, s. 85). Varoluşçu felsefede ise, sahici bir insan ilişkisi ancak bu tür derin empati ve karşılıklılık üzerine inşa edilebilir.

Dijital ortamda, özellikle metin tabanlı iletişim biçimlerinde ise, bu duygusal ve bedensel aktarım araçları büyük ölçüde kaybolmaktadır. Yazılı mesajlar, duygu tonunu, niyetleri veya ince duygusal farkları yeterince aktaramayabilir; bu da yanlış anlamalara, duygusal mesafeye ve empati eksikliğine yol açar. Birey, çoğu zaman, karşısındakinin ruh hâlini veya duygusal ihtiyacını sezmeden iletişim kurar. Bu durum, dijital iletişimin bireysel ve toplumsal düzeyde giderek yüzeyselleşmesine, duygusal boşlukların ve yalnızlık hissinin artmasına neden olur (Turkle, 2011, s. 262). Sonuç olarak, dijital çağda empati eksikliği, sadece teknik bir iletişim problemi değil, aynı zamanda bireyin kendi varoluşsal bütünlüğünü ve başkalarıyla kurduğu anlamlı ilişkileri tehdit eden bir felsefi mesele olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Dijital iletişimde empati aktarımının yetersizliği, bireyin yalnızlık duygusunun derinleşmesine neden olabilmektedir. Özellikle sosyal medya ortamlarında, bir kişi içsel dünyasına dair duygusal bir paylaşım yaptığında, çoğunlukla kısa, yüzeysel, emoji veya kısa onaylayıcı ifadelerle karşılaşır. Bu tür tepkiler, paylaşımın içeriğine ve duygusal yoğunluğuna gerçek bir karşılık sunmaktan uzak olduğu için, bireyde samimi bir şekilde anlaşılmadığı ve hatta “görünmez bir duvara konuşuyormuş” gibi bir yalnızlık hissi yaratabilir. Böylece dijital ortamda iletişimin yoğunluğu artarken, niteliksel açıdan duygusal yakınlık ve anlamlı ilişki ihtiyacı karşılanamamış olur.

Bu gözlemler, güncel ampirik araştırmalarla da desteklenmektedir. Son yıllarda yapılan çalışmalar, sosyal medya kullanım süresi ile bireylerin empati seviyeleri arasında negatif bir ilişki olduğunu göstermiştir. Özellikle genç kullanıcılar arasında empatik becerilerin azaldığı, yüzeysel ve hızlı etkileşimlerin yaygınlaştığı, buna paralel olarak da yalnızlık duygusunun arttığı saptanmıştır (Alloway, Runac, Qureshi, & Kemp, 2014, s. 161). Bu bulgular, dijital çağda iletişimin sayıca artarken niteliksel olarak zayıfladığını ve bireyin varoluşsal yalnızlığının yeni biçimler altında devam ettiğini göstermektedir. Sonuç olarak, dijital iletişim çağında yalnızlık, yalnızca bir sosyal geri çekilme değil, aynı zamanda bireyin anlaşılamama ve duygusal temas kuramama deneyiminin derinleştiği bir varoluşsal mesele olarak değerlendirilebilir.

Dijital yalnızlık, yalnızca bireyler arasındaki sosyal bağların zayıflamasıyla sınırlı kalmayıp, bireyin benlik algısını ve öz kimliğini de derinden etkilemektedir. Yalnızlık duygusuyla başa çıkmaya çalışan birey, dijital mecralarda daha fazla içerik üretme, dikkat çekme ve sosyal onay toplama arzusuyla hareket edebilir. Bu süreçte birey, kendi içsel değer ve düşüncelerinden uzaklaşarak, çoğunlukla takipçilerinin ilgisini çekeceğini düşündüğü içerikleri paylaşmaya yönelir. Sonuç olarak, birey özgün benliğini arka plana iterken, dijital kimliği giderek yapaylaşır ve sahiciliğini yitirir (Marwick & Boyd, 2011, s. 123).

Mahremiyet sınırlarının giderek zorlanması, kişisel ve özel hayatın beğeni veya görünürlük uğruna kamusal alana taşınması, bu yapaylaşmanın ve özden uzaklaşmanın çarpıcı göstergeleri arasında yer almaktadır. Takipçi onayı uğruna gösterilen bu çaba, çoğu zaman bireyin gerçek ve doyurucu ilişkiler kurma ihtiyacını karşılamaz; aksine, daha fazla izlenme ve beğeni elde etmek için sürdürülen sahte imaj, kişinin yalnızlık hissini daha da derinleştirebilir. Birey, bu döngüde hem toplumsal onaydan beslenir hem de kendi yalnızlığını itiraf etmekten ve otantik kimliğini sergilemekten çekinir. Böylece, dijital çağda yalnızlık, yalnızca dışsal bağlantı eksikliğinden değil, aynı zamanda bireyin kendi içsel gerçekliğinden uzaklaşmasından da kaynaklanan çok katmanlı bir varoluşsal meseleye dönüşmektedir (Marwick & Boyd, 2011, s. 127).

Bu çelişkili durum, dijital çağın temel varoluşsal paradokslarından birini gözler önüne sermektedir: Yalnızlığını hafifletmek ve anlamlı sosyal bağlar kurmak amacıyla dijital mecralara yönelen birey, çoğunlukla burada bulduğu kısa süreli, yüzeysel ve geçici ilgilerle yetinmek zorunda kalmaktadır. Dijital ortamların sunduğu anlık dikkat ve beğeni

akışı, gerçek anlamda doyurucu ve derin ilişkilerin yerini alamamakta; bireyin içsel boşluk ve anlamsızlık hissini daha da yoğunlaştırmaktadır.

Bu süreçte, birey sanal kalabalıklar içinde var olmasına rağmen, duygusal olarak daha büyük bir yalnızlık ve yalıtılmışlıkla karşı karşıya kalır. Varoluşçu bir perspektiften bakıldığında, dijital çağın yüzeysel sosyal etkileşimleri, insanın özgünlük ve anlam arayışını çoğu zaman tatmin etmekten uzaktır; tam aksine, bireyin sahici benliğine ve içsel bütünlüğüne ulaşmasını engelleyerek, varoluşsal yalnızlığını daha karmaşık ve derin bir hâle getirmektedir. Böylece dijital topluluklar, bireye sadece kısa süreli ve yapay bir aidiyet duygusu sunarken, gerçekte varoluşsal anlamda daha büyük bir yalnızlığın zeminini hazırlamaktadır (Turkle, 2011, s. 264).

Varoluşçu felsefe açısından yalnızlık, insan varoluşunun kaçınılmaz ve temel bir boyutu olarak değerlendirilir. Birey, özgürlüğünü gerçekleştirme ve kendini tanıma sürecinde, nihai olarak kendiyi baş başa kalmaya mahkûmdur. İnsanın kendi varoluşunu anlamlandırma süreci, onu yalnızca toplumsal ilişkilerle değil, çok daha derin ve kişisel bir sorgulamayla yüz yüze getirir. Bu sorgulama, bireyin aşkın bir varlık karşısındaki konumunu düşünmesiyle daha da yoğunlaşır. Kendi iç dünyasında verdiği bu mücadele; ahlaki yönelimlerini belirleyen, anlam arayışını şekillendiren ve nihayetinde özgün benliğine ulaşmasını sağlayan bir dönüşüm sürecine evrilir. Bu bağlamda yalnızlık, olumsuz bir kopuş değil; bireyin kendi hakikatiyle karşılaştığı sahici bir varoluş alanı olarak belirir.

Heidegger'in (2024) ortaya koyduğu *Geworfenheit* (dünyaya fırlatılmışlık) kavramı ise, insanın kendini seçmediği, rastlantısal ve belirlenmemiş bir dünyada var olmaya zorunlu olduğunu vurgular. Birey, içinde bulunduğu tarihsel, kültürel ve toplumsal koşulları seçmeksizin dünyaya fırlatılmış hâlde yaşar; bu durum, insanı yalnızca dışsal olarak değil, varoluşsal açıdan da yalnızlığa mahkûm eder. Bu yalnızlık, Heidegger'in felsefesinde edilgenlikten ziyade, bireyin kendi özgün varlığını ve otantik benliğini kurabilmesi için gerekli bir önkoşul olarak ortaya çıkar (Heidegger, 2024, s. 174).

Bu perspektiften bakıldığında, yalnızlık insan doğasının bir yetersizliği ya da eksikliği değil, aksine otantiklik ve özgürlük arayışında bireye verilen bir imkândır. Birey, yalnız kaldığında kendi benliğiyle sahici bir ilişki kurma, varoluşunun anlamını kendi çabasıyla inşa etme ve özgürlüğünü bilinçli bir şekilde yaşama fırsatı bulur

(Guignon, 2006, s. 139). Böylece yalnızlık, varoluşçu felsefede insanın anlam arayışını ve benlik bilincini besleyen yaratıcı bir süreç olarak değerlendirilir.

Ne var ki, dijital çağda klasik varoluşsal yalnızlık deneyimi, giderek “yalnız kalamama” hâline dönüşmüştür. Birey, çevrimiçi platformlarda sürekli bağlantıda olmayı ve anlık iletişim hâlinde bulunmayı yeni bir toplumsal norm olarak içselleştirmiştir. Sherry Turkle (2011), bu durumu “yalnız kalamadan birlikte olmak” şeklinde tanımlar ve modern bireyin teknoloji aracılığıyla kendiyle baş başa kalma kapasitesini kaybettiğini savunur. Dijital ortamlar, bireye sürekli bir meşguliyet hâli sunmakta; akışkan içerikler, bitmek bilmeyen bildirimler ve anlık iletişim kanalları aracılığıyla yalnızlıkla yüzleşme ve içsel sessizliğe çekilme ihtiyacını sürekli olarak ertelemesine olanak tanımaktadır (s. 172).

Bu durumda, birey kısa vadede yalnızlık duygusundan uzaklaşarak bir rahatlama yaşar gibi görünse de, uzun vadede kendisiyle derin ve sahici bir bağ kurmakta zorlanmaktadır. Varoluşçu felsefede, insanın benlik bilinci ve otantiklik kapasitesi ancak yalnızlıkla yüzleşebildiğinde, kendi iç sesiyle bağlantı kurabildiğinde gelişir. Dijital çağın sunduğu kesintisiz sosyal temas ve dikkat dağıtıcı ortamlar ise, bireyin öz benliğine dönme ve varoluşunun anlamını sorgulama imkanını önemli ölçüde sınırlandırmaktadır (Turkle, 2011, s. 268). Sonuç olarak, dijital dünyada “yalnız kalamama”, bireyin kendi iç dünyasına yabancılaşmasını ve otantik yaşamdan uzaklaşmasını beraberinde getiren yeni bir varoluşsal sorunsal olarak ortaya çıkmaktadır.

Dijital yalnızlık, yalnızca bireyler arasındaki sosyal bağların yetersizliğinden ibaret değildir; aynı zamanda bireyin kendi iç dünyasından ve öz benliğinden kopuşuyla da tanımlanmaktadır. Günümüz bireyi, fiziksel anlamda hiç yalnız kalmadan hayatını sürdürebilirken, paradoksal biçimde ruhsal anlamda hiç olmadığı kadar yalnızlık deneyimi yaşayabilmektedir. Bu tür bir yalnızlık, modern bireyin hem sosyal çevresiyle kurduğu ilişkilerde derinlikten uzaklaşmasının hem de kendi öz varlığına temas edememesinin bir sonucudur (Cacioppo & Patrick, 2008, s. 21). Dijital çağda, bireyin her yerde “bir parça” var olması, fakat hiçbir yerde “tam anlamıyla” bulunamaması, kimlik parçalanması ve aidiyet kırılması sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Bu parçalanmışlık, insanın hem toplumsal hem de varoluşsal düzeyde köksüzleşmesine ve kendine yabancılaşmasına yol açar.

Bu durum yalnızca bireysel düzeyle sınırlı kalmayıp, toplumsal ölçekte de bir yalnızlık krizine işaret etmektedir. Toplumsal aidiyetlerin giderek zayıflaması, iletişim pratiklerinin yüzeyselleşmesi ve sahici ilişkilerin azalması, bireyin çevresiyle kurduğu bağların niteliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Bauman'a (2003) göre, modern toplumda ilişkiler giderek akışkan ve geçici hâle gelirken, bireyler samimi ve derin bağlar kurmakta zorlanmakta, bu da toplumsal düzeyde aidiyet duygusunun erozyona uğramasına sebep olmaktadır. Böylece dijital yalnızlık, klasik varoluşsal yalnızlığın çağdaş bir biçimi olarak karşımıza çıkar; teknolojiyle maskelenmiş olsa da, özünde aynı derinlikte ve sarsıcı bir deneyimdir.

Bireyin bu çağdaş yalnızlık biçimiyle sağlıklı biçimde başa çıkabilmesi, dijital ilişkilerin yanına sahici ve yüz yüze etkileşime dayalı ilişkiler eklemesiyle mümkündür. Yalnızlıkla baş etmenin yolu, bireyin çevrimdışı dünyayla bağını koruması, kendi içsel sessizliğine alan açabilmesi ve düşünsel derinliği sürdürebilmesinden geçer. Modern bireyin gerçek ihtiyacı, yalnız kalmadan birlikte olmanın ötesinde, birlikteyken dahi yalnız hissetmemeyi mümkün kılacak nitelikli, anlamlı ve derin ilişkiler kurabilmektir (Bauman, 2003, s. 122; Cacioppo & Patrick, 2008, s. 173).

3.4.3. Dijital İzolasyon

Dijital izolasyon, günümüz toplumunda yalnızca sosyal bağların zayıflamasıyla sınırlı kalmayıp, bireyin fiziksel çevresinden, bedensel deneyimlerinden ve otantik ilişkilerinden giderek uzaklaşması anlamına gelmektedir. Teknolojiyle kurulan sürekli ve çoğunlukla tek yönlü etkileşimler, bireyi görünürde sayısız dijital bağlantı ile kuşatırken, gerçek dünyadaki derinlikli ilişkilerden ve toplumsal aidiyetten uzaklaştırmaktadır (Turkle, 2011, s. 216). Özellikle COVID-19 pandemisinin tetiklediği dijitalleşme dalgası, toplumsal yaşamın birçok alanında köklü bir dönüşüm yaratmıştır. Eğitim, çalışma hayatı, sosyal etkileşimler ve gündelik alışveriş gibi temel pratikler, kısa sürede çevrimiçi platformlara taşınmış; böylece fiziksel temasın, yüz yüze buluşmanın ve kamusal mekân deneyiminin önemi giderek azalmıştır (Manca & Ranieri, 2016, s. 505). Pandemi koşullarında alınan zorunlu izolasyon önlemleri, bireylere dijital teknolojilerin kolaylık ve erişilebilirlik sunan yönlerini öne çıkarmış; fakat bu kolaylıkların arka planında, insanın bedensel, mekânsal ve toplumsal varoluşunun körelmesine neden olan yeni bir yabancılaşma biçimi de ortaya çıkmıştır.

Varoluşçu felsefe açısından bakıldığında, insanın yalnızca bilişsel ya da dijital değil, aynı zamanda bedensel ve mekânsal bir varlık olduğu vurgulanır. Eğitim ortamlarının dijitalleşmesi, iş hayatının ev ortamına taşınması, sosyal ilişkilerin çevrimiçi mecralara aktarılması ve alışverişin fiziksel dükkânlardan sanal platformlara kayması, bireyin toplumsal aidiyetlerini ve bedensel deneyimlerini kökten değiştirmiştir. Dijitalleşmenin sunduğu anlık erişim ve kolaylık, insanın dünyayla kurduğu ilişkide derinlik kaybına, mekânsal ve duygusal yoksullaşmaya sebep olabilmektedir. Böylece, pandemiyle hız kazanan dijitalleşme süreci, yalnızca teknik bir değişim değil, aynı zamanda bireyin toplumsal ve varoluşsal bağlamını yeniden şekillendiren bir dönüşüm olarak karşımıza çıkmaktadır (Manca & Ranieri, 2016, s. 507).

Pandemi koşullarında dijital teknolojiler, bireyler arasındaki sosyal ilişkilerin tamamen kopmasını engelleyen birer “köprü” işlevi üstlenmiştir. Zorunlu izolasyon ve fiziksel mesafe önlemleri nedeniyle insanlar evlerinden çıkamasa da, çevrimiçi iletişim araçları ve sosyal medya platformları sayesinde toplumsal bağlarını belirli ölçüde sürdürebilmişlerdir. Video konferans uygulamaları, mesajlaşma servisleri ve dijital etkinlikler, kısa vadede bireylerin yalnızlık ve toplumsal kopuş yaşamasını önleyici bir araç olarak işlev görmüştür. Ancak bu dijital yaşam tarzı, zamanla geçici bir çözüm olmanın ötesine geçerek kalıcı bir norm halini almaya başlamış; bireyin fiziksel dünyayla, mekânsal deneyimle ve doğrudan bedensel etkileşimle kurduğu ilişkiyi ciddi şekilde sınırlandırmıştır (Nguyen vd., 2020, s. 3).

Varoluşçu felsefî açıdan bakıldığında, insanın dünyayla ilişkisi yalnızca bilişsel düzeyde değil, aynı zamanda bedensel ve mekânsal bir karşılaşma gerektirir. Dijital ortamlarda sürdürülen ilişkiler, bireye anlık bağlantı ve sosyal varlık hissi sağlasa da, derinlikli ve çok katmanlı insani etkileşimin yerini tam olarak dolduramamaktadır. Bu yeni dijital alışkanlıklar, insanın dünyayla ve başkalarıyla kurduğu otantik ilişki biçimlerinin zayıflamasına ve varoluşsal bütünlük duygusunun aşınmasına yol açmıştır. Sonuç olarak pandemiyle hızlanan dijitalleşme, bireyi toplumsal ve bedensel varoluşundan uzaklaştırarak, daha soyut ve yüzeysel bir yaşam tarzına doğru yönlendirmektedir (Nguyen vd., 2020, s. 4). Ekranlar aracılığıyla sürdürülen dijital ilişkiler, başlangıçta bireylere erişilebilirlik, hız ve mekân bağımsız bir iletişim kolaylığı sağlamış gibi görünmektedir. Ancak zamanla bu iletişim biçimi, bireyin yüz yüze etkileşim kurma, bedensel varlığını deneyimleme ve kalıcı, derin duygusal bağlar

oluşturma kapasitesini zayıflatmıştır (Cacioppo & Cacioppo, 2014, s. 62). Dijital ortamlar, insan ilişkilerinin dokunma, göz teması kurma, mekân paylaşımı gibi çok katmanlı bedensel ve duygusal boyutlarını ortadan kaldırmaktadır. Bu kayıplar, ilişkileri yüzeysel, çoğunlukla tek yönlü ve işlevsel bir düzeye indirgemektedir.

Varoluşçu felsefi bir perspektiften bakıldığında, insan ilişkilerinin özgünlüğü ve derinliği yalnızca sözel bilgi aktarımıyla değil, beden ve mekânın sunduğu duygusal ve duygusal bütünlükle mümkündür. Yüz yüze karşılaşmalarda oluşan ortak atmosfer, jestler, mikro mimikler ve beden dili, sahici bir karşılıklılığın ve anlamlı bir insan ilişkisinin temelini oluşturur. Oysa ekran aracılığıyla sürdürülen dijital iletişimde, bu çok katmanlı insani deneyimler kaybolmakta, bireyler arasındaki etkileşim daha soyut, kopuk ve çoğu zaman da yalnızlaştırıcı bir hâl almaktadır. Bu nedenle, dijital ortamların sunduğu erişilebilirlik ve hız, ilişkilerin niteliksel zenginliğini telafi edememekte; insanı, kendi bedeninden ve toplumsal varoluşunun özgün deneyimlerinden uzaklaştırmaktadır (Cacioppo & Cacioppo, 2014, s. 65).

Varoluşçu bir perspektiften bakıldığında, dijital izolasyonun bireyin yalnızca toplumsal ilişkilerinde değil, kendi bedeniyle, fiziksel çevresiyle ve ötekiyle kurduğu ontolojik bağlarda da ciddi bir çözülmeye yol açtığı görülür. Heidegger'in (2024) "dünyada-varlık" (*In-Der-Welt-Sein*) kavramı, insanın dünyayla ilişkisinin sadece zihinsel bir süreç olmadığını; aynı zamanda bedensel varlık, mekân deneyimi ve başkalarıyla kurulan canlı ilişkiler yoluyla anlam kazandığını vurgular. İnsanın kendisini dünya içinde etkin ve bedensel olarak konumlandırabilmesi, hem kendi benliğiyle hem de ötekiyle özgün ve otantik bir bağ kurabilmesinin ön koşuludur.

Dijital izolasyon ise, bireyin dünya-içindeki varlığını ekranlar ve dijital simülasyonlar aracılığıyla giderek daha soyut ve dolaylı bir deneyime indirger. Beden, mekân ve yüz yüze karşılaşmaların yerini alan sanal etkileşimler, hem duygusal hem de bedensel olarak eksik ve yüzeysel bir temas biçimi yaratır. Bu kopukluk, insanın toplumsal ve varoluşsal bütünlüğünde ciddi bir parçalanmaya neden olur; birey, kendiyle ve başkalarıyla kurduğu anlamlı, derin ve sahici ilişkilerden uzaklaşır (Fuchs, 2017, s. 89).

Sonuçta, dijital çağda "iletişimsel yalnızlık" olarak adlandırılan özgün bir yabancılaşma biçimi ortaya çıkar: Birey, sayısız dijital bağlantıya sahip olmasına rağmen, gerçek anlamda temas etme, ait olma ve anlaşılma duygusundan yoksun kalır. Bu yeni

yalnızlık formu, insanın varoluşsal doğasıyla çelişen, parça parça ve yüzeysel bir birliktelik yanılmasıdır. Gerçekten “dünya-içinde-varlık” olabilmek, bireyin bedensel, mekânsal ve duygusal olarak dünyayla ve ötekiyle bütünleşmesini gerektirirken; dijital izolasyon bu bütünleşmeyi engeller ve bireyi soyut, yalnız ve köksüz bir varoluşa hapseder (Heidegger, 2024, s. 221; Fuchs, 2017, s. 89).

Dijital izolasyonun en temel göstergelerinden biri, bireyin fiziksel çevresiyle ve yüz yüze toplumsal etkileşimle olan bağlarının giderek zayıflamasıdır. Özellikle pandemi sonrasında yaygınlaşan evden çalışma, uzaktan eğitim, çevrim içi alışveriş ve sanal sosyalleşme gibi dijital yaşam pratikleri bireyin fiziksel dünyadaki deneyim alanını daraltmakta, duygusal ve bedensel bütünlük ihtiyacını gölgelemektedir (Nguyen vd., 2020, s. 5). Günlük yaşantının önemli bir parçası olan yüz yüze karşılaşmalar, sabah hazırlık ritüelleri, kamusal mekânlarda bulunma ve rastlantısal etkileşimler ortadan kalktıkça, insan ilişkilerinin hem zenginliği hem de çeşitliliği ciddi şekilde azalmaktadır.

Çevrimiçi alışverişin yaygınlaşması, bir yandan zaman ve kolaylık avantajı sunarken, diğer yandan bireyin yaşadığı mahallede kurduğu küçük ama anlamlı sosyal temasları işlevsel, anlık ve çoğunlukla yüzeysel ilişkilerle değiştirmektedir (Manca & Ranieri, 2016, s. 509). Yüz yüze alışverişte karşılaşılan diyalog, selamlaşma ya da alışverişin getirdiği sosyal aidiyet duygusu, sanal alışveriş deneyiminde yerini yalnızca işlem odaklı bir etkileşime bırakır.

Uzaktan eğitim de benzer şekilde, öğrencileri sınıf ortamının sosyo-duygusal atmosferinden ve kolektif öğrenmenin yarattığı topluluk ruhundan mahrum bırakmaktadır. Sınıf içi etkileşimler, arkadaşlık ilişkileri ve öğretmenle yüz yüze temas, eğitimin yalnızca bilgi aktarımından ibaret olmadığını, aynı zamanda sosyal ve duygusal bir deneyim olduğunu gösterir. Dijital eğitim ortamları, öğrencilerin kolektif aidiyet ve topluluk hissini zayıflatmakta, bireyin bütüncül gelişimini sınırlamaktadır.

Varoluşçu bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde, insanın fiziksel dünyada bedenlenmiş bir özne olarak var olması, özgün ve anlamlı ilişkiler kurabilmesi açısından hayati önemdedir. Dijital izolasyon, insanı kendi bedeninden, mekânlardan ve toplumsal ilişkilerin özgün dinamiklerinden uzaklaştırarak, varoluşsal düzeyde köksüzlük ve yabancılaşma riskini artırır. Günümüzde hızla dijitalleşen yaşam, bireyin gerçek dünya deneyimlerinin ve sosyal aidiyetlerinin yerini yüzeysel, geçici ve çoğunlukla işlevsel

ilişkilere bırakmasına sebep olmaktadır (Nguyen vd., 2020, s. 8; Manca & Ranieri, 2016, s. 512).

Çevrimiçi toplantılar, dijital partiler ya da çevrim içi oyun grupları gibi sanal sosyalleşme olanakları kısa vadede bireylerin sosyal ihtiyaçlarını karşılıyor gibi görünebilir. Ancak, bu etkileşim biçimleri yüz yüze temasın taşıdığı bedensel ve duygusal derinliği tam anlamıyla ikame edememektedir (Turkle, 2011, s. 245). Dijital ortamda sürdürülen iletişim, genellikle sözlü ya da görsel imgelerle sınırlı kalırken, yüz yüze buluşmalarda ortaya çıkan dokunma, göz teması, mekânsal yakınlık ve birlikte geçirilen zamanın doğrudan hissi gibi çok katmanlı insani deneyimler kaybolmaktadır.

Varoluşçu bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde, insan yalnızca bilişsel bir özne değil; aynı zamanda bedensel uyarıcılara, fiziksel hareketliliğe, gerçek zamanlı karşılıklara ve kolektif deneyimlere de ihtiyaç duyan bir varlıktır (Cacioppo & Cacioppo, 2014, s. 68). Açık havada özgürce oynayamayan çocuklar, kampüs ortamında akranlarıyla etkileşemeyen gençler ve kültürel etkinliklerden uzak kalan yetişkinler, giderek yaşamın gerçekliğini dijital bir simülasyon düzeyine indirgerler. Bu durum, insanın varoluşsal bütünlüğünde ciddi bir aşınmaya yol açar; birey, gerçek hayattan koparak yalnızca ekranlar üzerinden deneyimlediği bir dünyaya hapsolür.

Yüz yüze temasın sağladığı duysal ve duygusal geri bildirimlerden yoksun kalmak, bireyde aidiyet, anlam ve kolektiflik duygusunun zayıflamasına neden olur. Gerçek mekân ve zaman paylaşamadığında, toplumsal deneyimlerin otantiklik ve yoğunluğu da azalır. Sonuç olarak, sanal etkileşim biçimleri bireylere kısa süreli bir sosyal tatmin sunsa da, uzun vadede yaşamın gerçekliğine ve derinliğine dair hissin aşınmasına ve varoluşsal bir yoksunluğun ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Turkle, 2011, s. 247; Cacioppo & Cacioppo, 2014, s. 70).

Heidegger'in teknoloji eleştirisi, dijital izolasyonun felsefi boyutunu kavramak için güçlü bir teorik zemin sunmaktadır. Heidegger'e göre, teknoloji yalnızca araçsal bir işlev görmekten çıkıp insan varoluşunun temel belirleyicisine dönüştüğü noktada, birey kendi özünden ve sahici varlığından uzaklaşmaya başlar (Heidegger, 2024, s. 342; Heidegger, 1977). "*Gestell*" (çerçeveleme) kavramı, teknolojinin dünyayı ve insanı yalnızca işlevsel, kullanılabilir ve tüketilebilir kaynaklara indirgediği bir bakış açısını temsil eder. İnsan, bu çerçevede kendisini de bir araç, bir işlev nesnesi olarak deneyimler ve kendi varoluşunun özgün anlamından kopar (Caputo, 1986, s. 43).

Bu bağlamda *Gestell*, yalnızca bir teknik altyapının değil, varlığın açığa çıkış tarzının kendisinin dönüşümünü ifade eder. Heidegger (1977) teknolojiyi, modern çağda var olan her şeyin yalnızca “mevcut duruma getirilmiş kaynak” (*bestand*) olarak görülmesine neden olan bir ontolojik ufuk olarak tanımlar. Böylece *Gestell*, insanın kendisini ve dünyayı anlamlandırma biçimini belirleyerek, bireyi derin varoluşsal sorular yerine teknik hesap ve kullanım kategorilerine yönlendirir (Heidegger, 1977, s. 19-27).

Dijital çağda bu durum daha da belirginleşmektedir; birey, sosyal medya profilleri, algoritmik akışlar ve büyük veri analizleri içinde kimliğini bir “veri nesnesi” olarak yeniden üretmekte, kendi varlığını adeta *Gestell*’in dijital uzantısı içinde araçsallaştırmaktadır (Frischmann & Selinger, 2018, ss. 115-116). Bu durum dijital izolasyonun yalnızca sosyolojik değil, aynı zamanda derin bir ontolojik sorun olduğunu göstermektedir. İnsan, *Gestell*’in hükmü altındaki dijital dünyada giderek daha fazla kendi özgün varoluşunu unutmakta, teknik bir çerçeveleme içinde kimlik ve aidiyet ilişkilerini yüzeysel temsillere indirgemektedir (Ihde, 1990, ss. 74-75).

Dijital izolasyon, bu ontolojik kopuşun güncel ve somut bir örneğini oluşturmaktadır. Günümüzde bireyler, uzun saatler bilgisayar başında kalarak bedenlerini ihmal etmekte; göz teması kurmak, dokunmak ya da ortak bir mekânda bulunmak gibi temel insani deneyimlerden uzaklaşmaktadır. Günlük yaşamın temel unsurları olan yemek, sohbet ve eğlence bile çoğu zaman ekranlara taşınmakta, insan ilişkileri giderek daha sanal ve yüzeysel hâle gelmektedir. Ancak bu kolaylıklar, insanın “insan” kalabilmesi için gerekli olan bedensel ve duygusal temaların yerini asla tutamaz. Varoluşçu bir bakışla, teknolojinin sunduğu işlevsellik ve hız, bireyin sahici benliğiyle ve toplumsal çevresiyle kurduğu anlamlı bağların zayıflamasına ve varoluşsal bir yabancılaşmaya yol açar (Turkle, 2011, s. 247).

Heidegger’in yabancılaşma (*Entfremdung*) eleştirisi, dijital çağın toplumsal ilişkilerini anlamak açısından oldukça aydınlatıcıdır. Dijital ortamda birey, çevresindeki insanları çoğu zaman birer veri noktası, profil fotoğrafı ya da yalnızca “beğeni” olarak algılamaya başladığında, kişilerarası ilişkiler giderek nesneleşir; insan insana temasın empatik ve duygusal boyutu zayıflar (Borgmann, 1999, s. 122). Çevrim içi iletişimde kısa mesajlar, emoji ve hızlı tepkiler aracılığıyla sürdürülen etkileşimler, ilişkilerin yüzeysel kalmasına neden olur ve gerçek anlamda derin duygusal bağların kurulmasını güçleştirir.

Bu tür bir dijital iletişim ortamında birey, teknik olarak sürekli bağlantıda olmasına rağmen, anlamlı ve samimi ilişkilere duyduğu ihtiyaç karşılanmadığından ötürü daha derin bir yalnızlık hissiyle karşı karşıya kalır. Empatik duyarlılığın yerini nicel göstergeler (beğeni sayıları, takipçi listeleri vb.) aldıkça, insan ilişkileri yalnızca performatif bir görünüme bürünür ve varoluşsal bir boşluk oluşur. Sonuç olarak, dijital çağda iletişim teknolojileri, bireyi birbirine yaklaştırıyor gibi görünse de, insanın özünde taşıdığı anlam arayışını ve derin bağ ihtiyacını çoğu zaman tatmin edememekte; yalnızlık ve yabancılaşma hissini daha da derinleştirmektedir (Borgmann, 1999, s. 122).

Dijital izolasyonun toplumsal boyutu da dikkate değerdir. Birey, sanal ortamlarda daha görünür ve ulaşılabilir hâle gelmesine rağmen, yüz yüze iletişimin temel bileşenleri olan beden dili, ses tonu ve fiziksel yakınlık gibi unsurlar giderek kaybolur (Baym, 2015, s. 47). Bu kayıplar, dostlukların, akrabalık bağlarının ve komşuluk ilişkilerinin niteliğinde ciddi bir aşınmaya yol açar; ilişkiler, duygusal yoğunluğun ve karşılıklı güvenin yerini yüzeysel, çoğu zaman geçici bir etkileşime bırakır. Böyle bir ortamda, birey teknik olarak çok sayıda insana erişim sağlayabilse de, kalabalıklar arasında kendini daha da yalnız ve yalıtılmış hisseder.

Sosyal medya platformlarının sunduğu sayısız etkileşim olanağı, ilk bakışta toplumsal ilişkilerin güçlenmesine hizmet ediyor gibi görünse de, bu temasların çoğu sahici duygusal derinlikten ve gerçek yakınlıktan yoksundur. İlişkiler, algoritmik geri bildirimler, beğeni sayıları ve takipçi listeleri etrafında şekillendikçe, insani bağlar anlamını yitirir ve kişilerarası güven erozyona uğrar. Böylece dijital çağda, bireyin toplumsal dokuda kendini anlamlı bir yere ait hissetmesi güçleşir; toplumsal aidiyetin yerini niceliksel ilişkiler ve geçici bağlantılar alır (Baym, 2015, s. 47). Sonuç olarak, dijital izolasyon yalnızca bireysel değil, toplumsal düzeyde de bir yalnızlık ve yabancılaşma krizine işaret etmektedir.

Sonuç olarak, dijital izolasyon yalnızca psikolojik bir mesele değil; aynı zamanda bireyin dünyayla, bedeniyle ve ötekiyle kurduğu temel ontolojik bağlarda bir kopuşu ifade etmektedir. Teknolojinin sunduğu kolaylıklar ve hız, bireyin gerçek dünya ile temasını, bedensel deneyimini ve sahici ilişkiler kurma kapasitesini zayıflatırken; insanın anlam, aidiyet ve bütünlük arayışını da gölgelemektedir. Heidegger'in uyarısı doğrultusunda, teknoloji yalnızca işlevsel bir araç olmaktan çıkarak, bireyin varlığını

unutturan ve onu kendi özünden uzaklaştıran bir çağrıya dönüşebilir (Heidegger, 2024, s. 349; Heidegger, 1977, s. 32).

Bireyin bu yabancılaştırıcı etkiyle başa çıkabilmesinin yolu, teknolojiyi tümüyle reddetmekten değil; onu insanileştiren, anlamı, özgünlüğü ve ilişkileri önceleyen bilinçli tercihler geliştirmekten geçmektedir. Böyle bir bilinçle, insan teknolojinin sağladığı olanakları araçsallaştırarak kendi özgün varoluşunu yeniden kurabilir; bedensel, duygusal ve toplumsal bağlarını güçlendirecek deneyimlere alan açabilir. Nihayetinde dijital çağda özgün bir varoluş, teknolojinin çağrısını eleştirel bir farkındalıkla karşılayabilen ve kendini insanî ilişkiler, sahici temas ve anlam üretimi temelinde yeniden inşa edebilen bireyler tarafından mümkün kılınacaktır (Heidegger, 2024, s. 349; Heidegger, 1977, s. 32).

SONUÇ

Bu tez çalışması, dijital çağın bireyin varoluşuna dair deneyimini yalnızca araçsal aklın sınırlarında değil, insanın ontolojik temelleri ve etik özne oluşu üzerinden çok boyutlu bir biçimde ele almaktadır. Dijitalleşme, bireyi yalnızca bir kullanıcı ya da izleyici olmaktan çıkarıp, kendine yönelmiş bir sorgulayıcıya; yani varoluşsal bir arayışa itmektedir. Bu süreç, öznenin benlikle, ötekiyle ve dünyayla kurduğu ilişkiyi temelden sarsmakta, onu yeniden kurmaya zorlamaktadır. Bu bağlamda kimlik, artık durağan bir öz değil; Heidegger'in "dünya-içinde-varlık" anlayışıyla uyumlu olarak, akışkan, tarihsel ve bağlamsal olarak şekillenen bir varoluş biçimine dönüşmektedir. Birey, dijital düzlemde, sabit kimlik tanımlarının ötesine geçerek, sürekli olarak kendini kurmak ve yeniden tanımlamak zorunda kalan bir varlık hâline gelmektedir.

Heidegger'in "*Dasein*" kavramı, dijital çağda bireyin teknik temsillere indirgenmesiyle birlikte yaşanan derin bir varoluşsal kopuşa işaret eder. Bu durum, yalnızca bir yabancılaşma değil; öznenin varlıkla kurduğu ilişkinin imgeler, arayüzler ve gösteriler aracılığıyla gölgelenmesi anlamına gelir. Birey, artık kendi varlığını doğrudan deneyimlemekten uzaklaşmakta; onun yerine, algoritmik yapılar içinde inşa edilen temsillerin ardında silikleşmektedir. Baudrillard'ın simülasyon kuramı, bu durumu gerçekliğin yerini alan imgelerle oluşan bir "*hipergerçeklik*" düzeni olarak tanımlar; burada hakikat, gösterinin sonsuz tekrarları içinde içeriğini yitirir. Goffman'ın sahne metaforuyla Butler'ın performativite anlayışı birleştiğinde, özne artık sabit bir varlık değil, toplumsal normların içine yazılmış, sürekli yinelenen bir temsile dönüşür. Kimlik, bu bağlamda özsel değil; koşula bağlı, devingen ve çoğu zaman başkasının bakışıyla şekillenen bir performans olarak ortaya çıkar.

Bu dönüşüm sürecinde birey, kendi varoluşunun ağırlığını daha derinden hisseder. Sartre'ın ifadesiyle insan, "özgürlüğe mahkûm"dur; ancak dijital çağda bu özgürlük, yönsüzlükle yer değiştirmekte, birey sonsuz seçenekler arasında anlam üretmekte zorlanmaktadır. Kimlik, artık sabit bir yapı olmaktan çıkmış; parçalanmış, geçici ve performatif temsiller biçiminde çoğalmıştır. Seçimlerin artışı, bireyi otantik bir varoluştan uzaklaştırarak, başkalarının bakışında çözülmeye açık bir benliğe dönüştürmektedir. Bu bağlamda dijital çağın sunduğu görünürlük imkanları, bireyin sorumluluk ve özgünlükle kurduğu ilişkiyi de etkilemekte; benlik, sürekli olarak dışsal onay mekanizmalarıyla şekillenen kırılğan bir yapıya bürünmektedir. Etik sorumluluk

ise, içsel bir yükümlülükten ziyade, çoğu zaman sosyal beğeni ve görünürlük dinamikleri tarafından belirlenmektedir. Böylece dijital çağ, bireysel varoluşu olduğu kadar, bu varoluşun başkalarıyla kurduğu ilişkiyi de dönüştürmektedir.

Dijital çağda aidiyet, artık sabit mekânlara ve süreklilik arz eden topluluklara değil; Bauman'ın "akışkan modernite" kavramıyla uyumlu biçimde, geçici ve sürekli değişen dijital etkileşimler üzerinden yaşanmaktadır. Birey, kendini ait hissetme ihtiyacını kalıcı ilişkilerde değil, platform temelli, çoğu zaman yüzeysel ve zamanla eriyip giden dijital birlikteliklerde karşılamaya çalışmaktadır. Bu durum, bireyin "kök salma" arzusunu boşa çıkarır; zira artık yerle değil, akışla tanımlanan bir varoluş içinde kendini konumlandırmak zorundadır. Böylece birey, yalnızca yönsüz değil, aynı zamanda yersiz bir varlığa dönüşür. Toplumsal bağların zayıflaması, bireyin kendiyle ve ötekiyle kurduğu ilişkilerde derin bir boşluk yaratır; varoluşsal yalnızlık ve ontolojik belirsizlik, dijital çağın görünürdeki bağlantı bolluğu içinde sessizce derinleşir. Bu bağlamda dijital aidiyet, bütünlük değil, parçalanmışlık; süreklilik değil, kırılganlık üretmektedir.

Bauman'ın çözümlemeleri, bireyin modernlikte yaşadığı aidiyet erozyonunu gözler önüne sererken; Michel Foucault, bu dönüşümün yalnızca sosyal değil aynı zamanda iktidar mekanizmalarıyla da ilişkili olduğunu vurgular. Özellikle Foucault'nun panoptik iktidar anlayışı, dijital çağda bireyin yalnızca gözetlenen değil, aynı zamanda kendi üzerinde gözetim kuran bir özneye dönüştüğünü kavramak açısından aydınlatıcıdır. Gözetim, artık dışsal bir otoritenin baskısı olmaktan çıkmış; bireyin iç dünyasına yerleşmiş, içselleştirilmiş bir disipline dönüşmüştür. Özne, her an izlenebileceği ihtimalini içselleştirerek, kendini sürekli sergilenmeye hazır bir temsile dönüştürmekte; böylece kendi üzerindeki iktidarın taşıyıcısı hâline gelmektedir. Bu dönüşüm, özgürlük ile denetim arasındaki sınırları silikleştirmekte; bireyin etik seçim yapabilme kudretini zayıflatmaktadır. Dijital alan, bu bağlamda yalnızca bir iletişim mecrası değil; bedenin, arzusunun, kimliğin ve davranışın yönetildiği bir "biyo-iktidar" sahası olarak işlemektedir. Burada iktidar, yalnızca yasaklayan değil; yönlendiren, biçimlendiren ve özneyi kendi üzerine kıvrılmış bir gözetim nesnesine dönüştüren bir yapıya bürünmektedir. Teknolojinin özne üzerindeki etkileri yalnızca bilgiyi üretme ve iletme biçimlerini değil; insanın kendine dönük düşünsel ve varoluşsal ilişkisini de derinden dönüştürmektedir. Yapay zekâ temelli algoritmaların kimliği temsil etme, çoğaltma ve hatta simüle etme kapasitesi, öznenin gerçeklik deneyimini temsillerin gölgesine

çekmekte; böylece gerçek ile görünüş, hakikat ile kurgu arasındaki sınır neredeyse silinmektedir. Özne, bu dijital düzlemde artık kendi hakikatine içkin bir varlık olmaktan çıkar; kendine dair olanı dışsallaştırır, temsile indirgenmiş bir varoluş hâlinde edilginleşir. Bu durum, yalnızca teknik bir ilerleme değil; Heidegger'in ifadesiyle "kendi varlığının sorumluluğunu üstlenme" kudretini zorlayan bir ontolojik sınamadır. Dijitalleşme, öznenin kendiyle karşılaşma imkânını çoğaltıyor gibi görünse de, bu karşılaşmayı temsillerin yüzeyine hapsederek sahicilikten uzaklaştırmaktadır.

Bu dönüşüm, bireyin anlam üretme çabasını hem mümkün kılmakta hem de onu sürekli eriyen bir zemine taşımaktadır. İnsan, dijital çağda kendini baştan kurmakla yükümlüdür; fakat bu kurulum, sabit ve güvenilir bir ontolojik temele değil, sürekli değişen, belirsizlikle örülü bir yüzeye yaslanmaktadır. Özne, kendi hakikatine doğru bir yolculuk arzulasa da, bu yolculuk artık temsillerin, imgelerin ve algoritmik yönlendirmelerin iç içe geçtiği bir düzlemde gerçekleşmektedir. Otantiklik, salt içsel bir arzu değil; dijital mecralarda yeniden şekillenen kimlik temsilleri arasında sürdürülmesi gereken etik bir sorumluluğa dönüşmüştür. Bu bağlamda, özgün olmak, yalnızca kendine sadık kalmak değil; teknolojik görünürlüğü dayattığı normlar içinde benliğini koruma mücadelesi vermektir.

Tüm bu çözümlemeler ışığında, dijital çağda kimlik ve aidiyet, yalnızca bireyin toplumsal konumuyla açıklanabilecek olgular olmaktan çıkmıştır. Aksine, bu kavramlar, insanın kendini anlama, dünyada yer edinme ve etik bir yön bulma çabasının dijital formlar içinde aldığı yeni görünüşleri yansıtmaktadır. Birey artık yalnızca "olan" bir varlık değil, sürekli "olması gereken" olarak biçimlendirilmekte; temsillerin ve beklentilerin yükü altında kendi varlığına temas etmeye çalışmaktadır. Bu koşullar altında dijital kimlik ve aidiyet, teknik ya da toplumsal aygıtlar aracılığıyla edinilen araçsal gerçeklikler değil; öznenin kendine karşı sorumluluğunu taşıdığı, sahicilikle yoğrulmuş varoluşsal alanlardır. Dolayısıyla, bu meseleleri düşünmek yalnızca sosyolojik değil, aynı zamanda ontolojik ve etik bir zorunluluğa dönüşmektedir.

Bu nedenle, dijital çağın düşünsel haritası çizilirken, gelecekteki araştırmaların yalnızca teknolojik yeniliklere değil; dijital kimliğin etik sınırlarına, algoritmik temsillerin hakikati nasıl dönüştürdüğüne ve gözetim altında şekillenen varoluş biçimlerine yönelmesi bir zorunluluktur. İnsan, varlığını teknolojiyle birlikte sürdürebilmeli; ancak bu birliktelik, kendi öz varlığında erimeye değil, onu bilinçli

biçimde yeniden kurmaya olanak tanınmalıdır. Bu ise ancak, teknik aklın ötesine geçen, öznenin etik ve ontolojik sorumluluklarını odağa alan felsefi bir bilinçle mümkündür. Böyle bir bilinç, yalnızca bireysel özgünlüğün korunmasını değil; aynı zamanda insanlığın ortak bir anlam zemini inşa edebilmesini de hedeflemelidir. Zira dijital çağ, sadece kimliği değil; hakikati, ötekiliği ve en nihayetinde “insan olmanın ne anlama geldiği”ni yeniden düşünmeye çağırmaktadır. Bu çağrı, teknolojik dönüşümün çok ötesinde, varoluşun anlamını yeniden kurma sorumluluğudur.

KAYNAKÇA

- Aberšek, B. (2024). *From chaos to the absurd: Existentialism for the 21st century*. Routledge.
- Alloway, T. P., Runac, R., Qureshi, M., & Kemp, G. (2014) Is Facebook linked to selfishness? *Social Networking*, 3(3), 1–5.
- Andreassen, C. S., Pallesen, S., & Griffiths, M. D. (2017) The relationship between addictive use of social media, narcissism, and self-esteem: Findings from a large national survey. *Addictive Behaviors*, 64, 287–293. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2016.03.006>
- Andrejevic, M. (2020). *Automated media*. Routledge.
- Allen, C. (2016). *The path to self-sovereign identity*.
- Audrezet, A., de Kerviler, G., & Moulard, J. G. (2020). Authenticity under threat: When social media influencers need to go beyond self-presentation. *Journal of Business Research*, 117, 557–569. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2018.07.008> SCIRP
- Bailey, E. R., Matz, S. C., Youyou, W., & Iyengar, S. S. (2020), Authentic self-expression on social media is associated with greater subjective well-being. *Nature Communications*, 11, Article 4889. <https://doi.org/10.1038/s41467-020-18539-w>
- Bailenson, J. N. (2018). *Experience on demand: What virtual reality is, how it works, and what it can do*. W. W. Norton & Company.
- Ball, M. (2022). *The metaverse: And how it will revolutionize everything*. Liveright Publishing.
- Baudrillard, J. (2004). *Tam Ekran* (B. Gülmez, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Baudrillard, J. (2005). *Simülakrlar ve Simülasyon* (O. Adanır, Çev.). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Bauman, Z. (2003). *Liquid love: On the frailty of human bonds*. Polity Press.
- Bauman, Z. (2000). *Liquid Modernity*. Polity Press.
- Bauman, Z. (2023). *Akışkan Modernite* (S. O. Çavuş, Çev.). İstanbul: Tellekt.
- Bauman, Z. (2007). *Consuming life*. Polity Press.
- Bauman, Z., & Lyon, D. (2013). *Akışkan Gözetim* (E. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117(3), 497–529. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.117.3.497>.
- Baym, N. K. (2015). *Personal connections in the digital age* (2nd ed.). Polity Press.
- Best, P., Manktelow, R., & Taylor, B. (2014). Online communication, social media and adolescent wellbeing: A systematic narrative review. *Children and Youth Services Review*, 41, 27-36. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2014.03.001>
- Boyd, D. (2014). *It's complicated: The social lives of networked teens*. Yale University Press.
- Boz, N. (2012). *Yeni iletişim ortamlarında dijital kimlik ve benlik sunumu* [Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Borgmann, A. (1999). *Holding on to reality: The nature of information at the turn of the millennium*. University of Chicago Press.
- Bucher, T. (2018). *If... Then: Algorithmic power and politics*. Oxford University Press.
- Burgoon, J. K., Guerrero, L. K., & Floyd, K. (2016). *Nonverbal communication* (2nd ed.). Routledge.
- Cacioppo, J. T., & Cacioppo, S. (2014) Social relationships and health: The toxic effects of perceived social isolation. *Social and Personality Psychology Compass*, 8(2), 58–72.
- Cacioppo, J. T., & Patrick, W. (2008). *Loneliness: Human nature and the need for social connection*. W. W. Norton & Company.
- Camus, A. (1991). *The myth of Sisyphus* (J. O'Brien, Trans.). Vintage Books.
- Caputo, J. D. (1986). *The mystical element in Heidegger's thought*. Fordham University Press.
- Castells, M. (2005). *Ağ toplumu: Bilgi çağında ekonomi, toplum ve kültür* (E. Kılıç, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castells, M. (2008). *Enformasyon çağı: Ekonomi, toplum ve kültür (Cilt 2 – Kimliğin Gücü)* (Çev. E. K. Çilingiroğlu). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castells, M. (2010). *The power of identity* (2nd ed.). Wiley-Blackwell.
- Chou, H. T. G., & Edge, N. (2012), “They are happier and having better lives than I am”: The impact of using Facebook on perceptions of others' lives. *Cyberpsychology*,

- Behavior, and Social Networking*, 15(2), 117–121.
<https://doi.org/10.1089/cyber.2011.0324>
- Coşar, Ç. (2021). *Digital capitalism and the surveillance culture: An analysis of the self-formation in the social media via YouTube* (Unpublished master's thesis). Yeditepe University, Institute of Social Sciences.
- DataReportal. (2024). *Digital 2024 global overview report: Turkey insights* [Report].
<https://datareportal.com/reports/digital-2024-turkey>
- Deleuze, G. (1992). Postscript on the societies of control. *October*, 59, 3-7.
- Descartes, R. (1998). *Discourse on method and meditations on first philosophy* (D. A. Cress, Trans.). Hackett Publishing. (Original work published 1637)
- Dionisio, J. D. N., Burns, W. G., & Gilbert, R. (2013). 3D virtual worlds and the metaverse: Current status and future possibilities. *ACM Computing Surveys*, 45(3), 1–38. <https://doi.org/10.1145/2480741.2480751>
- Eisenstein, E. L. (1980). *The printing press as an agent of change: Communications and cultural transformations in early-modern Europe*. Cambridge University Press.
- Ekinci, M. (2019). *Dijital emek ve yabancılaşıma*. Urzeni
- Engin, Y. (2015). *Sosyal medya kullanıcılarında dijital kimlik olgusu ve toplumsal olaylar bağlamında incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity, youth and crisis*. W. W. Norton Company.
- Floridi, L. (2014). *The fourth revolution: How the infosphere is reshaping human reality*. Oxford University Press.
- Foucault, M. (2019). *Hapishanenin Doğuşu* (M. A. Kılıçbay, Çev.). İstanbul: İmge Yayınevi.
- Frischmann, B., & Selinger, E. (2018). *Re-engineering humanity*. Cambridge University Press.
- Fuchs, C. (2017). *Social media: A critical introduction* (2nd ed.). Sage.
- Giddens, A. (2019). *Modernite ve bireysel kimlik: Geç modern çağda benlik ve toplum* (Ü. Tatlıcan, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Gillespie, T. (2018). *Custodians of the Internet: Platforms, content moderation, and the hidden decisions that shape social media*. Yale University Press.
- Godin, S. (2008). *Tribes: We need you to lead us*. Portfolio.

- Goffman, E. (2022). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu* (B. Cezar, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Guignon, C. B. (2006). *Heidegger and the problem of knowledge*. Hackett.
- Han, B.-C. (2024). *Şeffaflık toplumu* (H. Barışcan, Çev.). İstanbul: Metis Yayınevi.
- Harter, S. (2002). Authenticity. In C. R. Snyder & S. J. Lopez (Eds.), *Handbook of positive psychology* (pp. 382–394). Oxford University Press.
- Heidegger, M. (1977). *The Question Concerning Technology* (W. Lovitt, Trans.). Harper & Row. (Original work published 1954).
- Heidegger, M. (2024). *Tekniğe ilişkin soruşturma* (A. Şimşek, Çev.). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Heidegger, M. (2024). *Varlık ve Zaman* (Çev. K. H. Ökten). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Hegel, G. W. F. (1977). *Phenomenology of spirit* (A. V. Miller, Çev.). Oxford: Oxford University Press.
- Honneth, A. (2016). *Tanınma Uğruna Mücadele: Sosyal Çatışmaların Ahlaki Grameri Üzerine* (Ö. Aktok, Çev.). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Ihde, D. (1990). *Technology and the lifeworld: From garden to earth*. Indiana University Press.
- Ito, M., Baumer, S., Bittanti, M., Boyd, D., Cody, R., Herr-Stephenson, B., ... & Tripp, L. (2010). *Hanging out, messing around, and geeking out: Kids living and learning with new media*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Jenkins, R. (2014). *Social identity* (4th ed.). London: Routledge.
- Kavut, E. (2020). *Dijital kimliklerin oluşumu ve birey üzerindeki etkileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kavut, S. (2020). Kimliğin dönüşümü: Dijital kimlikler. *Selçuk İletişim*, 13(2), 987-1008.
- Kemp, S. (2020). *Digital 2020: Global digital overview*. DataReportal. <https://datareportal.com/reports/digital-2020-global-digital-overview>
- Kellner, D. (1995). *Media culture: Cultural studies, identity and politics between the modern and the postmodern*. London: Routledge.
- Kierkegaard, S. (1980). *The Sickness Unto Death* (H. V. Hong & E. H. Hong, Trans.). Princeton, NJ: Princeton University Press. (Original work published 1849)

- Kierkegaard, S. (2004). *Ya da* (M. Sağlam, Çev.). İstanbul: Kırmızı Yayınları. (Orijinal eser 1843)
- Kierkegaard, S. (1985). *Korku ve Titreme* (İ. Yerguz, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Kierkegaard, S. (2015). *Kaygı kavramı* (A. H. Dural, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Lyon, D. (2007). *Surveillance studies: An overview*. Cambridge: Polity Press.
- Manca, S., & Ranieri, M. (2016). Is Facebook still a suitable technology-enhanced learning environment? An updated critical review of the literature from 2012 to 2015. *Journal of Computer Assisted Learning*, 32(6), 503–528. <https://doi.org/10.1111/jcal.12154>
- McLuhan, M. (1964). *Understanding media: The extensions of man*. New York: McGraw-Hill.
- Marwick, A. E., & Boyd, D. (2011). To see and be seen: Celebrity practice on Twitter. *Convergence*, 17(2), 139–158. <https://doi.org/10.1177/1354856510394539>
- Marwick, A. E., & Boyd, D. (2011). I tweet honestly, I tweet passionately: Twitter users, context collapse, and the imagined audience. *New Media & Society*, 13(1), 114–133. <https://doi.org/10.1177/1461444810365313>
- Marwick, A. E. (2013). *Status update: Celebrity, publicity, and branding in the social media age*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Marx, K. (2000). *Early writings* (T. B. Bottomore, Ed. & Trans.). New York: McGraw-Hill. (Original work written 1844)
- Marx, K. (2010). *Ekonomi-politiğin eleştirisine katkı*. Ankara: Sol Yayınları.
- Marx, K. (2010). *Kapital* (1. cilt) (E. Turan, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları (Orijinal eser 1867)
- Mouad, L. (2022). *Digitalism: The modern existentialism?* [Research proposal]. ResearchGate. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.12456.96003>
- Murray, J. H. (2019). *Hamlet on the holodeck: The future of narrative in cyberspace* (Updated ed.). Cambridge, MA: MIT Press.
- Mutlu, E. (2005). *Globalleşme, popüler kültür ve medya*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Naslund, J. A., Aschbrenner, K. A., Marsch, L. A., & Bartels, S. J. (2016). The future of mental health care: Peer-to-peer support and social media. *Epidemiology and*

<https://doi.org/10.1017/S2045796015001067>

- Nguyen, M. H., Gruber, J., Fuchs, J., Marler, W., Hunsaker, A., & Hargittai, E. (2020). Changes in digital communication during the COVID-19 global pandemic: Implications for digital inequality and future research. *Social Media + Society*, 6(3), 1–6. <https://doi.org/10.1177/2056305120948255>
- Nietzsche, F. (2006). *Böyle Buyurdu Zerdüşt* (A. Büke, Çev.). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Ökten, M. S. (2024). Dijital çağda kimlik inşası: Sosyal medyanın rolü ve etkileri. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 27(2), 1-30.
- Özcan, N. (2016). *Varoluşçu felsefenin Türkiye'ye girişi ve etkileri* (Yüksek lisans tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi). YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=M64yLR7DnbRIyqsM7rR7EQ&no=QuOVVS51ued8jAvqi6DnJQ>
- Papacharissi, Z. (2010). *A private sphere: Democracy in a digital dge*. Cambridge: Polity Press.
- Pariser, E. (2011). *The filter bubble: What the Internet is hiding from you*. New York: Penguin Press.
- Primack, B. A., Shensa, A., Sidani, J. E., Whaite, E. O., Lin, L. Y., Rosen, D., Colditz, J. B., Radovic, A., & Miller, E. (2017). Social media use and perceived social isolation among young adults in the U.S. *American Journal of Preventive Medicine*, 53(1), 1–8. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2017.01.010>
- Przybylski, A. K., Murayama, K., DeHaan, C. R., & Gladwell, V. (2013). Motivational, emotional, and behavioral correlates of fear of missing out. *Computers in Human Behavior*, 29(4), 1841–1848. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2013.02.014>
- Ren, Y., Kraut, R. E., & Kiesler, S. (2007). Applying common identity and bond theory to design of online communities. *Organization Studies*, 28(3), 377-408.
- Rheingold, H. (1993). *The virtual community: Homesteading on the electronic frontier*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Ridings, C. M., & Gefen, D. (2004) Virtual community attraction: Why people hang out online. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 10(1). <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2004.tb00229.x>

- Sartre, J.-P. (2021). *Varlık ve hiçlik: Fenomenolojik ontoloji denemesi* (T. Ilgaz & G. Çankaya Eksen, Çev.; 4. baskı). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Sarıyar, H. (2019). *Dijital çağda kimliğin kavramsallaştırılması ve gerçeklik: Twitter parodi hesapları* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Slater, M., & Sanchez-Vives, M. V. (2016) Enhancing our lives with immersive virtual reality. *Frontiers in Robotics and AI*, 3, Article 74. <https://doi.org/10.3389/frobt.2016.00074>
- Taylor, C. (1989). *Sources of the self: The making of the modern identity*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Turkle, S. (1995). *Life on the screen: Identity in the age of the internet*. New York: Simon & Schuster.
- Turkle, S. (2011). *Alone together: Why we expect more from technology and less from each other*. New York: Basic Books.
- Törenli, N. (2005). *Bilişim teknolojileri temelinde haber medyasının yeniden biçimlenişi: Yeni medya, yeni iletişim ortamı*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Ünsal, A. (2020). *Din psikolojisi bağlamında kimlik ve benlik*. Rağbet Yayınları.
- van Dijck, J. (2013). *The culture of connectivity: A critical history of social media*. Oxford: Oxford University Press.
- van Dijck, J., Poell, T., & de Waal, M. (2018). *The platform society: Public values in a connective world*. Oxford: Oxford University Press.
- Wellman, B., & Gulia, M. (1999). Virtual Communities as Communities: Net Surfers Don't Ride Alone. içinde M. A. Smith, & P. Kollock (Eds.), *Communities in Cyberspace* (pp. 167-194). London: Routledge.
- Wellman, B. (2001). Physical place and cyberplace: The rise of personalized networking. *International Journal of Urban and Regional Research*, 25(2), 227–252. <https://doi.org/10.1111/1468-2427.00309>
- Yalom, I. D. (1980). *Existential Psychotherapy*. New York: Basic Books.
- Yavuz, Y. (2024). Sanal kimlikler ve sanal Aidiyet. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34(3), 1573-1586.

- Yee, N., & Bailenson, J. N. (2007), The Proteus effect: The effect of transformed self-representation on behavior. *Human Communication Research*, 33(3), 271–290.
<https://doi.org/10.1111/j.1468-2958.2007.00299.x>
- Yeşil, A. (2018). *Yabancılaşma ve sosyal medyanın toplumsal yabancılaşmaya etkisi* (Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya).
- Zuboff, S. (2019). *The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power*. New York: PublicAffairs

